

MOKINIŲ PROFESINIS INFORMAVIMAS, KONSULTAVIMAS IR ORIENTAVIMAS MOKYKLOSE

TYRIMO ATASKAITA

Grupės vadovas – Doc.dr. Valdonė Indrašienė

Doc. dr. Violeta Rimkevičienė

Doc.dr. Marytė Gaigalienė

asist. Asta Railienė

asist. Lina Grinytė

Vilnius 2006 m. rugsėjo 22 d.

IVADAS	3
1. PROFESINIO ORIENTAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI	6
1.1 Pagrindinės profesinio orientavimo sąvokos	6
1.2 Profesinio orientavimo raida Lietuvoje.	8
1.3 Profesinio orientavimo juridinis reglamentavimas	14
2. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į PROFESINIO ORIENTAVIMO ORGANIZAVIMĄ	19
2.1 Tiriamųjų charakteristika	19
2.2 Profesijos rinkimosi motyvai ir veiksniai: mokinių vertinimas	21
2.3. Informacijos profesinio orientavimo klausimais gavimo galimybės	29
2.4 Profesinio orientavimo konsultacijų mokykloje vertinimas	42
3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į PROFESINĮ ORIENTAVIMĄ MOKYKLOJE	54
4. KLASĖS AUKLĖTOJŲ POŽIŪRIS Į MOKINIŲ PROFESINĮ INFORMAVIMĄ, KONSULTAVIMĄ IR ORIENTAVIMĄ MOKYKLOJE	70
5. MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į MOKINIŲ PROFESINĮ INFORMAVIMO, KONSULTAVIMO IR ORIENTAVIMO ORGNIZAVIMĄ	86
6. POŽIŪRIO Į PROFESINIO ORIENTAVIMO ORGANIZAVIMĄ PALYGINIMAS	95
IŠVADOS	99
REKOMENDACIJOS	102
LITERATŪROS SĄRAŠAS	103
Priedai	106

IVADAS

Efektyviai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos yra svarbios tiek švietimo sistemai, tiek darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai. Jos padeda kaip galima geriau panaudoti žmonių išteklius, sudarydamos palankesnes sąlygas užtikrinti, kad žmonių turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis. Šios paslaugos yra svarbiausias mokymo ir užimtumo politikos elementas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, taip pat yra sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Europos Sąjungos kontekste profesinis orientavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes.

Pagrindiniame dokumente, reglamentuojančiame profesinį orientavimą Lietuvos Respublikoje, Profesinio orientavimo strategijoje (toliau – POS), patvirtintame 2003 m., profesinio orientavimo paslaugos įvardijamos kaip „svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas. Europos Komisijos memorandume dėl mokymosi visą gyvenimą viena iš išdėstytų šešių pagrindinių minčių yra profesinio orientavimo paslaugų peržiūra. Šios peržiūros uždavinys – užtikrinti, kad kiekvienas individas galėtų lengvai gauti kokybišką informaciją bei patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis bei profesine savirealizacija“ (POS, 2003).

Profesinio orientavimo paslaugos užtikrina ryšį tarp mokymosi poreikių ir mokymo galimybių, vaidina svarbų vaidmenį tiek gerinant priėjimą prie mokymosi galimybių, tiek motyvuojant potencialius besimokančiuosius. Profesinis orientavimas ypač svarbus padedant besimokančiajam surasti savo kelią itin sudėtingose mokymo sistemose bei sparčiai kintančioje darbo rinkoje. Itin svarbų vaidmenį renkantis profesinę kryptį atlieka artimiausia asmeniui aplinka – tėvai. Šeima tai pirminė institucija perduodanti vaikams tautos bei šeimos tradicijas, skiepija ir formuoja žmogiškąsias vertybes ir paruošia juos tapti visaverčiais visuomenės ir bendruomenės nariais.

Lietuvai, tapusiai Europos Sąjungos nare, didelę įtaką daro Europoje vyraujančios tendencijos profesinio orientavimo plėtros srityje. Profesinis orientavimas Europos Sąjungos kontekste atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie nuolat kintančių rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000; Europos užimtumo gairės, 2001). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siekdama įgyvendinti ES prioritetus švietimo bei socialinėje srityse, 2003 m. pabaigoje patvirtino Lietuvos profesinio orientavimo

strategijos dokumentą (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Vadovaujantis šiuo dokumentu pradėta kurti nauja aplinka profesinio orientavimo sistemos plėtotei Lietuvoje. Pažymėtina, kad profesinis orientavimas tampa prioritetine sritimi įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (Žin., 2002, Nr. 113-5029). Profesinis orientavimas vis labiau siejamas su ekonomine ir socialine politika, mokymosi visą gyvenimą strateginėmis kryptimis, numatomos profesinio orientavimo paslaugų veiksmingumo didinimo gairės. Profesinis orientavimas tampa tęstiniu, daugiamačiu procesu, kuris turėtų tęstis visą individo gyvenimą. Šios srities specialistai taiko visą spektrą intervencijų ir darbo su kitais asmenimis bei per kitus asmenis (mokytojus, auklėtojus, tėvus, darbdavius ir kt.) metodų. Asmens vaidmuo šiame procese taip pat kinta: iš pasyvaus stebėtojo jis tampa aktyviu proceso dalyviu, savo profesinės karjeros kūrėju.

Pastebimai didėja profesinio orientavimo vartotojų įvairovė, vis artimesnis darosi valstybinio ir privataus sektorių tarpusavio ryšys – atsiranda partnerystė tarp švietimo, užimtumo ir visuomenės. Profesinio orientavimo pagal poreikį idėja įgyvendinama per visuomenei atvirus centrus, pagalbos telefonų linijas bei kitomis priemonėmis.

Susidarius naujoms profesinio informavimo, konsultavimo bei orientavimo paslaugų teikimo sąlygoms ir galimybėms, būtinas tyrimas siekiant įvertinti grįžtamąją informaciją iš tiesioginių šių paslaugų adresantų apie tokių paslaugų prieinamumą, pasiūlos adekvatumą realiam poreikiui, aprėptį, kokybę ir efektyvumą.

Tyrimo objektas - mokinių profesinis orientavimas

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokios mokinių galimybės mokyklose pasinaudoti profesinio orientavimo paslaugomis

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti mokykloje ir kitose profesinio orientavimo paslaugas teikiančiose įstaigose teikiamų profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo paslaugų raišką, kokybę ir efektyvumą.
2. Išsiaiškinti profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų mokykloje organizavimą ir koordinavimą.
3. Nustatyti, kaip ir su kokiais kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis bendradarbiauja mokyklos.
4. Ištirti, kokiais priemonėmis ir kokių asmenų vykdomas mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokykloje.

Tiriamųjų grupės ir tyrimo imtis:

828 bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai (VIII-XII klasių);

450 mokinių tėvų;

14 mokyklų vadovų;

186 klasės auklėtojai.

Tyrimo metodika:

1. Mokslinės, pedagoginės, psichologinės literatūros ir nacionalinių dokumentų *analizė*, nusakanti teorinius tyrimo aspektus.
2. *Klausimynas* skirtas bendrojo lavinimo Lietuvos mokyklų mokiniams (1 priedas) ir jų tėvams (2 priedas), skirtas išsiaiškinti jų požiūrį profesinio orientavimo paslaugas teikiančiose įstaigose teikiamų profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo paslaugų raišką, kokybę ir efektyvumą.
3. *Klausimynas* klasių auklėtojams (3 priedas), siekiant ištirti jų požiūrį į profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų mokykloje organizavimą ir koordinavimą
4. *Pusiaus struktūruotas interviu* (4 priedas) su tyrime dalyvaujančių mokyklų vadovais siekiant išsiaiškinti, kaip ir su kokiais kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis bendradarbiauja mokyklos. Nustatyti, kokiais priemonėmis ir kokių asmenų vykdomas mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokykloje.

Tyrimo instrumente ir rezultatų aptarime naudojama senesnė profesijos patarėjo sąvoka, siekiant neklaidinti respondentų.

1. PROFESINIO ORIENTAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Remiantis L. Jovaiša, bene plačiausiai savo darbuose nagrinėjusio profesinio orientavimo, informavimo bei konsultavimo problemas Lietuvoje, galima teigti, kad profesinio orientavimo esmė suprantama dvejopai:

1. Kaip planingo darbo sistema rengiant paauglius sąmoningai rinktis profesiją,
2. Kaip pagalba asmenybei panaudoti savo individualybės ypatumus. (Jovaiša L., 1999: 85)

R. Laužackas „Profesinio rengimo terminų aiškinamajame žodyne“ (2005) profesinį orientavimą apibūdina kaip procesą, kurio metu padedama asmeniui sąmoningai rinktis profesiją pagal asmeninius gabumus ir gebėjimus bei darbo rinkos reikalavimus bei poreikius. Arba kaip procesą, kurio metu padedama asmeniui vystytis ir išsąmoninti visuminį ir adekvatų savęs ir savo asmens darbo pasaulyje vaizdą, įgyjant būtinų žinių ir gebėjimų sąmoningam ir brandžiam profesijos pasirinkimui.“ (Laužackas R., 2005: 42)

1.1. Pagrindinės profesinio orientavimo sąvokos

Dažnai profesijos sąvoka tapatinama su specialybės sąvoka akcentuojant, kad specialybė – tai detalesnis darbo pasidalijimas profesijos rėmuose. Individas mokosi tam tikros specialybės dalykų, kad galėtų kompetentingai dirbti pasirinktos profesijos darbą. Remiantis R. Laužacku ir L. Jovaiša, specialybė – „tam tikra *mokslo žinių ir praktinių įgūdžių visuma*, kurią įsisavina žmogus rengdamasis darbui konkrečioje profesijoje, t. y. įgyja reikiamą kvalifikaciją“ (R. Laužackas, 2005: 45).

Profesijos sąvoką įvairūs autoriai apibūdina šiek tiek skirtingai. Pasak V. Šerno, „profesija – tai nuolatinės veiklos rūšis, kuriai reikia specialaus pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis“ (Šernas V., 1998:11). R. Laužackas profesiją apibūdina, kaip atitinkamomis žiniomis, gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos *žmonių veiklos kombinacijos*, teikiančios jiems materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas (Laužackas R., 2005: 34).

S. Daukila vadovėlyje „Profesinio ugdymo pagrindai“ (2001) pateikia papildytą profesijos apibrėžimą „tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos rūšių kombinacijos, užtikrinančios žmonėms prielaidas tenkinti savisaugos ir saviraiškos poreikius, t. y. poreikių visumą“ (Adamonienė; Daukila; Krikščiūnas, Maknienė, Palujanskienė: 2001: 28).

Profesinėse ugdymo institucijose įgytos žinios, mokėjimai, įgūdžiai bei suformuotos vertybinės orientacijos fiksuojamos atitinkama profesine kvalifikacija. Pasak R. Laužacko kvalifikacija tai tam tikrų žinių bei gebėjimų (kompetencijų) visuma, kurią įgijęs žmogus gali efektyviai ir kokybiškai (kompetentingai) dirbti atitinkamoje profesijoje (atitinkamos rūšies ir sudėtingumo darbą) (Laužackas R., 2005: 20).

Vienoda kvalifikacija suteikiama daugeliui žmonių, tačiau tai negarantuoja, kad jie tą darbą atliks vienodai. Tai priklauso nuo asmens kompetencijos, kuri pasireiškia individo savita raiška veikloje bei pagrįsta jo profesiniais ir asmeniniais sugebėjimais. (Adamonienė ir kt.: 2001: 31).

Karjera – „iš pašaukimo kylančių ir besitęsiančių visą gyvenimą įvairių žmogaus atliekamų socialiai reikšmingų vaidmenų, darbo vietų ir jose užimamų pareigų bei pasiekimų seka, susijusi su saviraiška ir individualiu tobulėjimu bei atspindinti asmenybės gyvenimo viziją ir stilių“ (Laužackas R., 2005:17). Karjera – tai bendra profesinės patirties interpretacijos forma, kurią žmonės naudoja, įprasmindami savo profesinį apsisprendimą ir elgesį, susijusį su profesijos pasirinkimu, įgijimu ir jos atlikimu tam tikroje darbovietėje (Adamonienė ir kt.: 2001: 209). Karjera dažniausiai asocijuojasi su vertikaliu darbuotojo augimu, tačiau ji apima ir horizontalų judėjimą.

Ugdymas karjerai tai 1) ugdymo institucijų, tėvų ir bendruomenės sistemingas bendradarbiavimas, siekiant padėti jaunam žmogui pasirinkti jo pašaukimą atitinkančią profesiją; 2) mokymas įgyti ir panaudoti asmenines nuostatas, žinias ir gebėjimus, kad profesinė veikla būtų prasminga, produktyvi ir pasitenkinimą teikianti kiekvieno individo gyvenimo dalis“ (Laužackas R., 2005: 47).

Aptartos sąvokos itin glaudžiai siejasi su profesinio orientavimo samprata. Profesinis orientavimas – tai kryptingas asmens parengimas profesijos pasirinkimo apsisprendimui (LR ŠMM ministro Įsakymas Nr. 465 Dėl profesinio orientavimo tvarkos; Žin., 1998, Nr.39-1046). Profesinio orientavimo sąvokos šios srities mokslininkų darbuose apibrėžiamos skirtingai, priklausomai nuo analizuojamo aspekto. Vienas išsamiausių, profesinio orientavimo sąvoką atspindintis apibrėžimas, pateiktas LR profesinio orientavimo strategijoje: „Informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugos priklauso tai paslaugų sričiai, kuri padeda asmenims nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo etapo pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse bei aktyviai dalyvauti formuojant savo profesinę karjerą. Šios paslaugos skirtos tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės karjeros, kurie ieško darbo ir tiems, kurie jau dirba“ (POS, 2003).

Šis terminas apima plačią paslaugų sferą, kuri detalizuota profesinio orientavimo strategijoje. Taigi šią profesinio orientavimo paslaugų sferą sudaro:

- profesinis švietimas kaip mokymo programos dalis ir kita mokymo institucijose vykdoma veikla, kurios tikslas – padėti besimokantiejiems išsiaiškinti būsimosios profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu bei padėti jiems įgyti gebėjimų profesinei karjerai planuoti;
- asmeninis patarimas, konsultavimas ir orientavimas padedant priimti sprendimus, susijusius su galimybėmis pasirinkti tolesnį mokymąsi ir/arba planuoti profesinę karjerą;
- įdarbinimo paslaugos/konsultavimas įskaitant pirminį pasirinkimą, darbo pakeitimą arba įdarbinimą po ilgos pertraukos;
- parama specialiųjų poreikių grupėms;
- konsultavimas asmenų, kuriems gresia nedarbas;
- paslaugos vykdant rašytinės arba informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) pagrindu parengtos informacijos sklaidą apie užimtumo ir mokymosi galimybes, paprastai nurodant instituciją, kurioje prireikus galima gauti išsamesnę informaciją.

1.2. Profesinio orientavimo raida Lietuvoje

Siekiant aptarti profesinio orientavimo esmę, tikslus ir uždavinius, veiklos būdus bei metodus, tikslinga apžvelgti šio reiškinio istorines sąlygas, raidą bei aktualią situaciją Lietuvoje.

Lietuvoje jau XX a. amžiaus pradžioje domimasi pašaukimu. Vienas pirmųjų profesinio orientavimo atstovų - Vilniaus ir Kauno universitetų profesorius J. Vabalas-Gudaitis. Jis kūrė ir populiarino individualybės pažinimo metodus bei testus, kuriais galima būtų diagnozuoti asmenybės „įgimtą darbingumą“ ir teikti atitinkamas konsultacijas.

Pirmas praktinis žingsnis profesinio orientavimo srityje žengtas 1931 m. vasario 15 d., kada organizacijų sąjungos Lietuvos motinoms ir vaikams globoti iniciatyva buvo sušauktas sąjungos atstovų, suinteresuotų įstaigų ir specialistų pasitarimas. Jo metu nutarta steigti profesinės orientacijos kabinetą ir draugiją. Tų pačių metų spalio 3 d. įvyko Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos draugijos steigiamasis susirinkimas. Šios draugijos veikloje aktyviai dalyvavo profesoriai – J. Vabalas-Gudaitis, J. Šimkus, J. Blažys, privat. doc. V. Lazersonas, A. Gučas, J. Laužikas. Organizacija kėlė svarbius uždavinius tyrimų metodikų rengimo, duomenų apdorojimo, profesijų registro sudarymo,

jų perspektyvų, profesinio konsultavimo ir orientavimo srityse. Veikla buvo plėtojama sėkmingai iki pat Antrojo pasaulinio karo.

Apie 1957 m. vėl pradėti nagrinėti profesinio orientavimo klausimai – paskelbta keletas šios temos straipsnių. 1961 m. B. Bitinas išleido knygėlę „Kaip padėti vaikams išsirinkti profesiją“, kurioje analizavo šeimos galimybes padėti vaikui renkantis profesiją. Autorius akcentavo vaiko gabumų (jie netapatūs mokslo žinioms ir darbštumui), fizinės sveikatos, polinkių ir interesų svarbą. B. Bitinas išskyrė tokius profesinio orientavimo uždavinius: supažindinimą su profesijomis, fizinį ir psichinį jaunuolio tyrimą, individualų konsultavimą sprendžiant profesijos pasirinkimo klausimus, pagalbą įgyjant pasirinktą profesiją.

7-ame dešimtmetyje pradėta kurti tarpžinybinė profesinio orientavimo sistema. 1967 m. Lietuvoje įsteigti pirmieji keturi profesinio orientavimo kabinetai. Tokie kabinetai vėliau buvo kuriami visuose miestuose ir rajonų centruose - vidurinėse, specialiose vidurinėse ir aukštosiose mokyklose.

1964 m. L. Jovaiša pirmasis teoriškai profesinio orientavimo sistemą Lietuvos vidurinėje mokykloje. Profesinį orientavimą šis mokslininkas traktuoja kaip „specialiai organizuota auklėjamojo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti rinkimosi momentais“ (Jovaiša L., 1970). Profesinis orientavimas įtraukiamas į pedagoginį procesą. Jis apima ne tik mokinių profesinės patirties plėtotę, profesinio kryptingumo, gebėjimo pažinti bei įvertinti savo ugdymą, bet ir sąmoningo požiūrio į profesijos pasirinkimą formavimą. Pagrindinis asmuo profesinio orientavimo procese tapo mokytojas, ypač auklėtojas, supažindinantis mokinį su darbo pasauliu - profesijomis, profesinio rengimo įstaigomis, organizuojantis jų darbinę veiklą, patariantis ir konsultuojantis.

1990 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, profesinis orientavimas įgavo naują prasmę, kadangi iš esmės pasikeitė bendra situacija, socialinės ir ekonominės sąlygos, šalies darbo rinka.

2003 metų pabaigoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos bei socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtino profesinio orientavimo strategiją, kuri yra pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis profesinį orientavimą mūsų šalyje. Tad profesinio orientavimo plėtrai sukuriamos prielaidos, o Lietuvai tapus ES nare šis procesas įgavo pagreitį.

Lietuva, kaip ir kitos ES šalys, prisijungė prie bendros Europos informacinės sistemos, kurią sudaro *EURES* (darbo vietų paieška Europoje) ir *PLOTEUS* (mokymosi galimybės Europoje) dalys. ŠMM iniciatyva sukurta atvira profesinio informavimo,

konsultavimo ir orientavimo sistema – *AIKOS*, kurioje visuomenei pateikiami švietimo, statistikos ir darbo registrų duomenys, taip pat teikia informaciją profesinio orientavimo paslaugų teikėjams.

1997 m. Respublikiniuose moksleivių techninės kūrybos rūmuose (RMTKR) pradėjo veikti Profesinio orientavimo skyrius (nuo 2003 m. Karjeros planavimo centras), kuris organizuoja profesinio informavimo ir karjeros planavimo veiklą švietimo įstaigose; koordinuoja profesinio informavimo vietų (PIV) veiklą, organizuoja jų aprūpinimą metodine bei informacine medžiaga, teikia paslaugas profesinio informavimo specialistams; konsultuoja mokinius, jų tėvus ir pedagogus profesijos, mokymo profilio pasirinkimo klausimais. Remiantis RMTKR Karjeros planavimo centro duomenimis, 2003-2004 metais buvo įsteigta 61 profesinio informavimo vieta. Pusė jų įsteigta vidurinėse mokyklose arba gimnazijose, trečdalis – švietimo centruose, kiti – pedagoginėse ir psichologinėse tarnybose, suaugusiųjų mokymo centruose, pagrindinėje ir profesinėje mokyklose. Dauguma PIV įsikūrę bibliotekoje arba atskirame kabinete, keli – informatikos kabinete, kiti – socialinio pedagogo, psichologo, geografijos ir metodininkų kabinetuose. 2005 m. 47 PIV apsilankė 13 116 lankytojų, iš jų 9 743 mokiniai (virš 74 proc.). Visuose PIV paslaugos buvo teikiamos IX – XII klasių mokiniams. Tik 8 PIV 2005 m. dirbo su I-VIII klasių mokiniais. Šių institucijų paslaugomis 2005 m. pasinaudojo ir 1 584 pedagogai (12 proc.), daugiau nei 1000 tėvų, taip pat kreipėsi mokyklų vadovai, studentai ir kt.

Profesinio orientavimo ir karjeros centrai veikia didžiausiuose šalies universitetuose, kuriuose būsimieji universitetų studentai konsultuojami profesijos pasirinkimo klausimais. Studentams ir absolventams, Lietuvos ir užsienio kompanijoms teikiama informacija apie profesinę karjerą, konsultuojama planavimo, personalo vadybos, jaunųjų specialistų praktikos organizavimo, įdarbinimo klausimais. Taip pat stebima absolventų karjera, konsultuojama dėl darbo paieškos strategijos ir taktikos. Kai kurie centrai vykdo ir studentų įdarbinimo tarpininkavimo veiklą.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – didžiausia šalies organizacija, aktyviai plėtojanti darbo rinkos profesinį rengimą, konsultavimą ir informavimą. Ji turi 7 teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas, kurios teikia profesinio orientavimo paslaugas moksleiviams ir suaugusiems Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, Alytuje, Panevėžyje ir Utenoje bei atstovus Naujojoje Akmenėje, Tauragėje ir Ignalinoje. Tarnybos teikia profesinio orientavimo paslaugas vyresniųjų klasių mokiniams, specialiųjų poreikių darbo rinkoje turintiems asmenų grupėms (ilgalaikiams bedarbiams, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų, kariams, neįgaliesiems, imigrantams) rengia ir įgyvendina integracijos į darbo rinką,

karjeros planavimo, socialinės adaptacijos ir profesinio bei asmeninio augimo programas. Tarnyba teikia ir konsultacijas internetu.

Lietuvos darbo birža, kurią sudaro Respublikinė darbo birža ir 46 teritorinės darbo biržos, teritorinėse darbo biržose vykdo besikreipiančių asmenų profesinį informavimą bei įsidarbinimo konsultavimą bei tarpininkavimą, siunčia juos profesinei psichologinei konsultacijai į teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas. Darbo birža plečia atviro informavimo centrų ir mini biržų tinklą. Teritorinėse darbo biržose paslaugoms teikti įsteigti 5 darbo centrai, 6 jaunimo darbo centrai, 50 informacijos ir konsultavimo centrai, 1 profesinio informavimo centras. Nuo 1997 m. teritorinėse darbo biržose veikia 46 savarankiškos informacijos paieškos (SIP) sistema, leidžiami informaciniai lankstinukai, profesijų aprašai, filmai apie profesijas. Nuo 2001 m. pradėjo veikti „Darbo birža internete“ (DBI). Tai papildoma darbo biržos klientų aptarnavimo informacinės sistemos DBIRŽA-I funkcija, leidžianti klientams, turintiems prieigą prie interneto, naudotis apibendrinta informacija iš teritorinių darbo biržų: ieškantys darbo gali ieškoti laisvų darbo vietų, o darbdaviai – pasirinkti tinkamą kandidatą į darbo vietą.

LR Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva sukurta nekomercinė Lietuvos švietimo informacinė sistema „AIKOS“. Informacija viešai pasiekama interneto tinkle nuo 2002 metų vasario mėn. Tai labai išsami ir kasdien aktualizuojama LR Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainė www.aikos.smm.lt, kurioje skelbiama oficiali, integruota informacija iš valstybės švietimo registrų apie universitetus, kolegijas, aukštesniasias ir profesines mokyklas, suaugusiųjų mokymo centrus ir kursus, vykdomas studijų ir mokymo programas, išduodamus diplomus ir kvalifikacijos pažymėjimus, licenzijuotas švietimo institucijas ir įmones bei daug įvairios moksleiviams, mokytojams, darbdaviams ir politikams reikalingos informacijos. Svetainėje randama informacija apie priėmimo į institucijas sąlygas, dokumentų pateikimo terminus, mokyklų adresai, telefonai, elektroninio pašto ir interneto svetainių adresai, o svarbiausia – kuriose mokyklose į kokias studijų ir mokymo programas priimama mokytis einamaisiais metais.

1998 m., bendradarbiaujant su Europos mokymo fondu (ETF) prie Europos Sąjungos, Leonardo da Vinči programos koordinavimo paramos fondo įsteigtas Profesinio orientavimo išteklių informacinis centras (POIIC), vėliau tapęs Euroguidance centru – vienas iš 31 Europos šalyje veikiančių profesinio orientavimo informacijos centrų tinklo, finansuojamo Europos komisijos, narių. Šis Europos tinklas vienija 65 glaudžiai bendradarbiaujančius centrus. Centras dirba su profesijos patarėjais ir konsultantais, profesinio orientavimo specialistais bei institucijomis, dirbančiomis profesinio orientavimo srityje. Pagrindinės centro veiklos yra informacinės medžiagos apie mokymosi bei studijų

galimybes Europoje bei metodinės informaciją profesinio orientavimo darbuotojams rengimas ir leidyba, mokymo seminarų profesinio informavimo ir konsultavimo specialistams organizavimas, informacijos apie įvairias elektronines profesinio orientavimo priemonės administravimas ir leidimas. Euroguidance centras taip pat dalyvauja kitose veiklose, plėtojančiose Lietuvos profesinio orientavimo sistemą. Nuo 2001 m. pradėtas leisti kasmetinis informacinis leidinys apie profesinio mokymosi galimybes mūsų šalyje „Profesijos vadovas“.

Didžiuosiuose miestuose veikia daugiau kaip 30 privačių konsultacinių organizacijų, atliekančių aukštos kvalifikacijos personalo atranką bei verslo, personalo, projektų valdymo konsultacijas ir pan.

Ši informacija rodo, kad profesinio orientavimo paslaugos Lietuvoje įgavo naują kokybę ir mastus, tapo aktualios, jų efektyvumui sukurtos tinkamos prielaidos.

Profesinio orientavimo veikla, LR Profesinio orientavimo strategijoje apibūdinama, kaip „daugialypė, apimanti visus žmogaus gyvenimo etapus ir socialines situacijas. Ji teikia įvairiapusiškas paslaugas siekiant padėti žmogui išlikti užimtumo sistemoje, rasti darbą bei netekus darbo prisitaikyti prie naujų darbo rinkos reikalavimų ir grįžti į užimtumo sistemą“ (POS, 2003).

Profesinio orientavimo tikslinės grupės Lietuvoje dar nėra konkrečiai apibrėžtos. Nuo šių grupių ir jų poreikių priklauso profesinio orientavimo paslaugų turinys bei metodai. Profesinio orientavimo paslaugų turinį stipriausiai veikia pokyčiai šiuolaikiniame darbo pasaulyje.

LR Profesinio orientavimo strategijoje (2003) išskiriamos šios tikslinės grupės, kurioms skiriamos profesinio orientavimo paslaugos:

1. vaikai ir jaunimas, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose;
2. jaunimas ir suaugusieji, besimokantys profesinio rengimo institucijose;
3. dirbantys asmenys;
4. jaunimas be profesinio pasirengimo;
5. bedarbiai;
6. ilgalaikiai bedarbiai;
7. jaunimas ir suaugusieji, priskiriami socialiai pažeidžiamoms grupėms.

Pagal konkrečios tikslinės grupės poreikius profesinis orientavimas apima prevencinę, reabilitacinę ir korekcinę veiklą.

Prevencinė veikla skiriama asmenims, dalyvaujantiems mokymo ar darbo rinkos sistemose. Tokios veiklos tikslas – padėti asmenims išsiaiškinti savo profesinius polinkius, profesinį kryptingumą bei tinkamumą, nusistatyti pritaikymo sritis ir profesinės

karjeros tobulinimo galimybes. Siekiant užtikrinti profesinio informavimo ir karjeros planavimo įgūdžių ugdymo paslaugų prieinamumą bei kokybę, ypatingas dėmesys skiriamas studentams, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokiniams.

Reabilitacinė ir korekcinė profesinio orientavimo veikla orientuota į asmenis, laikinai nedalyvaujančius mokymo ir darbo rinkos sistemose. Profesinio orientavimo veiklos tikslu tampa pagalba įgyjant profesiją bei tobulinant kvalifikaciją (persikvalifikuojant) ir/ar susirandant darbą. Šios paslaugos ypač aktualios jaunimui be profesinio pasirengimo (nuo 16 iki 25 metų), asmenims, kurių profesija nepaklausi darbo rinkoje, ar asmenims, pirmą kartą pradedantiems darbo veiklą, taip pat ilgalaikiams bedarbiams ir socialiai pažeidžiamoms grupėms: neįgaliesiems, tautinėms mažumoms, grįžusiems iš įkalinimo vietų, imigrantams ir kt. (POS, 2003)

Praktiškai įgyvendinant Lietuvos švietimo reformą bei profesinio orientavimo strategiją, tapo akivaizdus šios srities situacijos tyrimų poreikis. LR švietimo ir mokslo ministerija, siekdama tobulinti profesinio orientavimo paslaugų plėtotę, raišką bei efektyvumą mokyklose, ėmė skelbti užsakymus tyrimams. Nemažai šios srities tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai.

2003 m. atlikto tyrimo „Visuomenės informuotumas apie švietimą ir švietimo vertinimas“ (A. Dobryninas, A. Poviliūnas, D. Tureikytė ir L. Žilinskienė) rezultatai parodė, kad daugiau nei pusei apklaustųjų labiausiai trūksta informacijos apie profesijas ir profesinį orientavimą, mažiau apie priėmimo į įvairius mokymosi lygmenis tvarką. Respondentai pažymėjo, kad yra gerai informuoti apie egzaminų sistemą.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai J. Reingardienė ir A. Zdanevičius 2003 m. atliko tyrimą „Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai“. Tyrimo rezultatai, leido daryti išvadą, kad daugiau nei pusės (59 %) respondentų neapsisprendimas dėl jų tolesnio profesinio apsisprendimo galimai nulemtas prielaidos, kad profesinis mokinių orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nėra pakankamai efektyvus.

2003 m. taip pat atliktas tyrimas „Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje“ (K. Pukelis ir D. Garnienė). Šio tyrimo rezultatai atskleidė mokinių ugdymo karjerai sistemos silpnąsias vietas. Išvadose akcentuojama, kad profesinis konsultavimas pradedamas pavėluotai (10 – 12 klasėse), mokyklose vyksta mažai profesinio konsultavimo renginių ir susijusių veiklų, pabrėžiamas šios srities profesionalių specialistų poreikis.

2004 m. atliktas tyrimas „14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės“ (D. Bukantaitė, R. Laužackas, V. Targamadzė, V. Indrašienė, L. Statauskienė, A. Ramanauskaitė). Šio tyrimo rezultatai parodė, kad profesinis informavimas pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose yra nepakankamas, nes mokiniai apie paklausias profesijas dažniausiai sužino patys arba iš draugų ar pažįstamų, o mažiausiai juos apie profesinio darbo perspektyvas informuoja mokyklos vadovai bei dirbantys pedagogai.

Apibendrinant, galima teigti, kad mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas. Prielaidos pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti veiksmingą ir darnią nacionalinę profesinio orientavimo sistemą - yra, tačiau trūksta sėkmingo įgyvendinimo. Taigi labai svarbu, kad profesinio orientavimo specialistai, mokytojai, mokyklų vadovai ir politikai vienareikšmiškai suprastų savo veiklos bei pastangų reikšmę Lietuvos ateičiai. Tik tokiu atveju, sutelkus bendras jėgas vieningam tikslui, galima tikėtis ir teigiamų šios veiklos rezultatų.

1.3. Profesinio orientavimo juridinis reglamentavimas

Atsižvelgiant į ES vyraujančias profesinio orientavimo plėtotės tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų, skirtų šių paslaugų vystimui. Lietuvos profesinį orientavimą reglamentuojančių dokumentų tikslas – užtikrinti profesinio orientavimo kokybę ir tęstinumą, padėti suderinti profesinio rengimo bei užimtumo uždavinius.

1996 m. LR Seimas ratifikavo Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją Nr.142 „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“ (Žin., 1996, Nr. 30-738). Šioje konvencijoje pabrėžiama, kad kiekviena šalis įsipareigoja plėtoti visapusišką ir koordinuotą profesinio orientavimo bei profesinio rengimo politiką ir programas, glaudžiai besisiejančią su užimtumo politika. Pastaroji apima:

- užimtumo poreikius, galimybes ir problemas tiek regioniniu, tiek nacionaliniu lygiu;
- ekonominio, socialinio ir kultūrinio išsivystymo stadiją ir lygį;
- žmogaus išgalių ugdymo ir kitų ekonominių, socialinių bei kultūrinių tikslų tarpusavio ryšius.

Galima teigti, kad šį dokumentą ratifikuojančios šalys skatinamos nuosekliai plėtoti profesinio orientavimo sistemą, ypatingą dėmesį teikiant nuolatiniam informavimo sistemos apie užimtumą tobulinimui ir plėtočiai; visapusiškam ir kokybiškam profesinio informavimo bei orientavimo paslaugų teikimui ir prieinamumui.

1998 m. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 465 „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“ apibrėžia bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, besimokančio jaunimo profesinio rengimo institucijose informavimas apie švietimą, nepasirengusių darbo rinkai suaugusių asmenų ir jaunimo profesinio orientavimo tikslus bei uždavinius. Šiame dokumente akcentuojama, kad „profesinio orientavimo tikslas – bendradarbiaujant su bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosiomis ir aukštosiomis mokyklomis, darbdaviais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, teritorinėmis darbo biržomis, dalyvaujant moksleivių tėvams ir pedagogams, organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti konsultuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui ir aktyviai profesinės veiklos paieškai“ (Dėl profesinio orientavimo tvarkos, Žin., 1998, Nr. 39-1046).

Siekiant užtikrinti švietimo plėtotės prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą, garantuojamos lygios mokymosi starto galimybės, išplečiamos ikimokyklinio ir visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistemos, užtikrinamos socialiai teisingos mokymosi ir studijų sąlygos įvairių gebėjimų ir poreikių vaikams. Mokyklos atveriamos darbo rinkai, todėl didėja mokinių mobilumas renkantis mokyklų tipus ir programas. Ši veikla grindžiama Mokyklų profiliavimu (LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 768 „Dėl profilinio mokymo modelio ir profilinio mokymo planų“ (Žin., 1998, Nr. 58-1633)). Profilinio mokymo įgyvendinimas mokykloje naudingas kiekvienam mokiniui, nes sudaromos galimybės patikrinti ir išbandyti save iki profesijos pasirinkimo, t.y., mokiniai labiau orientuojami į profesinį pasirinkimą. Besimokantieji skatinami mokytis visą gyvenimą, todėl numatomi profilio keitimo būdai, kurie sudaro galimybes kiekvienu gyvenimo tarpsniu tęsti / rinktis kitą profilį. Taigi, profilinis mokymas atveria mokiniui galimybę rinktis individualius polinkius, interesus ir gabumus atitinkantį ugdymo(si) kelią.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003 – 2012 metams (2002) akcentuojama profesinio orientavimo paslaugų plėtotė. Numatyti tokie tikslai:

- išplėtoti švietimo ir gyvenimo praktikos ryšį,
- atverti mokyklas darbo pasauliui,
- pasiekti, kad praktinė darbinė veikla taptų sudėtine bendrojo ugdymo dalimi,
- mokiniams sudaryti galimybes rinktis įvairias mokymosi strategijas, alternatyvius turinio variantus.

Šie tikslai sudaro sąlygas mokinių pasirinkimo galimybių plėtrai, skatinančiai besimokantįjį aktyviai dalyvauti renkantis tolimesnę mokymosi kryptį ir profesiją. Todėl pažymima, kad būtini tokie švietimo sistemos pokyčiai, kurie didintų švietimo sistemos efektyvumą, išplėstų švietimo prieinamumą, sukurtų sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą

trunkančiam mokymuisi, užtikrintu Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Galima teigti, kad poreikis teikti profesinio orientavimo paslaugas mokykloje tampa dar ryškesnis ir aktualesnis.

Siekiant, garantuoti švietimo plėtotės efektyvumą bei darną, LR Seimas 2003 m. nutarimu Nr. IX-1700 priėmė „Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatas“ (Valstybinė švietimo strategija, Žin., 2003, Nr. 71-216). Šiame dokumente pateikiamos svarbiausios Lietuvos švietimo plėtotės įgyvendinimo priemonės. Viena iš jų - lanksčios bei atviros švietimo struktūros sukūrimas, į bendrą švietimo erdvę jungiant bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalaus ir neformalaus mokymosi, savišvietos formas. Įgyvendinat šią strategiją ypatingas vaidmuo skiriamas Lietuvos mokykloms. Nuo 2003 metų mokyklose, turinčiose interneto ryšį ir įgyvendinančiose pagrindinio ir vidurinio (brandos) ugdymo programas, skatinamas profesinio informavimo ir konsultavimo sistemos įdiegimas.

2003 m. patvirtintas LR Švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853) numato konkrečias pagalbos priemones, padedančias plėtoti jaunimo profesinį orientavimą mokykloje. Svarbiausios pagalbos priemonės mokykloje, nurodomos šios: informacinė, psichologinė, socialinė - pedagoginė pagalba, specialioji pedagoginė ir specialioji, taip pat informavimas apie švietimą, sveikatos priežiūrą. Pabrėžiama pagalba mokytojui ir mokyklai, kurios paskirtis - sudaryti sąlygas mokytojams kelti kvalifikaciją - toliau mokytis, padėti kurti tokią mokyklos aplinką, kuri sukurtų sąlygas pačios mokyklos tobulėjimui. Profesinio orientavimo pagalbos priemonėms priskiriama: informacinė, psichologinė, žinių suteikimas apie švietimą ir socialinė pedagoginė pagalba. Akcentuojama, kad informavimas apie švietimą - svarbiausia profesinio orientavimo pagalbos rūšis, kurios paskirtis - teikti asmeniui profesinę informaciją, kuri padėtų pasirinkti jo individualybę atitinkančius interesus, polinkius, gebėjimams adekvatų švietimą ir tiekėją, siekiamą išsilavinimą ar profesiją.

2003 m. LR Švietimo ir mokslo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu Nr. ISAK-1635 / A1-180 priimta „Profesinio orientavimo strategija“ (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Tai ypač reikšmingas profesinio orientavimo paslaugų plėtojimo dokumentas, kurtas atsižvelgiant į srities tendencijas ir prioritetus, vyraujančius ES. Profesinis orientavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes. Šiame dokumente patektas profesinio orientavimo paslaugų srities apibūdinimas – (šios paslaugos) priklauso tai paslaugų sričiai, kuri padeda asmenims nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo etapo pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse

bei aktyviai dalyvauti formuojant savo profesinę veiklą. Ši paslauga skirta tiems, kurie dar nėra pradėję profesinės veiklos, kurie ieško darbo, ir tiems, kurie jau dirba“. Taip pat suformuluota profesinio orientavimo vizija – „Lietuvos profesinio orientavimo sistema turi tapti sudėtine mokymosi visą gyvenimą politikos dalis, prisidedanti prie šalies ekonominės ir socialinės plėtros bei skatinanti asmeninę šalies piliečių raidą“ bei misija – „teikti profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas, siekiant padėti visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo tarpsnio, pasirinkti savo kelią švietimo bei užimtumo srityse ir tapti atsakingais už savo profesinę veiklą“. Apibūdinti profesinio orientavimo tikslai bei uždaviniai, įvardintos tikslinės paslaugų gavėjų grupės. Taigi, siekiant išlikti užimtumo sistemoje, rasti darbą arba netekus darbo, adaptuotis prie naujų darbo rinkos reikalavimų ir (re)integruotis į užimtumo sistemą turi būti prieinamas kokybiškas ir nuolatinis profesinis orientavimas, kuris tenkintų įvairių amžiaus tarpsnių, etninių grupių bei įvairių socialinių grupių žmonių poreikius.

2005 m. LR Švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu Nr. ISAK-739/A1-116 patvirtinta „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132). Šis teisės aktas nustato profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, atsakingas įstaigas ir jų funkcijas, veiklos koordinavimą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo, profesinių mokyklų mokinių grupėms ir individualiai pagal profesinio informavimo konsultanto sudarytą ir mokyklos vadovo patvirtintą planą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos mokyklos, kurioje yra profesinio informavimo vieta, mokiniams ir pedagogams, kitų mokyklų pagal savivaldybės patvirtintą mokyklų sąrašą mokiniams ir pedagogams, taip pat mokinių tėvams. Numatyta, kad šias paslaugas teikia:

- bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai - informuoja 1-12 klasių mokinius;
- bendrojo lavinimo mokyklų klasių auklėtojai – informuoja 8-12 klasių tėvus;
- profesinio informavimo konsultantai profesinio informavimo vietose teikia informaciją ir konsultuoja 1-12 klasių mokinius; informuoja mokinių tėvus, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus;
- socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai konsultuoja 5-12 klasių mokinius, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas; mokytojus, klasių auklėtojus, profesijos mokytojus supažindina su profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programomis.

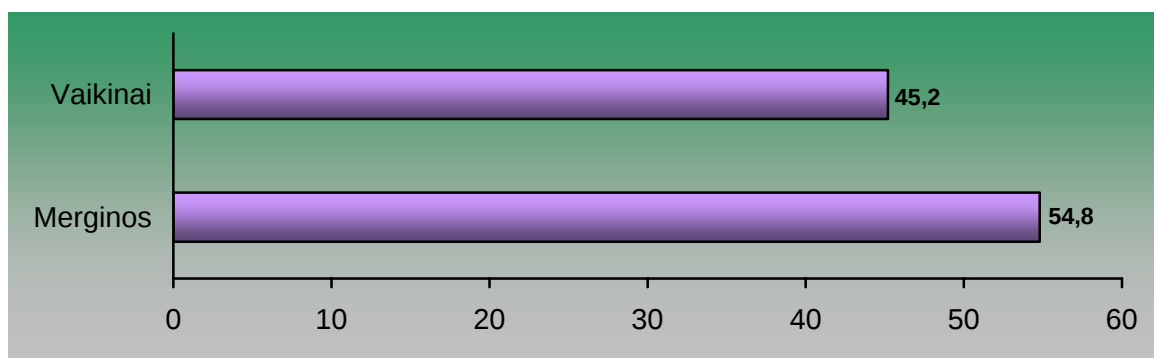
Išanalizavus Lietuvos bendrojo lavinimo bei profesinio mokymo dermę reglamentuojančius dokumentus, akivaizdu, kad šalyje pradėta formuoti lanksti sistema, sudaranti prielaidas mokinių profiliniam pasirinkimui plėtoti. Daugelis šiuolaikinių

profesinės veiklos sričių reikalauja išsamių bendrojo lavinimo žinių, socialinės ir kultūrinės brandos, nuolatinio profesinės kvalifikacijos tobulinimo. Dabartiniu laikotarpiu, tiriant mokinių mokymosi pasirinkimo galimybes, analizuojant profesijos pasirinkimo procesą ir jam įtaką darančius veiksniai, ypač aktualizuojamas profesinio orientavimo paslaugų mokykloje reikšmingumas. Tačiau veikiančiai juridinei bazei, kuri išsamiai reglamentuotų profesinio orientavimo politiką, sistemos struktūrą, koordinavimo ir veiklos principus, laiduotų teikiamų paslaugų kokybę bei efektyvumą dar trūksta vientisumo. Priimti įstatymai, nutarimai, įsakymai gana fragmentiškai apibūdina profesinio orientavimo sistemos elementus arba tik deklaruoja profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų plėtros būtinybę.

II. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į PROFESINĮ ORIENTAVIMĄ MOKYKLOJE

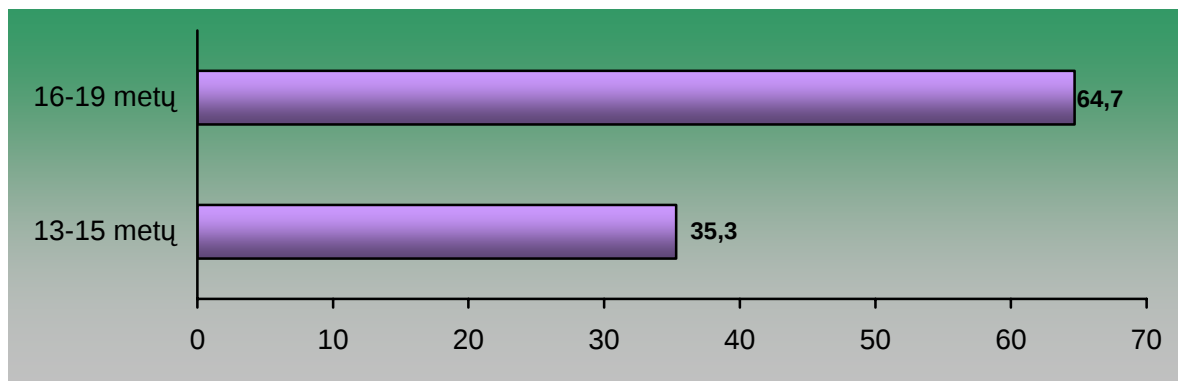
2.1. Tiriamųjų charakteristika

Tyrime dalyvavo 828 mokiniai iš Alytaus, Anykščių, Birštono, Ignalinos, Jurbarko, Molėtų, Pasvalio, Šiaulių, Šilutės, Širvintų rajono, Utenos ir Vilniaus miesto bei rajono pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų. 54,8 proc. apklaustųjų – merginos, 45,2 proc. – vaikinai (1 pav.)

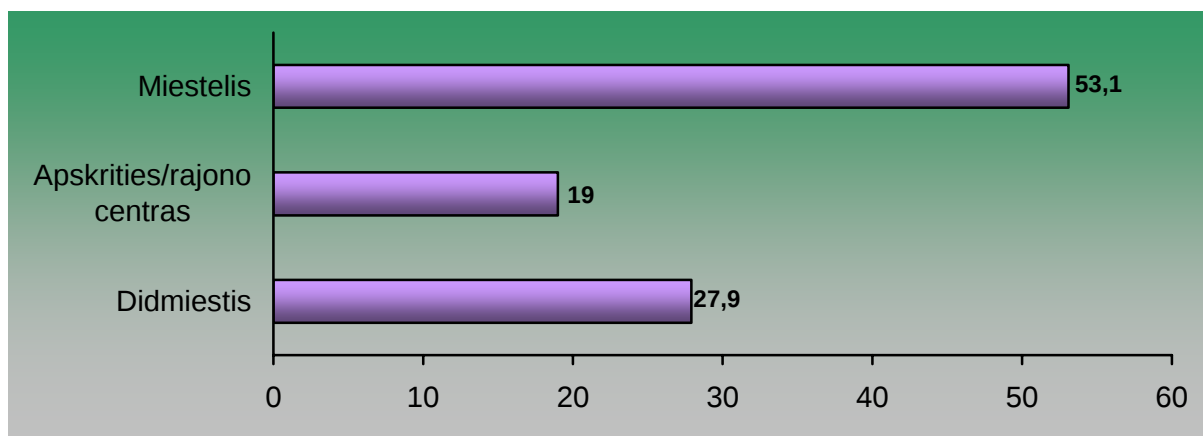
1 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Tiriamųjų amžius svyruoja nuo 13 iki 19 metų. Daugiau nei ketvirtadalis (26,4 proc.) respondentų yra 16 metų. Daugiau nei penktadalis – aštuoniolikos ir daugiau metų. 19,6 proc. apklaustųjų yra iki 14 metų, 15,6 proc. – 15 metų amžiaus. Tiriamieji buvo suskirstyti į dvi amžiaus grupes: jaunesnieji paaugliai (13-15 metų, lankantys 8-9 klases) ir vyresnieji paaugliai (16-19 metų, lankantys 10-12 klases) (2 pav.).

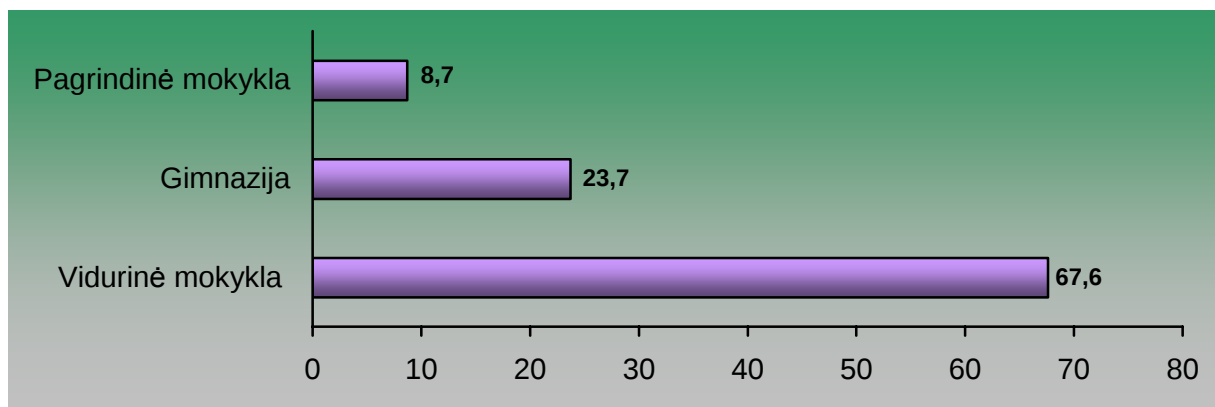
2 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (proc.)

Pasiskirstymas pagal vietovės, kurioje yra mokykla, tipą pavaizduotas 3 pav. Daugiau nei pusė (53,1 proc.) mokinių yra iš miestelių. 27,9 proc. gyvena didmiestyje, 19 proc. - apskrities/rajono centre.

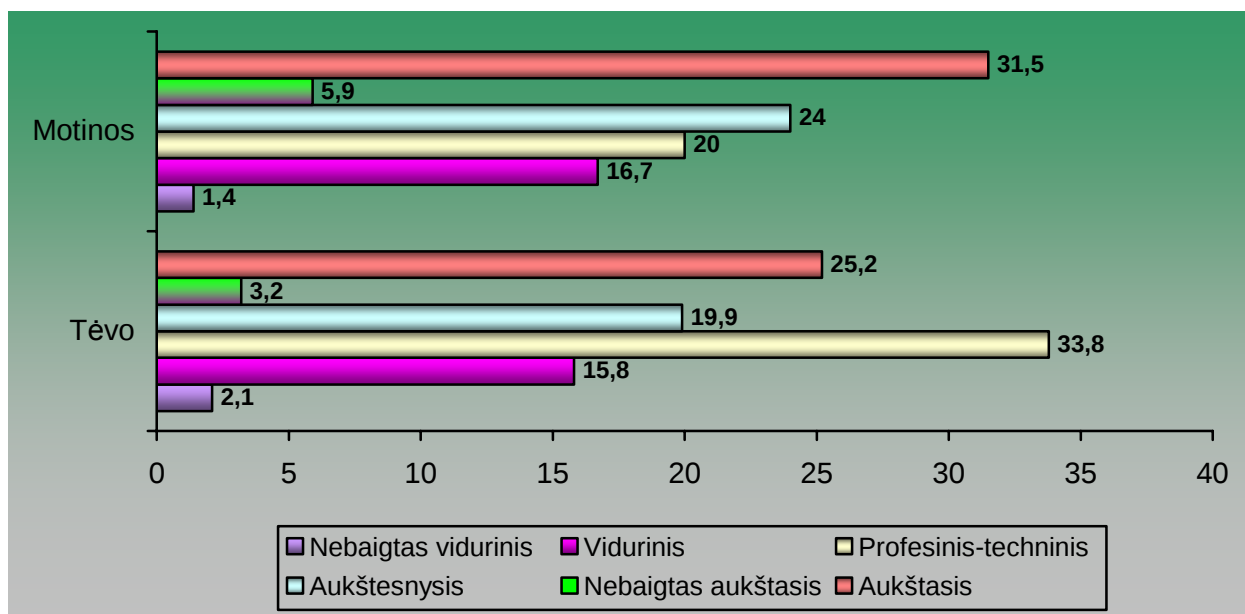
3 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Daugiausiai (67,6 proc.) apklaustieji mokosi vidurinėje mokykloje. Beveik penktadalis – gimnazijoje. 8,7 proc. respondentų yra pagrindinės mokyklos mokiniai (4 pav.).

4 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (proc.)

Daugiausiai respondentai yra iš 8 (31,3 proc.), 10 (38,6 proc.) ir 12 (20 proc.) klasių. Tyrimu nustatytas apklaustų mokinių tėvų ir motinų išsimokslinimas (5 pav.). Respondentų tėvų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą: nebaigę vidurinės mokyklos – 2,1 proc., baigę vidurinę – 15,8 proc., turintys profesinį-techninį išsilavinimą – 33,8 proc., aukštesnįjį – 19,9 proc., nebaigtą aukštąjį – 2,8 proc., aukštąjį – 25,2 proc.

5 pav. Mokinių tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (proc.)

Respondentų motinų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą: nebaigusios vidurinės mokyklos – 4,1 proc., baigę vidurinę – 16,7 proc., turintys profesinį-techninį išsilavinimą – 20,4 proc., aukštesnįjį – 24 proc., nebaigtą aukštąjį – 5,9 proc., aukštąjį – 31,5 proc.

2.2 Profesijos rinkimosi motyvai ir veiksniai: mokinių vertinimas

Tyrime buvo domėtasi, kas mokinių nuomone yra svarbiausia renkantis profesiją (1 lentelė). Didžioji dalis mokinių pažymėjo, jog renkantis profesiją svarbu pažinti savo gabumus, interesus, vertybes (90,3 proc.) taip pat asmens gabumus (85,3 proc.).

1lentelė

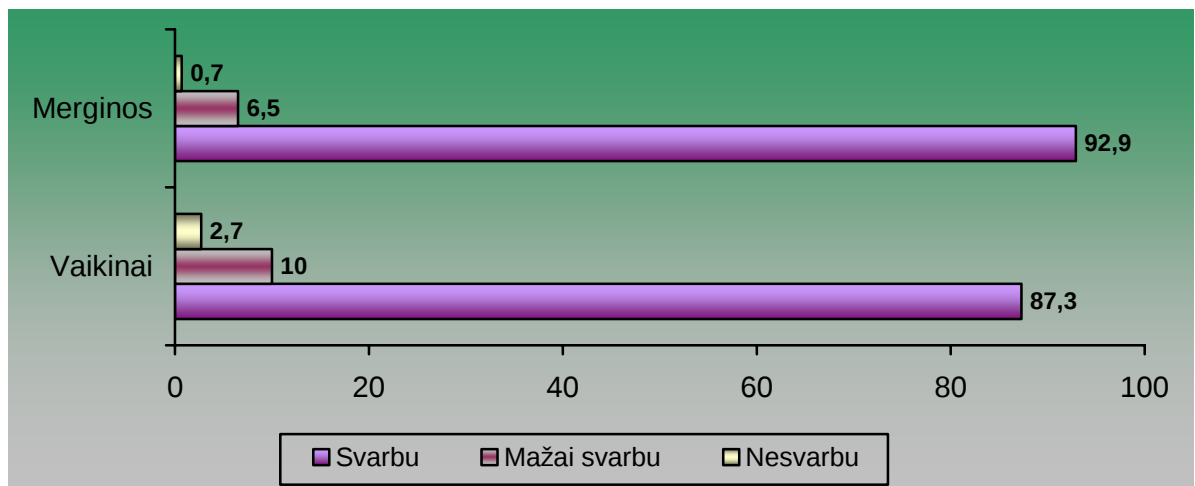
Profesijos rinkimosi motyvai

Eil. Nr.	Kas tavo nuomone, yra svarbiausia renkantis profesiją?	Svarbu	Mažai svarbu	Nesvarbu
1.	Pažinti save (savo gabumus, interesus, vertybes)	90,3	8,1	1,6
2.	Žinoti, kokie sugebėjimai, asmenybės savybės būtinos profesijai	84,0	14,6	1,4
3.	Sužinoti apie aukštąsias ir profesines mokyklas ir jose ruošiamus specialistus	77,9	19,6	2,5
4.	Sužinoti įsidarbinimo galimybes pagal specialybę	84,4	14,3	1,2
5.	Profesijos populiarumas	33,5	51,6	14,8
6.	Karjeros galimybės	77,7	20,7	1,6
7.	Būsimo atlyginimo dydis	77,6	20,9	1,5
8.	Profesijos prestižas	39,0	50,8	10,2
9.	Asmens gabumai	85,3	13,7	1,0

Tačiau taip pat svarbu žinoti ir kokie sugebėjimai, asmenybės savybės būtinos vienoje ar kitoje profesijoje (84,0 proc.) bei įsidarbinimo galimybės pagal specialybę (84,4 proc.).

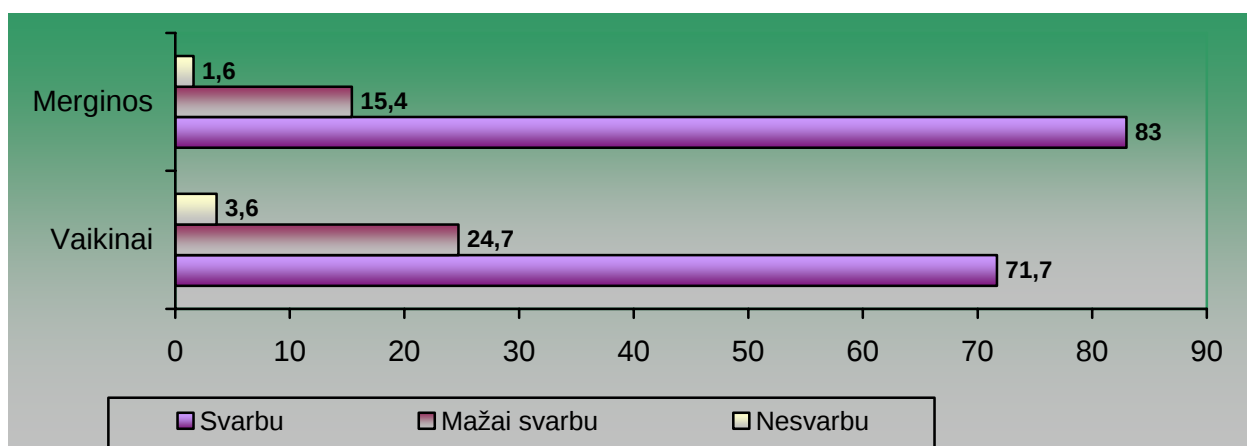
Karjeros galimybės (77,7 proc.), būsimo atlyginimo dydis (77,6 proc.) taip pat svarbus motyvas renkantis profesiją. Pažymėtina, kad tyrime dalyvavę mokiniai mažiausiai akcentavo pačios profesijos populiarumą bei prestižą renkantis profesiją.

Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai mokiniams vertinant klausimyne pateiktą teiginį, jog „renkantis profesiją svarbu pažinti save t.y. savo gabumus, interesus, vertybes“ (6 pav.). Merginos daugiau nei vaikinai akcentavo savęs pažinimo svarbą profesijos rinkimuisi ($\chi^2 = 9,16$, $p < 0,01$).

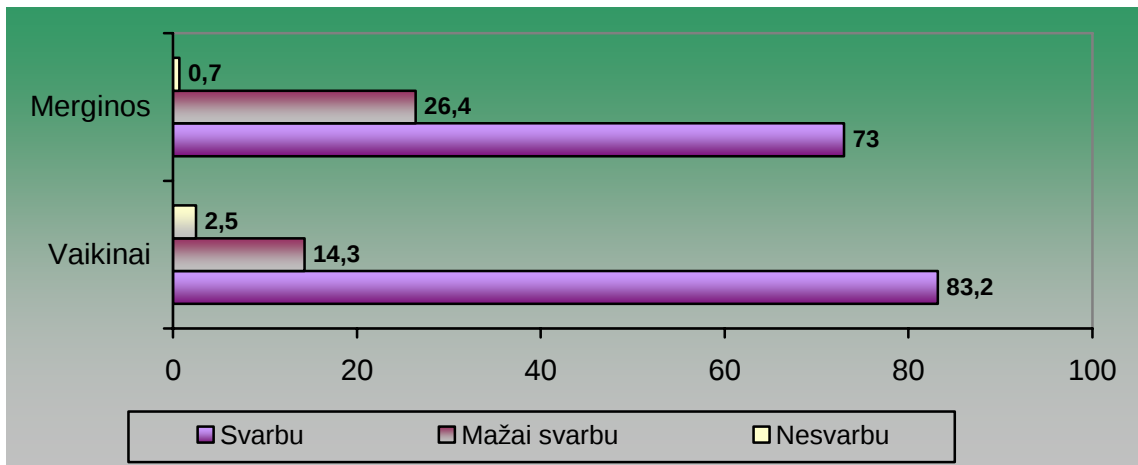
6 pav. Savęs pažinimo svarbos renkantis profesiją vertinimas pagal lytį (proc.)

Informacija apie aukštąsias ir profesines mokyklas bei jose rengiamus specialistus, renkantis profesiją taip pat buvo daugiau svarbi merginoms (83 proc.) nei vaikinams (71,7 proc.) ($\chi^2 = 15,27$, $p < 0,0001$) (7 pav.).

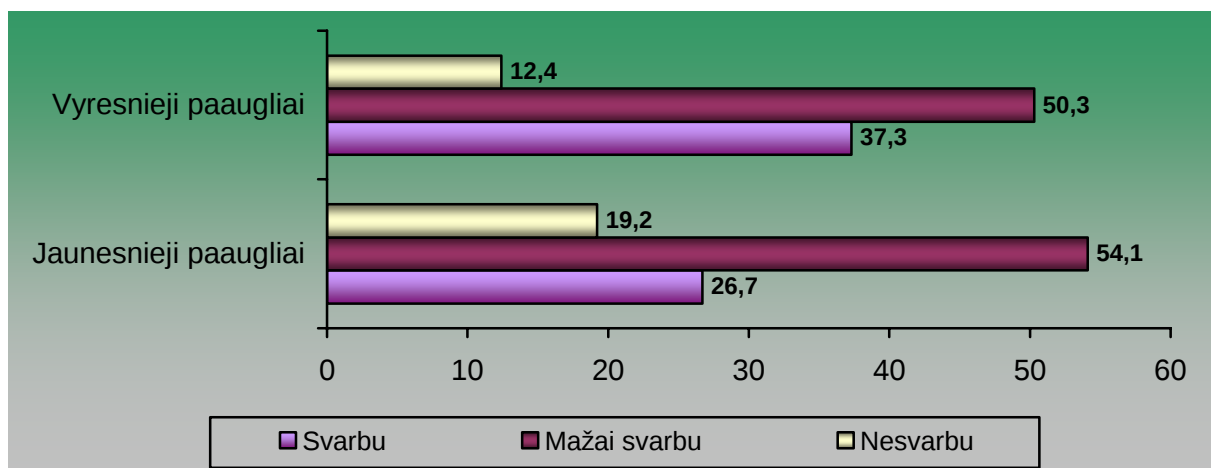
7 pav. Informacijos apie aukštąsias ir profesines mokyklas bei jose rengiamus specialistus svarbos renkantis profesiją vertinimas pagal lytį (proc.)

Atlikto tyrimo duomenų analizė parodė, jog įsidarbinimo galimybės renkantis profesiją daugiau svarbios vaikinams (83,2 proc.) nei merginoms (73 proc.) ($\chi^2 = 20,77$, $p < 0,0001$) (8 pav.).

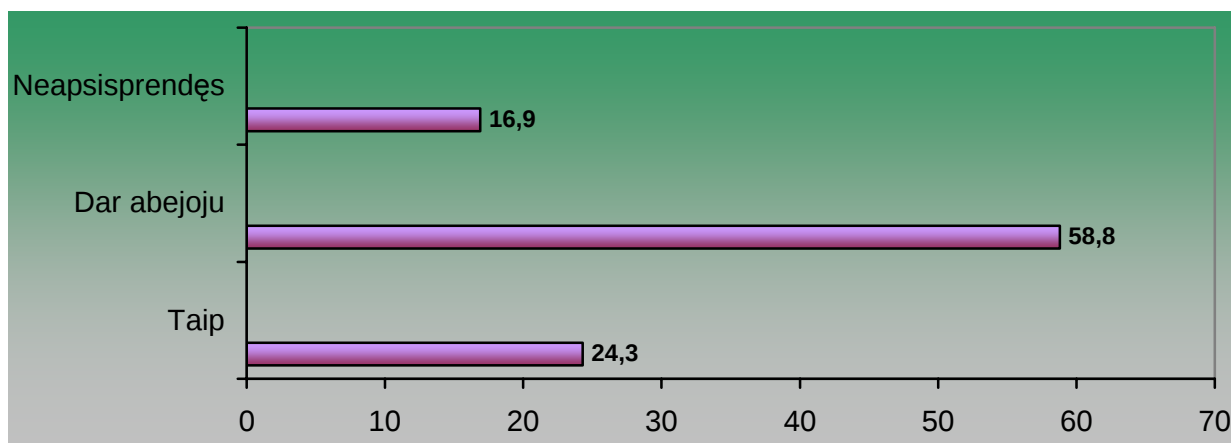
8 pav. Įsidarbinimo galimybių svarbos renkantis profesiją vertinimas pagal lytį (proc.)

Išryškėjo tendencija, kad mokinių profesijos pasirinkimo vertinimai priklauso nuo jų amžiaus (9 pav.). Renkantis profesiją, vyresniems (37,3 proc.) daugiau nei jaunesniems (26,7 proc.) paaugliams svarbus jos populiarumas ($\chi^2 = 12,24$, $p < 0,002$).

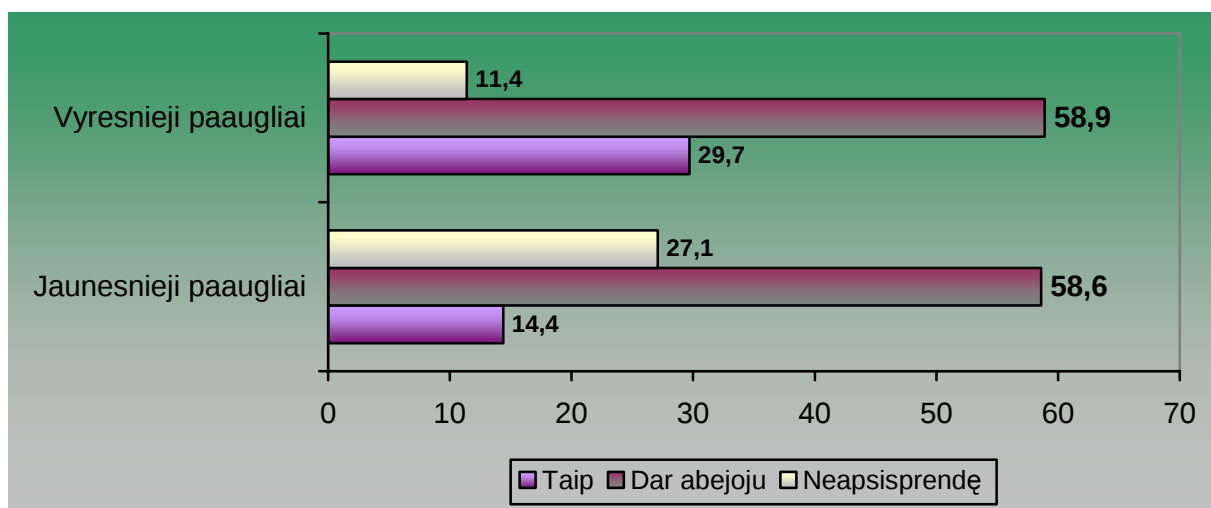
9 pav. Profesijos populiarumo svarbos renkantis profesiją vertinimas pagal mokinių amžiaus grupes (proc.)

Tyrime domėtasi, ar patys mokiniai yra nusprendę, kokią profesiją rinktųsi. Paaiškėjo, jog beveik ketvirtadalis (24,3 proc.) mokinių vertina save kaip apsisprendusį dėl profesijos pasirinkimo. Tuo tarpu daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių mokinių abejojo, kokią profesiją rinktis (10 pav.).

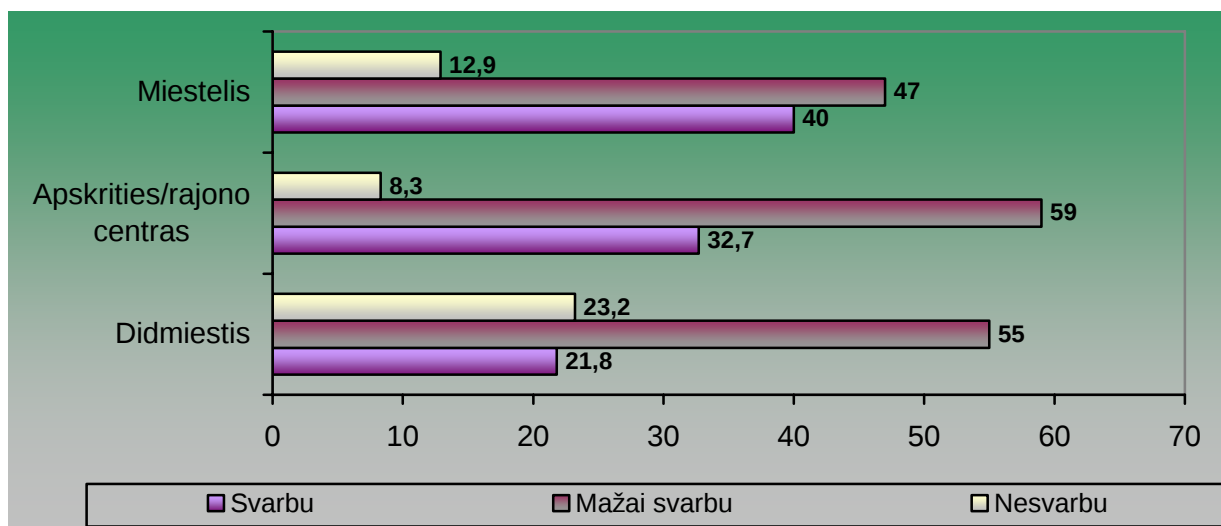
10 pav. Mokinių apsisprendimas rinktis profesiją (proc.)

Tyrimo duomenų analizė parodė (11 pav.), jog vyresnieji mokiniai (beveik trečdalis) lyginant su jaunesniaisiais (septintadalis) yra dažniau apsisprendę, kokią profesiją rinksis ($\chi^2=45,6$, $p<0,000$).

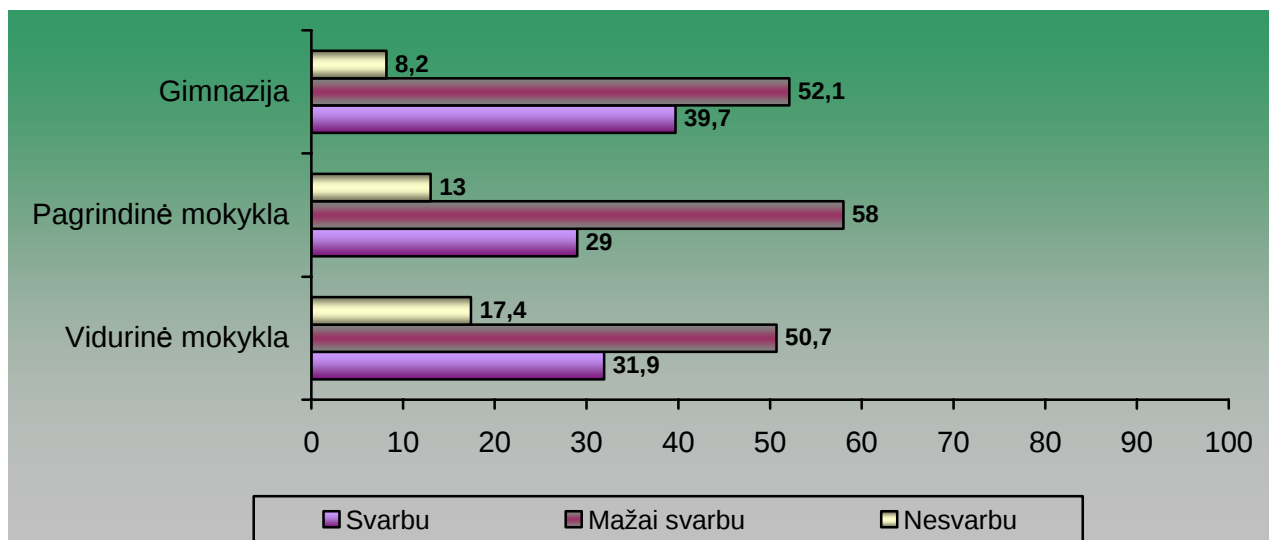
11 pav. Mokinių apsisprendimas rinktis profesiją pagal amžiaus grupes (proc.)

Priklausomai nuo vietovės (didmiestis, apskrities/rajono centras, miestelis), kurioje yra mokykla, skiriasi tyrime dalyvaujančių mokinių pastebėjimai apie priežastis, turinčias įtakos profesijos pasirinkimui. Statistiškai reikšmingi skirtumai gauti mokiniams vertinant profesijos populiarumą ir profesijos pasirinkimą ($\chi^2=33,92$, $p<0,000$). Profesijos populiarumą labiausiai akcentavo mokiniai, kurių mokykla buvo miestelyje (40 proc.), mažiau - mokiniai besimokantys didmiesčio (21,8 proc.) mokyklose (12 pav.)

12 pav. Profesijos populiarumo renkantis profesiją svarbos vertinimas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Tyrime dalyvavo mokiniai, besimokantys skirtingų tipų mokyklose: pagrindinėje, vidurinėje ir gimnazijoje. Atlikto tyrimo duomenys parodė skirtingus mokinių vertinimus priklausomai nuo to, kokio tipo mokykloje jie mokosi. Profesijos populiarumo svarbą, renkantis profesiją, daugiau akcentavo gimnazijoje nei pagrindinėje mokykloje besimokantieji (13 pav.).

13 pav. Profesijos populiarumo renkantis profesiją svarbos vertinimas pagal mokyklos tipą (proc.)

Tyrimu domėtasi, kokios priežastys trukdo profesiniam mokinių apsisprendimui. Paaiškėjo, jog 45,7 proc. tyrime dalyvavusių mokinių informacijos stoką įvardijo kaip svarbiausią priežastį, kuri turi įtakos profesijos apsisprendimui. 12,6 proc. pažymėjo

teiginį, jog „dar per anksti apie tai galvoti“, 14 proc., jog neapsisprendimo priežasčių „negali pasakyti“ (2 lentelė).

2 lentelė

Svarbiausios mokinių profesinio neapsisprendimo priežastys

Eil. Nr.	Priežastys	proc.
1.	Dar per anksti apie tai galvoti	12,6
2.	Trūksta informacijos	45,7
3.	Man tai nesvarbu	1,8
4.	Negaliu pasakyti	14

Domėtasi, kas tyrime dalyvavusiems mokiniams turi įtakos renkantis profesiją (3 lentelė). Pagrindiniai veiksniai, kuriuos pažymėjo mokiniai - karjeros galimybės (80,1 proc.) ir būsimo atlyginimo dydis (79,4 proc.). Daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių mokinių akcentavo profesijos prestižą, apie trečdalis - profesijos populiarumą.

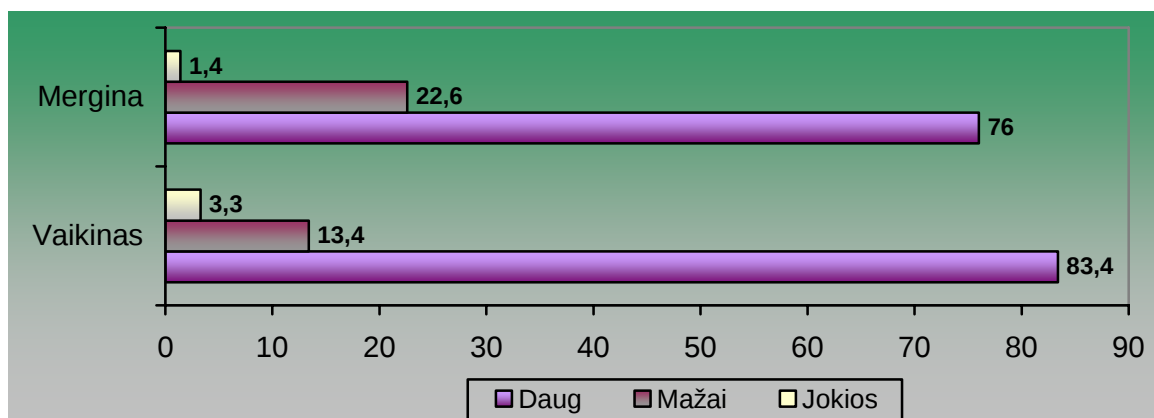
3 lentelė

Veiksnių, turinčių įtakos profesijos pasirinkimui, vertinimas

Eil. Nr.	Įtakos renkantis būsimą profesiją turi:	Daug	Mažai	Jokios
1.	Profesijos populiarumas	29,9	56,6	13,6
2.	Karjeros galimybės	80,1	18,6	1,4
3.	Būsimo atlyginimo dydis	79,4	18,4	2,2
4.	Profesijos prestižas	37	55,1	7,9
5.	Tėvai	25,7	50,2	24,2
6.	Draugai	9,1	45,1	45,8
7.	Klasės auklėtojas	8,6	39,1	52,3
8.	Profesijos patarėjas	37,8	39,2	23,0
9.	Mokytojai	16,4	48,3	35,3

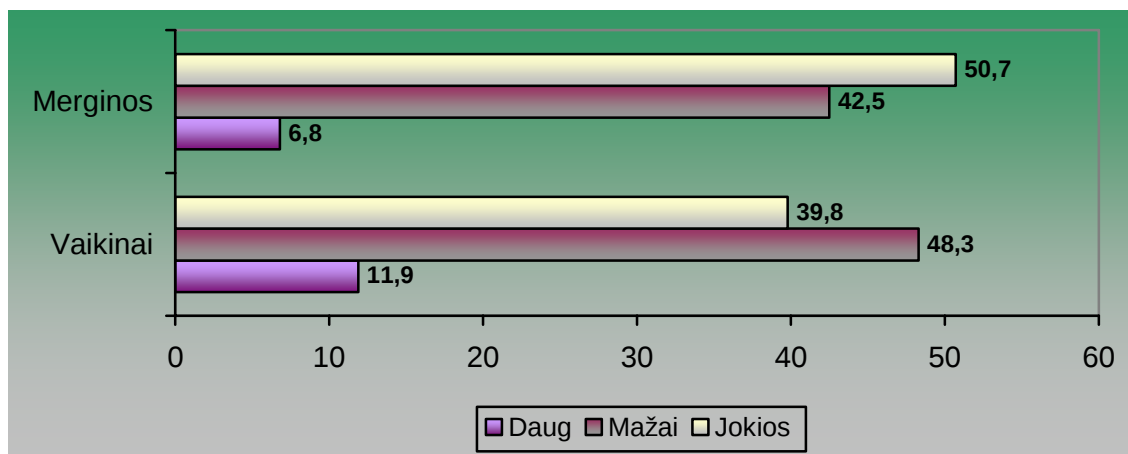
“Profesijos patarėją“ kaip veiksnių turintį įtakos profesijos apsisprendimui pažymėjo 37,8 proc. mokinių. Tuo tarpu draugų, klasės auklėtojo įtaką renkantis profesiją mokiniai vertino kaip mažiau reikšmingą. Daugiau nei ketvirtadalis (25,7 proc.) tyrime dalyvavusių mokinių pažymėjo, jog prie profesijos pasirinkimo prisideda tėvai.

Analizuojant tyrimo duomenis pagal mokinių lytį, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas. Vaikinai lyginant su merginomis daugiau akcentavo būsimo atlyginimo dydį ($\chi^2 = 14$, $p < 0,001$) (14 pav.).

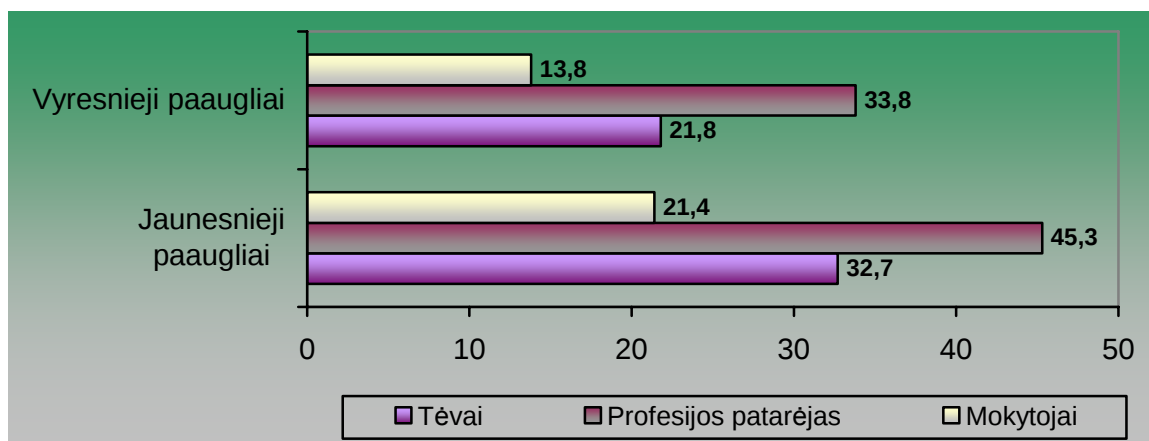
14 pav. Būsimo atlyginimo dydžio reikšmės renkantis profesiją vertinimas pagal lytį (proc.)

Nustatyta, kad renkantis profesiją vaikinams (83,4 proc.) didesnę nei merginoms (76 proc.) įtaką turi draugai ($\chi^2=11,93$, $p<0,003$) (15 pav.).

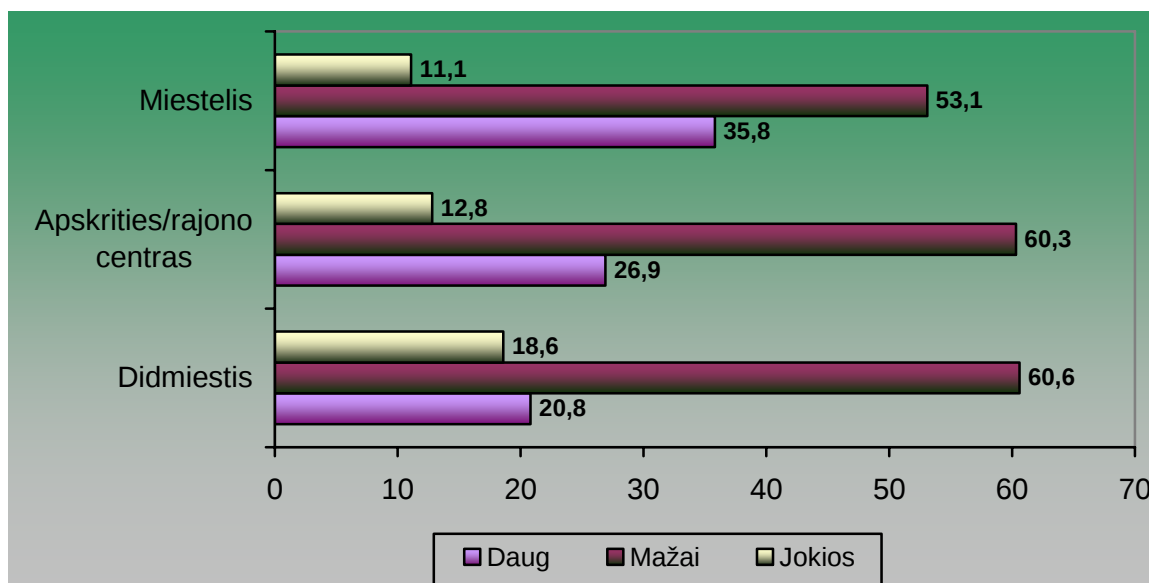
15 pav. Draugų įtakos renkantis profesiją vertinimas pagal lytį (proc.)

Tyrimu nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai analizuojant mokinių atsakymus pagal amžių (16 pav.). Ryškėja bendra tendencija - jaunesnieji lyginant su vyresniaisiais mokiniais daugiau akcentuoja tėvų ($\chi^2=12,39$, $p<0,002$), mokytojų, ($\chi^2=10,05$, $p<0,007$), ir profesijos patarėjo ($\chi^2=11,37$, $p<0,003$) įtaką renkantis būsimą profesiją.

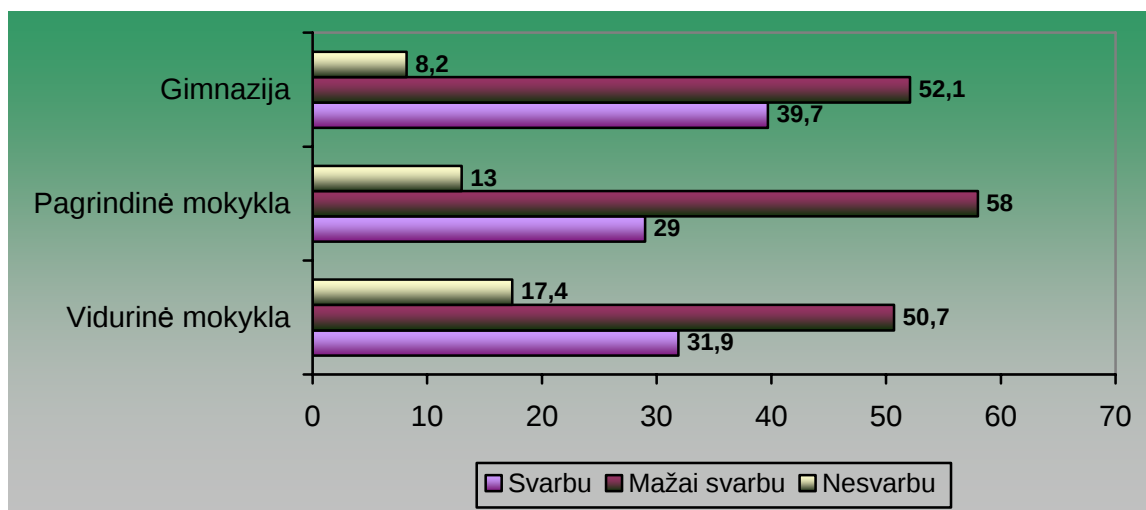
16 pav. Profesijos rinkimosi veiksniai pagal amžiaus grupes (proc.)

Atliktas tyrimas parodė (17 pav.), kad profesijos populiarumas, renkantis būsimą profesiją, daugiau svarbus mokiniams, gyvenantiems miesteliuose nei mokiniams, gyvenantiems didmiesčiuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje) ($\chi^2 = 19,66$, $p < 0,001$).

17 pav. Profesijos populiarumo renkantis profesiją svarbos vertinimas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai priklausomai nuo to, kokio tipo mokykloje mokosi apklaustieji. Besimokantieji pagrindinėje mokykloje daugiau nei vidurinėje mokykloje besimokantieji vertino draugų vaidmenį renkantis profesiją ($\chi^2 = 11,9$, $p < 0,01$) (18 pav.).

18 pav. Draugų įtakos renkantis profesiją svarbos vertinimas pagal mokyklos tipo (proc.)

2.3. Informacijos profesinio orientavimo klausimais gavimo galimybės

Profesijos rinkimasis susijęs su įvairiais veiksniais tarp jų ir informacijos gavimo galimybėmis. Tuo tikslu buvo siekta išsiaiškinti iš kur mokiniai gauna informaciją apie pasirinktą profesiją. Paaikškėjo, jog daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių mokinių informaciją apie profesijas gauna internetinėse svetainėse. Daugiau nei trečdalis mokinių informacijos gauna iš tėvų. Trečdalis mokinių apie pasirinktą profesiją sužino iš lankstinukų, bukletų. Tuo tarpu klasės auklėtojo, psichologo, mokytojų vaidmuo nėra toks ryškus informuojant mokinius apie profesijas (4 lentelė).

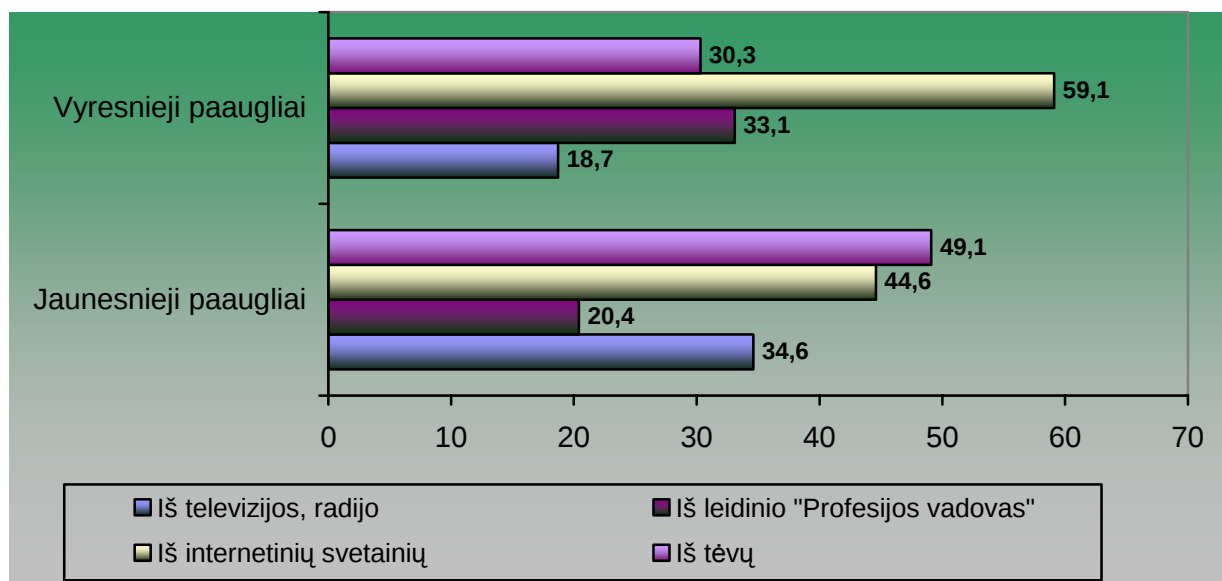
4 lentelė

Informacijos gavimo galimybės renkantis profesiją

Eil. Nr.	Informacijos apie pasirinktą profesiją gavau iš:	Daug	Mažai	Jokios
1.	Spausdintos medžiagos (lankstinukai, bukletai)	30.3	47.1	22.6
2.	Televizijos, radijo	24.2	50.3	25.6
3.	Leidinio „Profesijos vadovas“	28.8	29.8	41.3
4.	Internetinių svetainių	54.2	30.5	15.3
5.	Psichologo	7.1	20.8	72.1
6.	Tėvų	36.7	43.8	19.5
7.	Draugų	18.1	50.4	31.5
8.	Klasės auklėtojo	13.4	42.9	43.7
9.	Profesijos patarėjo	24.8	31.3	43.9
10.	Mokytojų	16.0	45.3	38.6

Vyresnieji paaugliai informacijos apie pasirinktą profesiją vis tik gauna daugiau iš įvairių lankstinukų, bukletų ($\chi^2 = 11,93$, $p < 0,003$), „profesijos vadovo“ ($\chi^2 = 16,32$, $p < 0,000$),

internetinių svetainių ($\chi^2 = 20,04$, $p < 0,000$). Tuo tarpu jaunesnieji paaugliai, renkantys profesiją, labiau akcentavo televiziją, radiją ($\chi^2 = 27,18$, $p < 0,000$) bei tėvus ($\chi^2 = 35,25$, $p < 0,000$) (19 pav.).

19 pav. Informacijos gavimo galimybės renkantis profesiją pagal mokinių amžiaus grupes (proc.)

Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai vertinant informacijos gavimo galimybes apie profesiją priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla. Mokiniai, besimokantys didmiesčio mokyklose apie profesijos pasirinkimą daugiau informacijos gavo iš televizijos, radijo ($\chi^2 = 11,7$, $p < 0,02$) bei tėvų ($\chi^2 = 9,73$, $p < 0,05$), lyginant su mokiniais, besimokančiais apskrities/rajo centre esančiose mokyklose.

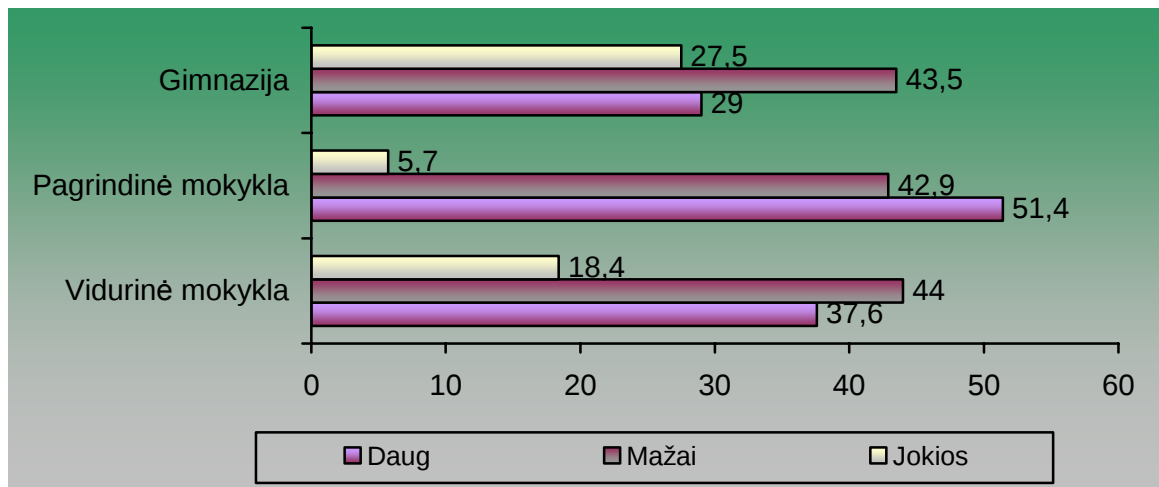
Tuo tarpu mokiniai, besimokantys miestelio mokyklose, daugiau informacijos gavo iš klasės auklėtojo ($\chi^2 = 10,57$, $df = 4$, $p < 0,03$) ir mokytojų, ($\chi^2 = 14,0$, $df = 4$, $p < 0,007$), klasės auklėtojo ir mokytojų vaidmenį mažiausiai akcentavo mokiniai, besimokantys didmiesčio mokyklose (5 lentelė).

5 lentelė
Informacijos apie pasirinktą profesiją gavimo galimybės priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla

Informacijos gavau iš:	Didmiestis			Apskrities/rajo centras			Miestelis		
	Daug	Mažai	Jokios	Daug	Mažai	Jokios	Daug	Mažai	Jokios
televizijos, radijo	29.6	43.5	26.9	15.9	54.3	29.8	24.3	52.3	23.4
tėvų	40.7	41.2	18.1	26.1	49.7	24.2	38.5	43.0	18.5
klasės auklėtojo	8.6	41.4	50.0	13.1	49.0	37.9	16.0	41.4	42.6
mokytojų	8.6	50.5	41.0	15.8	47.4	36.8	19.9	42.0	38.1

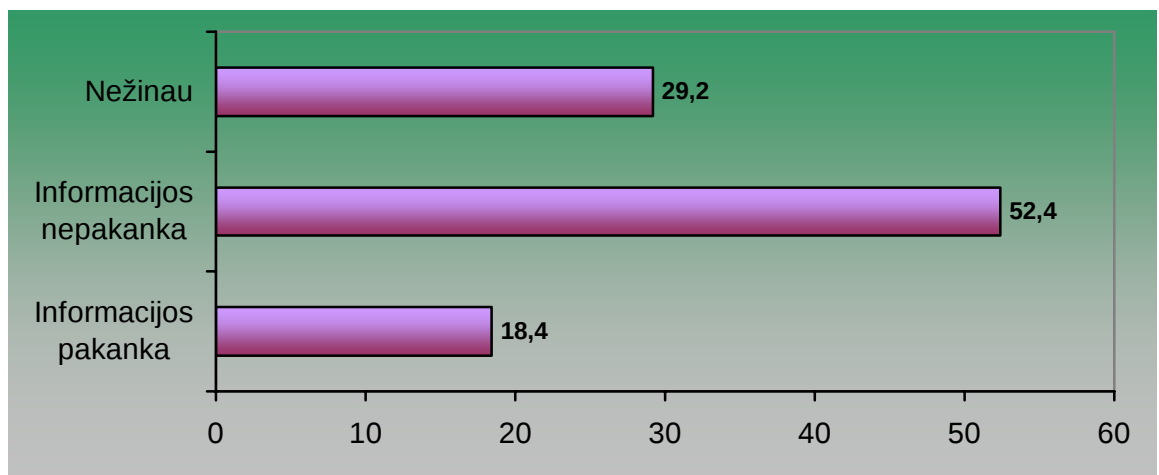
Mokinių nuomonės skyrėsi vertinat informacijos gavimo galimybes apie profesiją priklausomai nuo to, kokio tipo mokykloje jie mokėsi. Apie pasirinktą profesiją

informacijos iš tėvų daugiau gavo mokiniai, besimokantys pagrindinėje mokykloje, mažiau besimokantys gimnazijoje ($\chi^2=20,79$, $df=4$, $p<0,000$) (20 pav.).

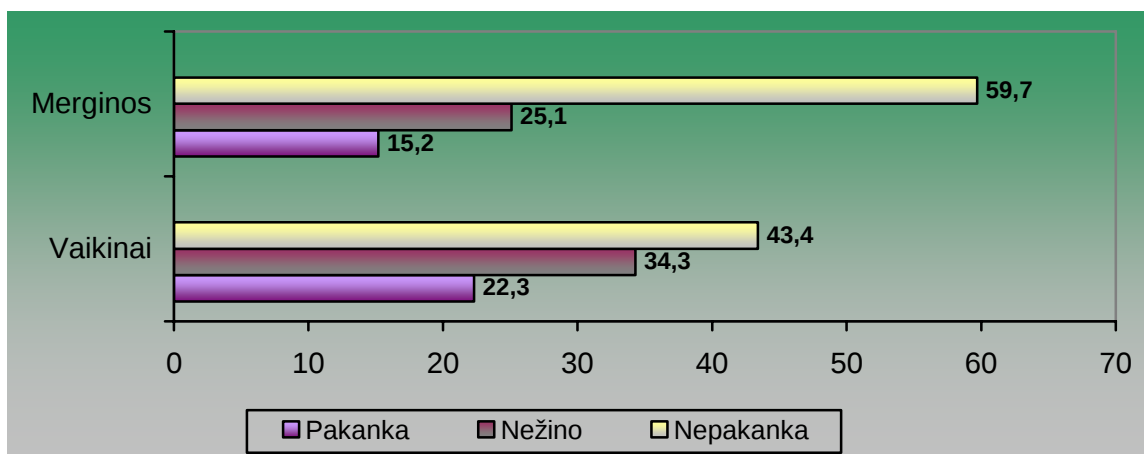
20 pav. Informacijos gavimo iš tėvų galimybės renkantis profesiją priklausomai nuo mokyklos tipo (proc.)

Daugiau nei pusė tyrime dalyvaujančių mokinių (52,4 proc.) nurodė, kad renkantis profesiją informacijos mokykloje nepakanka. Beveik trečdalis nežinojo, ar informacijos renkantis profesija jiems pakanka (21 pav.).

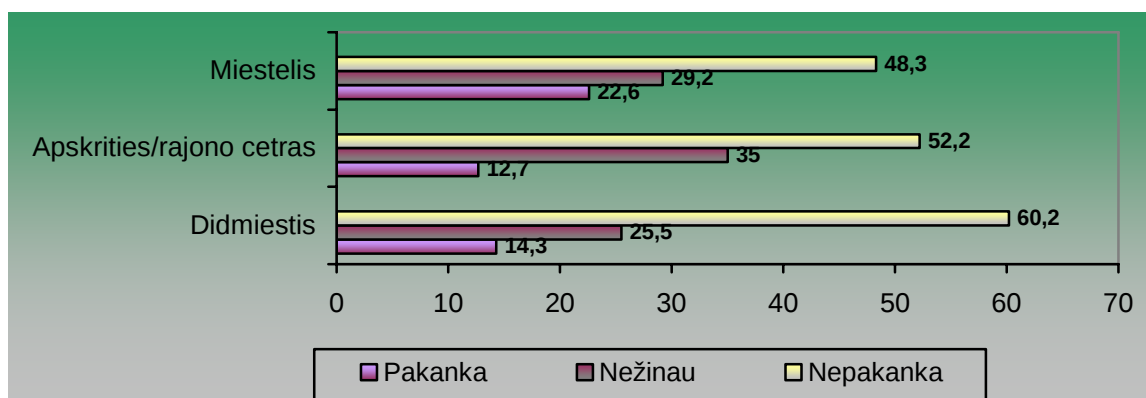
21 pav. Informacijos mokykloje renkantis profesiją pakankamumo vertinimas (proc.)

Merginų ir vaikinų nuomonės šiek tiek skyrėsi. Informacijos trūkumą mokykloje daugiau akcentavo merginos nei vaikinai ($\chi^2=21,81$, $p<0,0001$) (22 pav.).

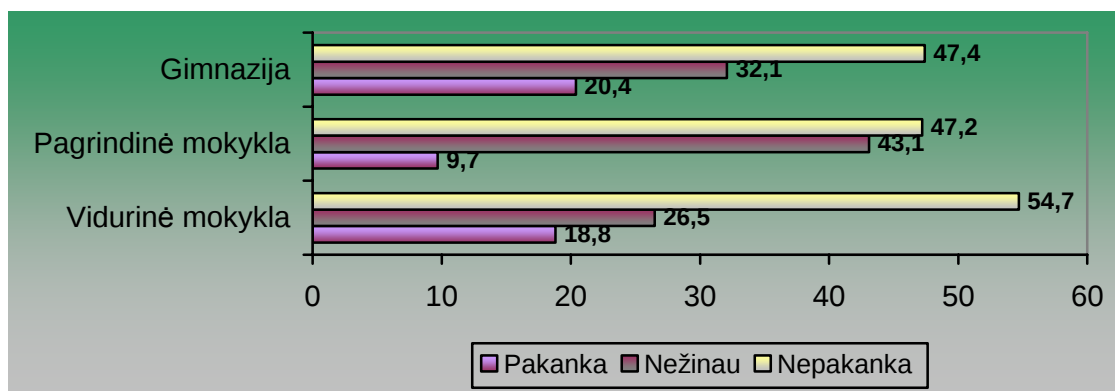
22 pav. Informacijos mokykloje renkantis profesiją pakankamumo vertinimas pagal lytį (proc.)

Informacijos trūkumą mokykloje taip pat pažymėjo daugiau miestelio, nei didmiesčio ir apskrities/rajono centro mokyklose besimokantys mokiniai ($\chi^2 = 15,94$, $p < 0,003$) (23 pav.).

23 pav. Informacijos mokykloje renkantis profesiją pakankamumo vertinimas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Mokinių atsakymai skyrėsi, priklausomai nuo mokyklos tipo, kurioje jie mokėsi (24 pav.). Besimokantieji gimnazijoje (20,4 proc.) dažniau nei pagrindinėje (9,7 proc.) ar vidurinėje (18,8 proc.) mokykloje akcentavo informacijos, renkantis profesiją mokykloje, trūkumą. Pagrindinės (43,1 proc.) mokyklos mokiniai dažniau nei vidurinės (26,5 proc.) ir gimnazijos (32,1 proc.) negalėjo pasakyti, ar tokio pobūdžio informacijos jiems pakanka ($\chi^2 = 12,02$, $p < 0,2$).

24 pav. Informacijos mokykloje renkantis profesiją pakankamumo vertinimas pagal mokyklos tipą (proc.)

Tyrime domėtasi kokios informacijos mokiniai pasigenda renkantis profesiją (6 lentelė). Paaikškėjo, jog šiek tiek mažiau nei puse (47,5 proc.- 42,6 proc.) tyrime dalyvavusių mokinių jiems pateiktus vertinti teiginius pažymėjo beveik vienodai. Tai yra mokiniai pasigenda informacijos tiek apie profesijos pasirinkimo kelius, tiek apie tinkamumą pasirinktai profesijai, tiek apie tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, tiek apie stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, specialybes, profesijos keliamus reikalavimus, situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius.

6 lentelė

Informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius nepakankamumo vertinimas

Eil. Nr.	Renkantis profesiją man trūksta informacijos apie:	Labai	Mažai	Netrūksta
1.	Profesijos pasirinkimo kelius	47.5	39.5	13.0
2.	Tinkamumą pasirinktai profesijai	43.9	42.7	13.4
3.	Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	46.7	35.1	18.2
4.	Stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką bei reikalavimus	42.6	39.0	18.4
5.	Specialybes (specialybių mokymo programos, kvalifikacijos, darbo vietos)	44.0	38.1	18.0
6.	Profesijos keliamus reikalavimus	44.4	41.3	14.3
7.	Situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	46.7	40.6	12.7

Vyresniųjų ir jaunesniųjų paauglių nuomonė, apie informacijos nepakankamumą pasirenkant profesiją, skyrėsi. Ryškėja tendencija, jog jaunesnieji paaugliai lyginant su vyresniaisiais daugiau pasigenda informacijos tiek apie profesijos pasirinkimo kelius ($\chi^2=14,59$, $p<0,001$); tiek tinkamumą pasirinktai profesijai ($\chi^2=21,25$, $p<0,000$); tolesnio mokymosi ir studijų galimybes ($\chi^2=18,52$, $p<0,000$); stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką bei reikalavimus ($\chi^2=20,75$, $p<0,000$); specialybes (specialybių mokymo

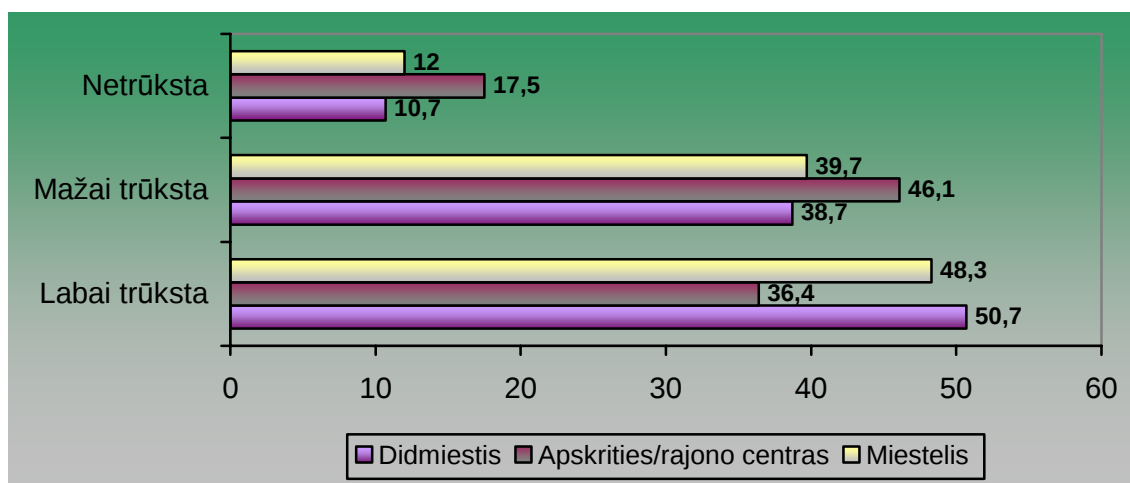
programas, darbo vieta) ($\chi^2 = 7,84$, $p < 0,02$), bei profesijos keliamus reikalavimus ($\chi^2 = 18,51$, $p < 0,000$) (7 lentelė).

7 lentelė

Informacijos apie profesijos pasirinkimo kelius nepakankamumo vertinimas priklausomai nuo mokinių amžiaus grupės (proc.)

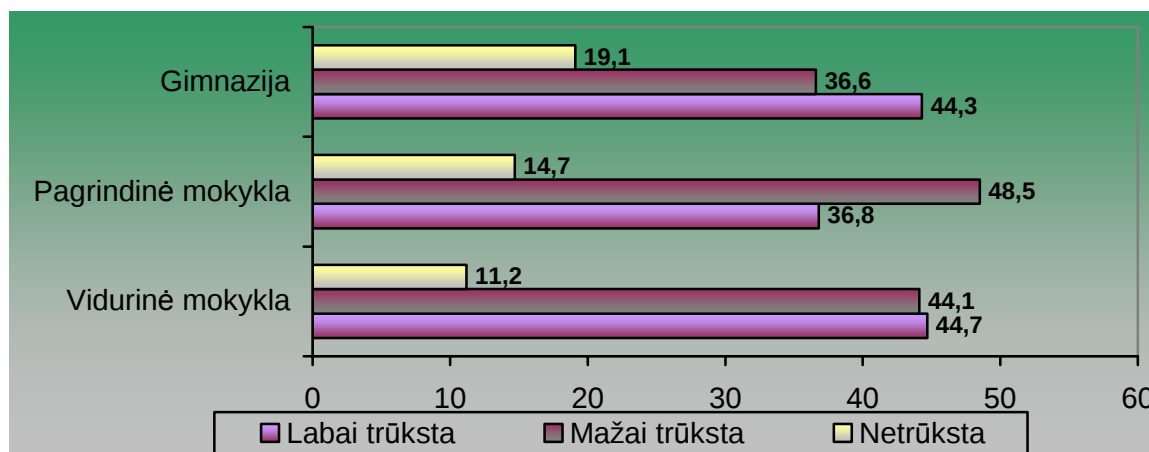
Renkantis profesiją man trūksta informacijos :	Jaunesnieji paaugliai			Vyresnieji paaugliai		
	Labai	Mažai	Netrūksta	Labai	Mažai	Netrūksta
Profesijos pasirinkimo kelius	55	37,2	7,8	43,5	40,7	15,8
Tinkamumą pasirinktai profesijai	44,4	49,5	6,1	43,7	39,1	17,2
Tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	56,9	29,2	13,9	41,2	38,3	20,6
Stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką bei reikalavimus	51,1	38,1	10,8	38,1	39,4	22,5
Specialybes (specialybių mokymo programos, kvalifikacijos, darbo vietos)	50,5	34,7	14,8	40,5	39,9	19,7
Profesijos keliamus reikalavimus	52,1	40	7,9	40,2	42	17,8

Statistiškai reikšmingi skirtumai apie informacijos nepakankamumą profesinio orientavimo klausimais, priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla neišryškėjo. Pažymėtina, jog informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius trūkumą pažymėjo beveik puse tyrime dalyvavusių mokinių, besimokančių didmiesčio ir 48,3 proc. miestelio mokyklose, tuo tarpu apskrities/rajono centro mokyklose taip vertinančių buvo mažiau (36,4 proc.) ($\chi^2 = 9,68$, $p < 0,5$) (25 pav.).

25 pav. Informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius nepakankamumo vertinimas priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla (proc.)

Tenka pastebėti, jog besimokantieji gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje daugiau nei pagrindinėje akcentavo informacijos trūkumą apie mokinių tinkamumą pasirinktai profesijai ($\chi^2 = 10,10$, $p < 0,04$) (26 pav.).

26 pav. Informacijos apie tinkamumą pasirinktai profesijai vertinimas priklausomai nuo mokyklos tipo (proc.)

Tyrimo metu buvo pasiteirauta, kaip mokiniai gauna informaciją apie profesinio informavimo paslaugas (8 lentelė).

8 lentelė

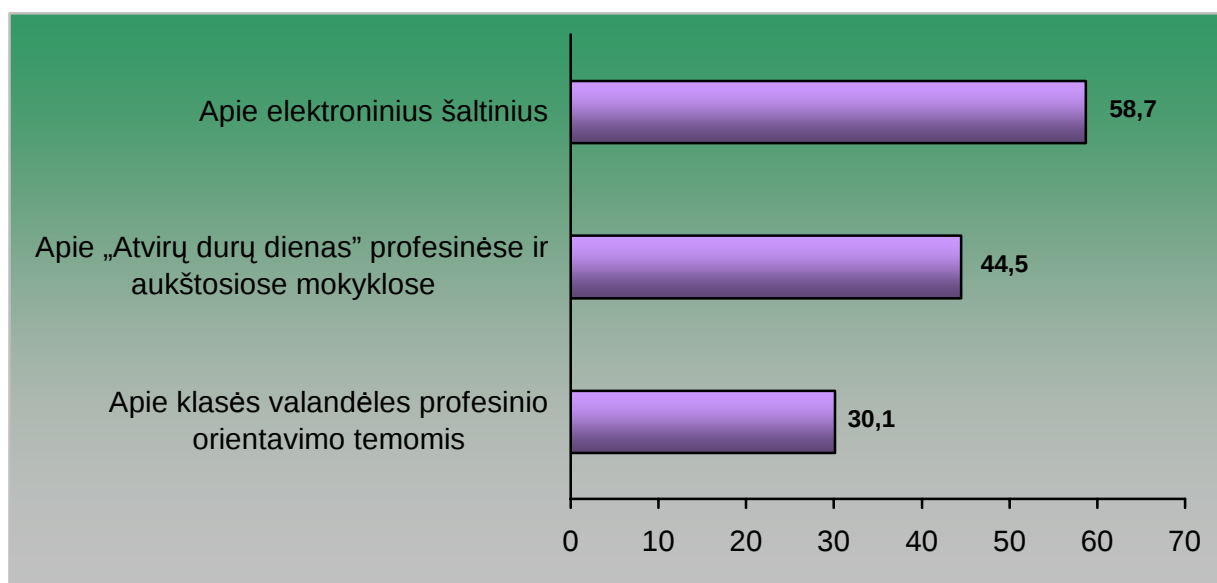
Informacijos apie profesinio informavimo paslaugas šaltiniai

	pats randu	iš mokytojų	iš profesijos patarėjo	iš socialinio pedagogo	iš bendramokslių
Apie klasės valandėles profesinio orientavimo temomis	30,1	46	2,2	0,8	21
Apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	25	47,5	8,4	3,3	15,9
Apie susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais	25,4	49,7	4,8	3,4	16,7
Apie „Atvirų durų dienas“ profesinėse ir aukštosiose mokyklose	44,5	35,8	5,5	2,2	12,1
Apie elektroninius šaltinius	58,7	19,9	5,2	0,8	15,3
Apie ekskursijas į įmones	29	51,6	4,5	1,6	13,4
Apie pokalbius su profesijos patarėju	26,9	47,3	8,4	3,9	13,6

Nustatyta, kad informaciją apie elektroninius šaltinius (58,7 proc.), „Atvirų durų dienas“ profesinėse ir aukštosiose mokyklose (44,5 proc.) ir klasės valandėles profesinio orientavimo temomis (30,1 proc.) mokiniai dažniausiai randa patys (27 pav.).

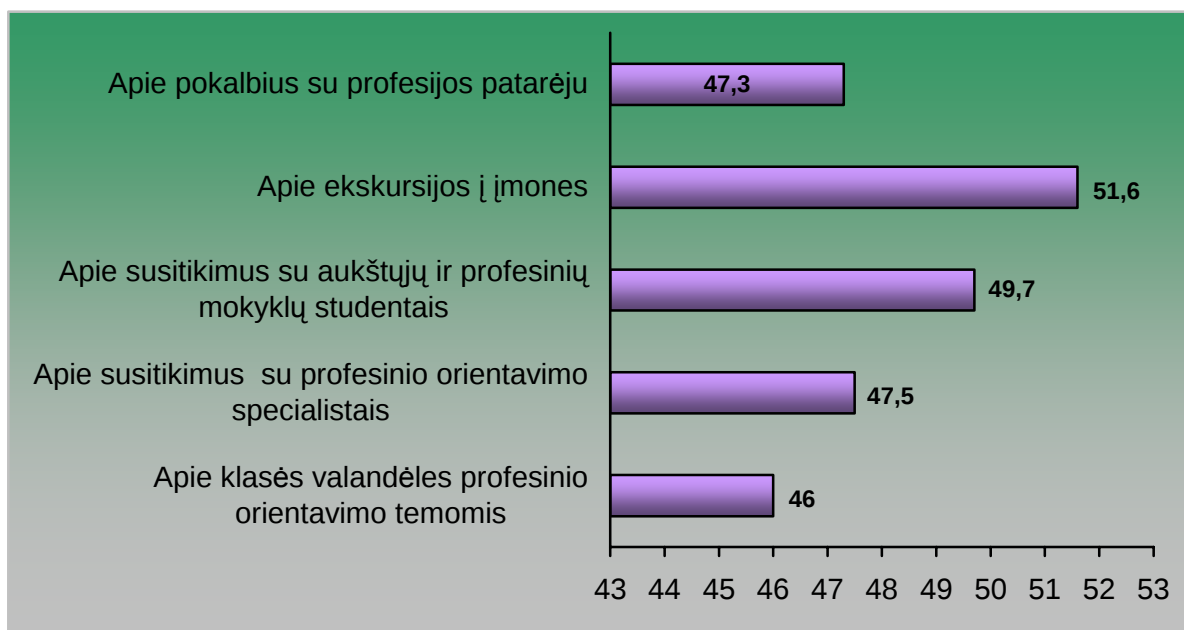
Analizuojant tyrimo rezultatus pagal amžiaus grupes, nustatyta, kad informaciją apie Atvirų durų dienas profesinėse ir aukštosiose mokyklose vyresnieji (50,4 proc.) dažniau nei jaunesnieji (33,3 proc.) paaugliai randa patys. Iš mokytojų šią informaciją dažniau gauna jaunesnieji (48,4 proc.), nei vyresnieji (29,1 proc.) paaugliai ($\chi^2=29,7$, $p<0,002$).

Vyresnieji (52,3 proc.) dažniau nei jaunesnieji (38,4 proc.) paaugliai apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais sužino iš mokytojų. Jaunesnieji paaugliai (11,6 proc.) dažniau nei vyresnieji paaugliai (6,7proc.) apie šiuos renginius sužino iš profesijos patarėjo ($\chi^2=17$, $p<0,002$).

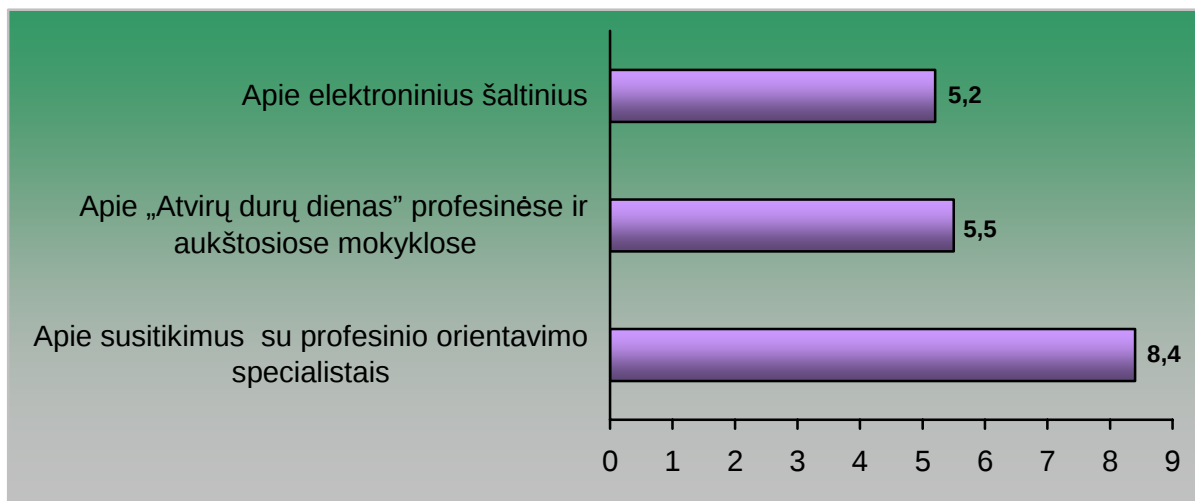
27 pav. Informacijos šaltiniai, kuriuos dažniausiai susiranda patys mokiniai (proc.)

Apklaustųjų teigimu (28 pav.), mokytojai dažniausiai suteikia informaciją apie ekskursijas į įmones (51,6 proc.), susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais (49,7 proc.), pokalbius su profesijos patarėju (47,3 proc.) ar profesinio orientavimo specialistais (47,5 proc.) bei apie klasės valandėles profesinio orientavimo temomis (46 proc.). Tik penktadalio (19,9 proc.) apklaustųjų teiginiu, mokytojai nurodo elektroninius šaltinius. Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojai dažniausiai suteikia informaciją apie jų pačių organizuojamus renginius.

28 pav. Mokytojų nurodyti informacijos šaltiniai (proc.)

Nustatyta, kad vaikinai (30,6 proc.) dažniau nei merginos (21,1 proc.) patys randa informacijos apie susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais. Apie tokio pobūdžio renginius merginos (57,8 proc.), dažniau nei vaikinai (39,7 proc.) sužino iš mokytojų ($\chi^2 = 28,8$, $p < 0,0001$).

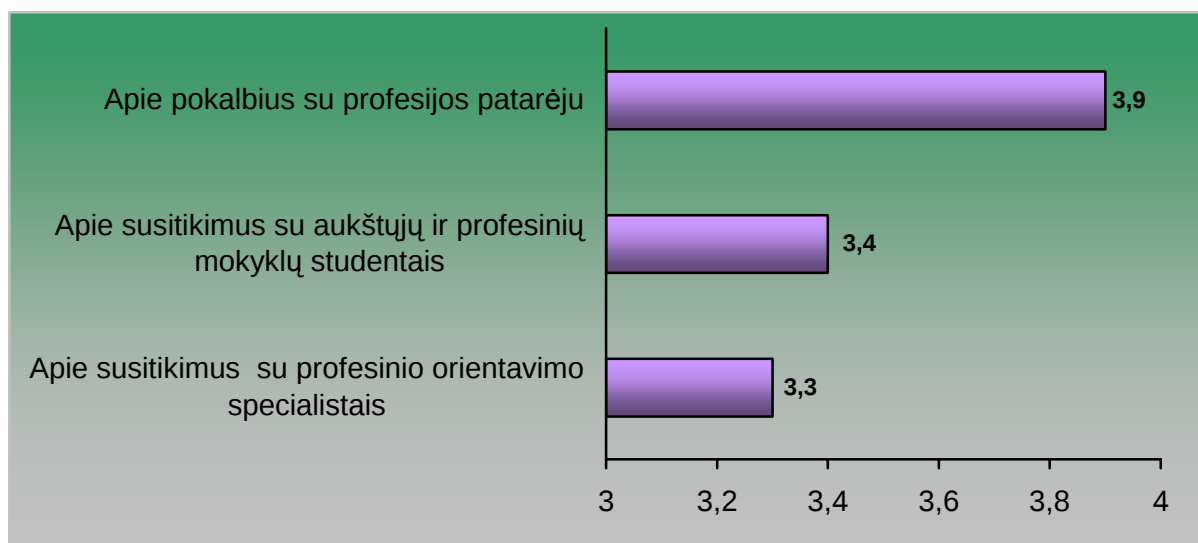

29 pav. Profesijos patarėjo nurodyti informacijos šaltiniai (proc.)

Profesijos patarėjas, profesinio informavimo šaltinius nurodo palyginti retai (29 pav.). 8,4 proc. mokinių teigimu, šis specialistas suteikia informaciją apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais.

Palyginti retai profesijos patarėjas informuoja apie atvirų durų dienas profesinėse ir aukštosiose mokyklose (5,5 proc.) ir elektroninius šaltinius (5,2 proc.). Gauti rezultatai

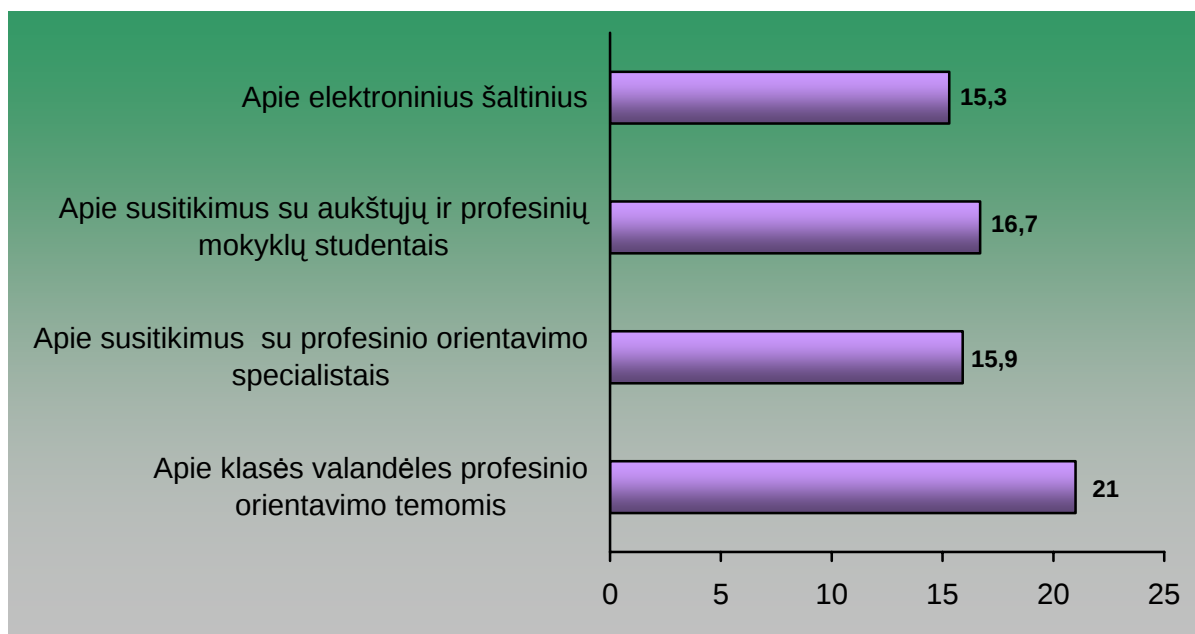
leidžia manyti, kad menką šio specialisto veiklos veiksmingumą lemia jo vykdomos veiklos naujumas Lietuvoje.

30 pav. Socialinio pedagogo nurodyti informacijos šaltiniai (proc.)

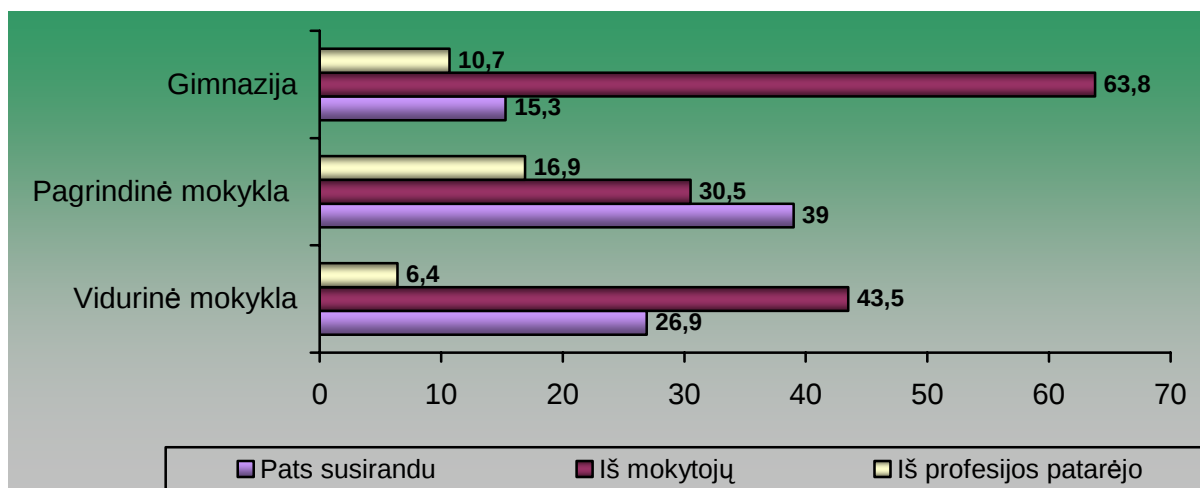
Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše (Žin., 2005, Nr. 60-2132) numatyta, kad socialiniai pedagogai konsultuoja 5-12 klasių mokinius, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas; mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus supažindina su profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programomis. Tyrimu nustatyta, kad socialinis pedagogas informaciją apie profesinio informavimo paslaugas nurodo labai retai (30 pav.).

Apklaustų mokinių teigimu, šis specialistas informuoja apie pokalbius su profesijos patarėju (3,9 proc.), susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais (3,4 proc.) ir susitikimus su profesinio orientavimo specialistais. (3,3 proc.).

31 pav. Bendramokslių nurodyti informacijos šaltiniai (proc.)

Bendramoksliai dažniausiai suteikia informacijos apie klasės valandėles profesinio orientavimo temomis (21 proc.), susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais (16,7 proc.) bei profesinio orientavimo specialistais (15,9 proc.). 15,3 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad iš bendramokslių jie sužino apie elektroninius šaltinius (31 pav.).

32 pav. Informacijos, apie susitikimus su profesinio informavimo specialistais, šaltinių vertinimas pagal mokyklos tipą (proc.)

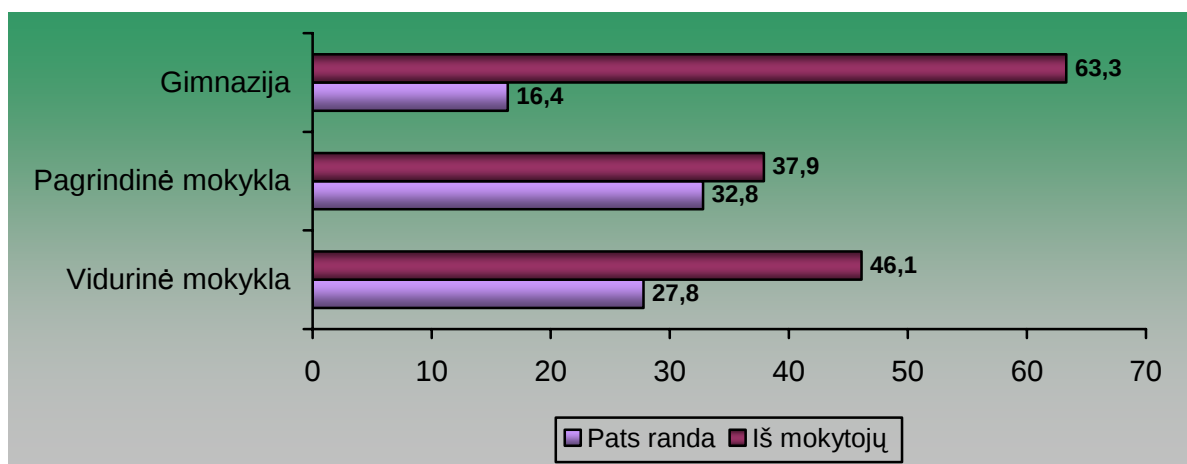
Informaciją apie susitikimus su profesinio informavimo specialistais (32 pav.) patys susiranda dažniau pagrindinės (39 proc.) nei vidurinės (26,9 proc.) mokyklos ar gimnazijos (15,3 proc.) mokiniai. Iš mokytojų apie šiuos susitikimus dažniau sužino gimnazijos (63,8 proc.) nei vidurinės (43,5 proc.) ir pagrindinės (30,5 proc.) mokyklos mokiniai ($\chi^2=49,3$, $p<0,000$).

Iš mokytojų apie klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis dažniau sužino miestelio (51 proc.) nei apskrities/rajono centro (42 proc.) ir didmiesčio (38,6 proc.) mokiniai ($\chi^2=15,9$, $p<0,05$).

Didmiestyje (33 proc.) dažniau nei apskrities/rajono centre (26,1 proc.) ar miestelyje (20,4 proc.) gyvenantys mokiniai apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais informaciją randa patys ($\chi^2=25,7$, $p<0,01$). Tokią informaciją iš mokytojų dažniau gauna apskrities/rajono centro (51,5 proc.) ir miestelio (53,1 proc.), nei didmiesčio mokiniai (34 proc.) ($\chi^2=25,7$, $p<0,001$).

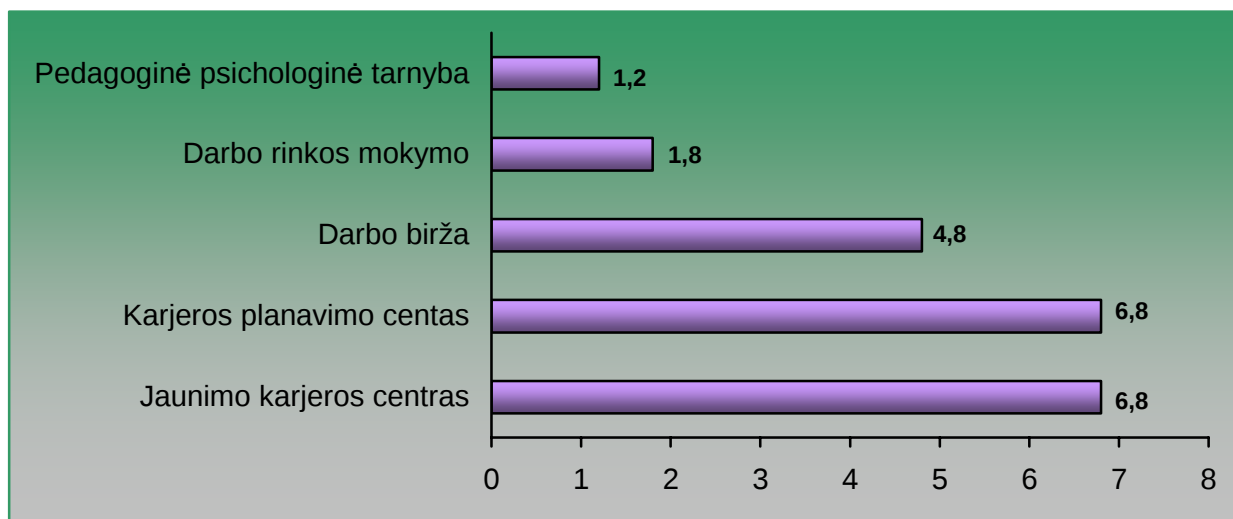
Didmiestyje (30,5 proc.) dažniau nei miestelyje (21,7 proc.) gyvenantys mokiniai patys randa informaciją apie susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais ($\chi^2=19,8$, $p<0,015$).

Apie elektroninius šaltinius ($\chi^2=28,1$, $p<0,001$), ekskursijas į įmones ($\chi^2=25,0$, $p<0,002$) iš mokytojų dažniau sužino apskrities/rajono centro ir miestelio nei didmiesčio mokyklų mokiniai.

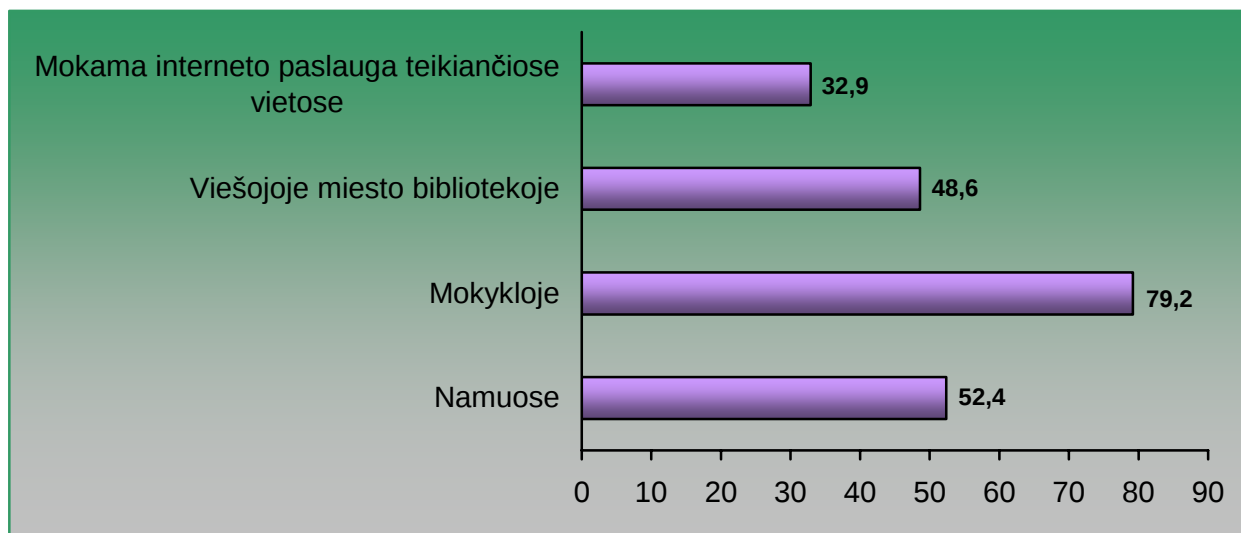
33 pav. Informacijos, apie susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, šaltinių vertinimas pagal mokyklos tipą (proc.)

Informaciją apie susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais (33 pav.) patys susiranda dažniau pagrindinės (32,8 proc.) nei vidurinės (27,8 proc.) mokyklos ar gimnazijos (16,4 proc.) mokiniai. Iš mokytojų apie šiuos susitikimus dažniau sužino gimnazijos (63,3 proc.) nei vidurinės (46,1 proc.) ir pagrindinės (37,9 proc.) mokyklos mokiniai ($\chi^2=41,5$, $p<0,000$).

34 pav. Įstaigos, teikiančios profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas, į kurias mokiniai kreipiasi papildomai (proc.)

Tyrimu norėta nustatyti, ar mokiniai papildomai kreipiasi į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas (34 pav.). Didžioji dauguma apklaustųjų (85,1 proc.) nurodė, kad jie papildomai į tokio pobūdžio įstaigas nesikreipia. Mokiniai (14,9 proc.), kurie pažymėjo, kad kreipiasi, dažniausiai nurodė jaunimo karjeros (6,8 proc.) bei karjeros planavimo centrą (6,8 proc.), darbo biržą ir jos padalinius (4,8 proc.). Į darbo rinkos mokymo tarnybas kreipėsi 1,8 proc. apklaustųjų.

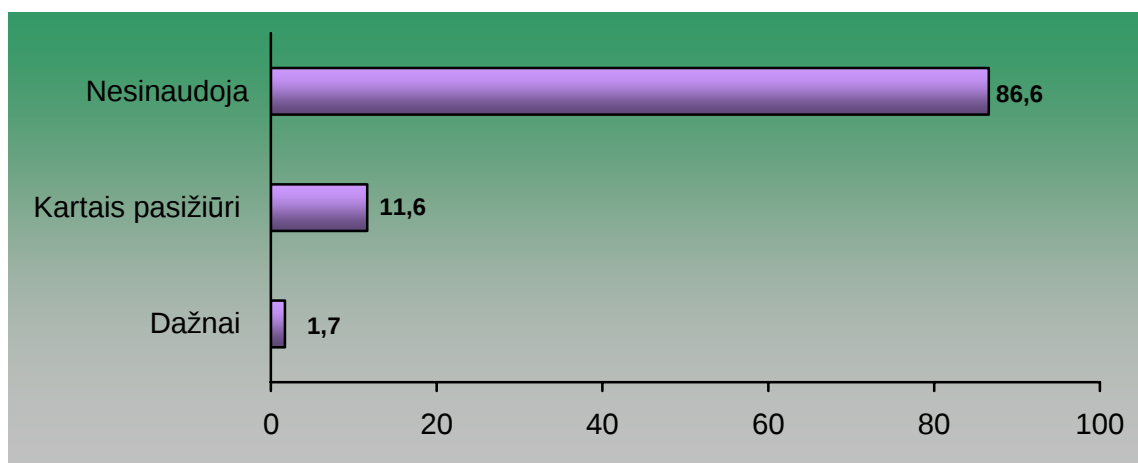
35 pav. Mokinių nurodytos galimybės naudotis internetu (proc.)

Dar mažiau mokinių (1,2 proc.) nurodė, kad papildomai kreipėsi į pedagoginę psichologinę tarnybą. Vienas mokinsys pažymėjo, kad buvo „Litexpo“ parodoje, kitas – lankėsi jį dominančiose kolegijose ir klausinėjo jam rūpimų klausimų.

Daugiau nei pusė (52,4 proc.) apklaustų mokinių namuose turi galimybę naudotis kompiuteriu ir turi interneto prieigą (35 pav.). Mokykloje galimybę naudotis internetu turi

79,2 proc. respondentų. Beveik pusė (48,6 proc.) galimybę naudotis internetu turi miesto bibliotekoje, trečdalis (32,9 proc.) naudojasi mokama interneto paslauga teikiančiose vietose. Jokios galimybės naudotis internetu neturi šeši mokiniai (0,7 proc.).

Atliekant tyrimą domėtasi, ar mokiniai žino nuorodą „AIKOS“, esančią Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje www.smm.lt ir kaip dažnai ja naudojasi (36 pav.). Nustatyta, kad didžioji dauguma (86,6 proc.) respondentų „AIKOS“ nuoroda nesinaudoja. Dažnai naudojami tik 1,7 proc. apklaustųjų. 11,6 proc. nurodė, kad kartais pasižiūri.

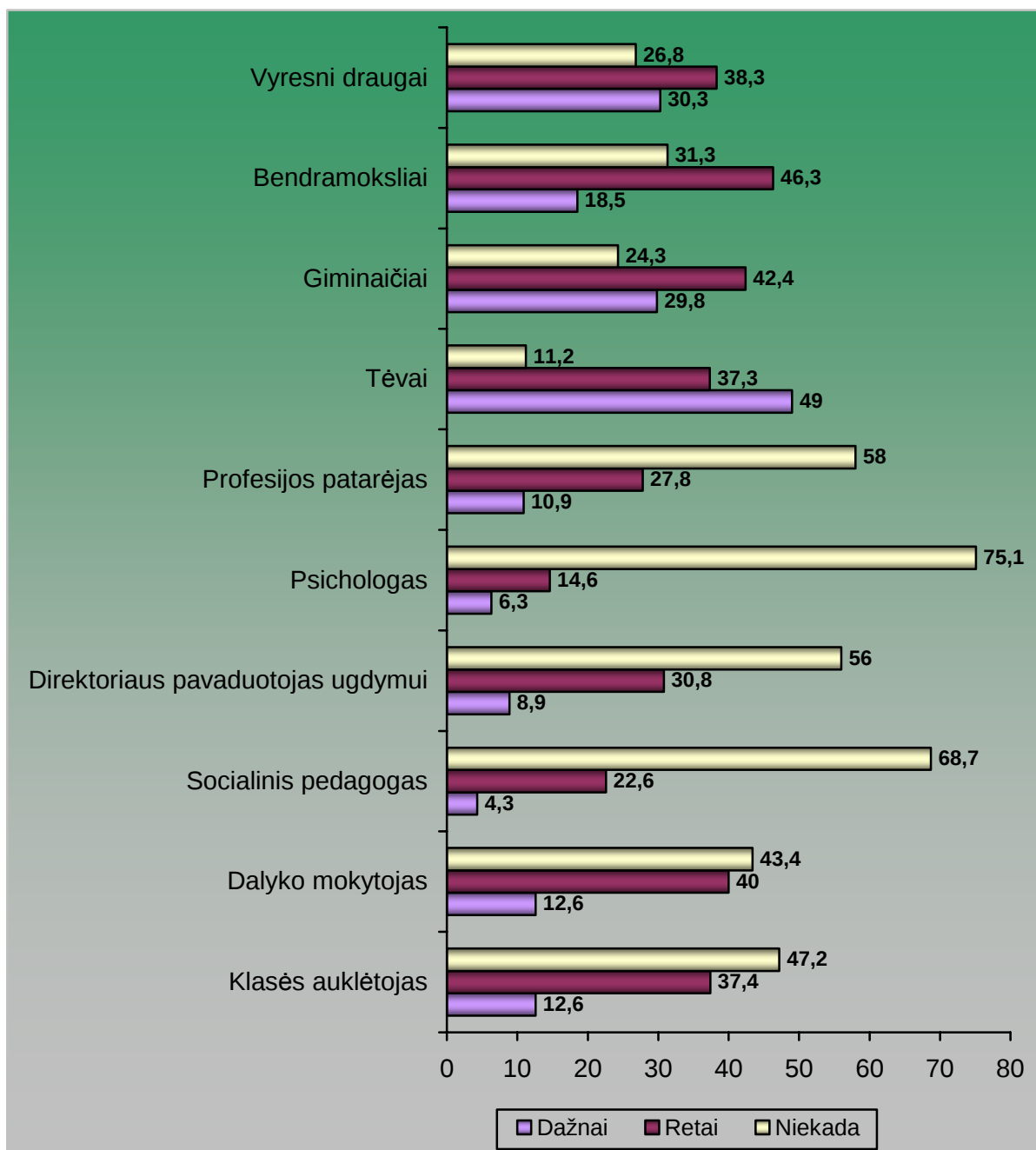
36 pav. Mokinių naudojimosi „AIKOS“ nuoroda dažnumas (proc.)

Respondentų teigimu, šią nuorodą dažniausiai rado patys (17,5 proc.). 11 proc. mokinių „AIKOS“ nuorodą pristatė profesijos patarėjas, 8,6 proc. – klasės auklėtojas, 0,8 proc. – parodė klasės draugai.

Tyrimo dalyvavusių mokinių teigimu, jų mokyklose Profesinio informavimo centrų nėra.

2. 4 Profesinio orientavimo konsultacijų mokykloje vertinimas

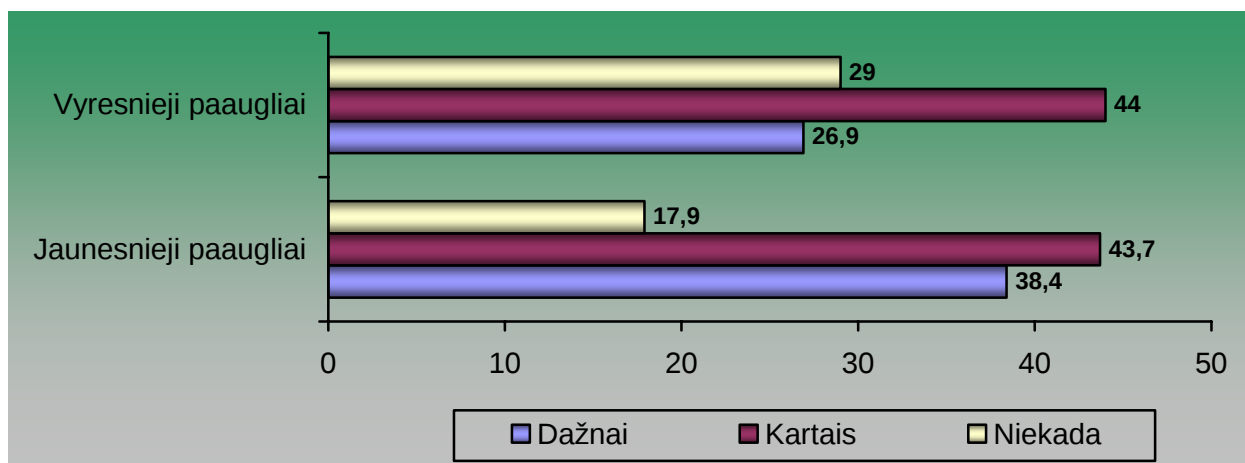
Mokinių buvo pasiteirauta, kas juos dažniausiai konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais (37 pav.) Beveik pusė apklaustųjų (49 proc.) nurodė, kad profesijos pasirinkimo klausimais juos dažniausiai konsultuoja tėvai. 30,3 proc. teigimu, dažniausiai profesijos pasirinkimo klausimais pagalbos mokiniai sulaukia iš vyresniųjų draugų. Daugiau nei trečdalis (38,3 proc.) respondentų teigimu, profesijos pasirinkimo klausimais pagalbos iš draugų sulaukia retai.

37 pav. Asmenys, kurie konsultuoja mokinius profesijos pasirinkimo klausimais (proc.)

68,7 proc. mokinių pagalbos profesijos pasirinkimo klausimais kreipiasi į bendramokslius. 18,5 proc. respondentų nurodė, kad pagalbos profesijos pasirinkimo klausimais iš bendramokslių jie sulaukia dažnai, 46,3 proc. - retai.

Nemažą poveikį, renkantis profesiją turi giminaičiai: profesijos pasirinkimo klausimais į giminaičius dažnai kreipiasi 29,8 proc., kartais – 42,4 proc. mokinių. Nustatyta (38 pav.), kad jaunesniuosius paauglius (38,4 proc.) dažniau nei vyresniuosius (26,9 proc.) profesijos pasirinkimo klausimais konsultuoja giminaičiai ($\chi^2=16,6$, $p<0,000$).

38 pav. Giminaičių teikiamų konsultacijų profesijos pasirinkimo klausimais priklausomybė nuo mokinių amžiaus grupės (proc.)

Beveik pusė apklaustų mokinių nurodė, kad profesijos pasirinkimo klausimais niekada jų nekonsultuoja dalyko mokytojas (43,4 proc.) arba klasės auklėtojas (47,2 proc.). 12,6 proc. respondentų nurodė, kad iš šių pedagogų konsultacijų profesijos pasirinkimo klausimais sulaukia dažnai. Nemaža dalis apklaustųjų nurodė, kad pagalbos iš dalyko mokytojo (40 proc.) ir klasės auklėtojo (37,4 proc.) sulaukia retai.

Dažniausiai buvo nurodyta, kad profesijos pasirinkimo klausimais mokinius konsultuoja lietuvių kalbos ($n = 37$), istorijos ($n = 32$), matematikos ($n = 25$) mokytojai. Rečiausiai tokias konsultacijas teikia psichologijos, tikybos, užsienio kalbų ir geografijos mokytojai.

9 lentelė

Profesijos pasirinkimo klausimais konsultuojantys asmenys ir mokinių gyvenama vietovė

	Didmiestis	Apskritis /rajono centras	Miestelis	
Klasės auklėtojas	6,8	15	15,5	$\chi^2=28,2$, $p<0,000$
Dalyko mokytojas	9,8	11,8	15,3	$\chi^2=18,7$, $p<0,001$
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	7,1	13,2	9,1	$\chi^2=12,9$, $p<0,01$
Psichologas	2,2	10,5	7,4	$\chi^2=13,4$, $p<0,01$
Profesijos patarėjas	6,2	15,6	12,4	$\chi^2=9,7$, $p<0,05$
Tėvai	51,8	40,3	53,1	$\chi^2=13,5$, $p<0,01$
Giminaičiai	32,3	19,7	34,2	$\chi^2=13,7$, $p<0,01$

Pagalbos profesijos konsultavimo klausimais dažniausiai mokiniai nesulaukia iš psichologo (75,1 proc.), socialinio pedagogo (68,7 proc.), profesijos patarėjo (58 proc.), direktoriaus pavaduotojo ugdymui (56 proc.).

Pagrindinės mokyklos (14,3 proc.) dažniau nei vidurinės (1,7 proc.) ar gimnazijos (8,9 proc.) mokinius profesijos pasirinkimo klausimais konsultuoja socialinis pedagogas ($\chi^2=37,6$, $p<0,000$).

Gimnazijos (13 proc.) dažniau nei pagrindinės (10 proc.) ar vidurinės (3,8 proc.) mokyklos mokinius profesijos pasirinkimo klausimais konsultuoja psichologas ($\chi^2=22,9$, $p<0,000$).

Klasės auklėtojas, dalyko mokytojas, tėvai ir giminaičiai profesijos pasirinkimo klausimais dažniau konsultuoja miestelio mokinius. Profesijos pasirinkimo klausimais apskrities/rajono centro mokinius dažniau konsultuoja direktoriaus pavaduotojas ugdymui, psichologas ir profesijos patarėjas. Didmiestyje gyvenančius mokinius dažniau konsultuoja tėvai ir giminaičiai (9 lentelė).

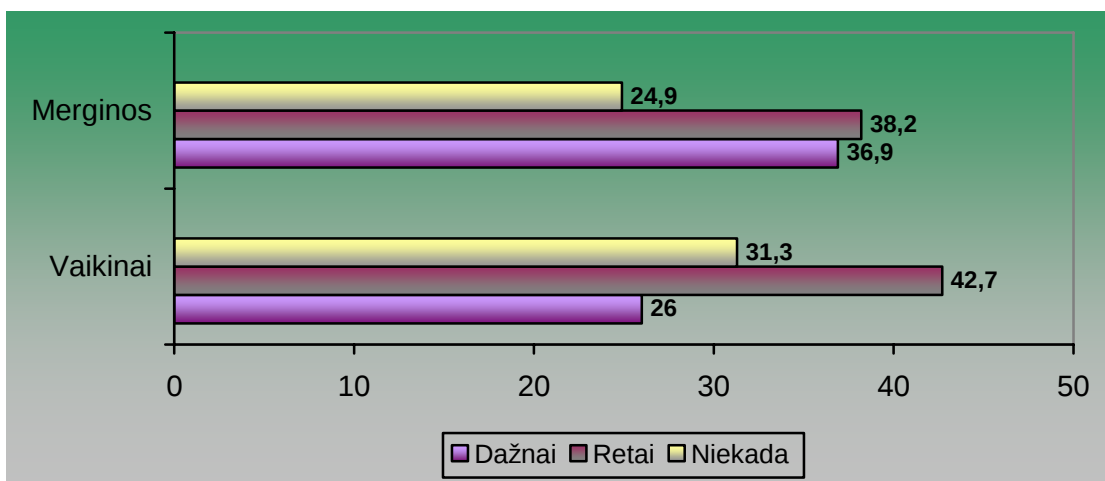
Tyrimu siekta išsiaiškinti, kas ir kaip mokykloje teikia profesinio orientavimo konsultacijas. Paaiškėjo, jog mokykloje mokinius dažniausiai konsultuoja dalyko mokytojas (20,2 proc.), klasės auklėtojas (16,5 proc.), direktoriaus pavaduotojas ugdymui (14,8 proc.), pakviestas specialistas (14,3 proc.) (10 lentelė).

10 lentelė

Profesinio orientavimo konsultacijų vertinimas mokykloje

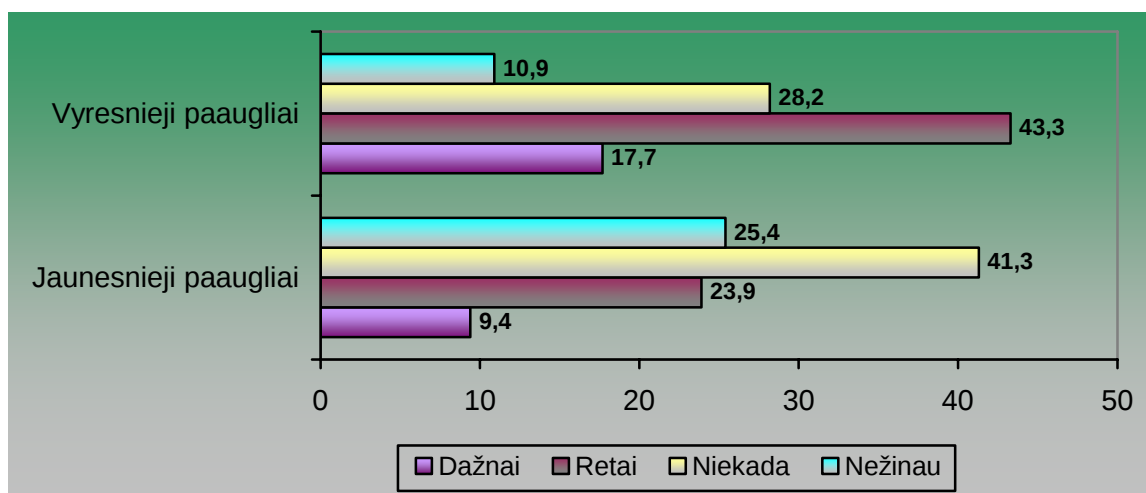
Eil. Nr.	Kas ir kaip tavo mokykloje teikia profesinio orientavimo konsultacijas?	Dažnai	Retai	Niekada	Nežinau
1.	Klasės auklėtojas	16.5	46.6	26.5	10.4
2.	Dalyko mokytojas (nurodyk, kokio)	20.2	28.5	27.5	23.8
3.	Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	14.8	36.5	32.7	15.9
4.	Socialinis pedagogas	6.2	25.6	49.8	18.4
5.	Psichologas	5.8	16.8	58.6	18.9
6.	Profesijos patarėjas	12.8	23.4	44.1	19.7
7.	Pakviestas specialistas	14.3	36.6	33.5	15.6

Merginos dažniau nei vaikinai žymėjo teiginį, jog profesijos pasirinkimo klausimais jas konsultavo vyresni draugai ($\chi^2 = 11.26$, $df=2$, $p<0,004$) (39 pav.).

39 pav. Vyresnių draugų profesinio orientavimo konsultacijų mokykloje teikimo vertinimas pagal lytį (proc.)

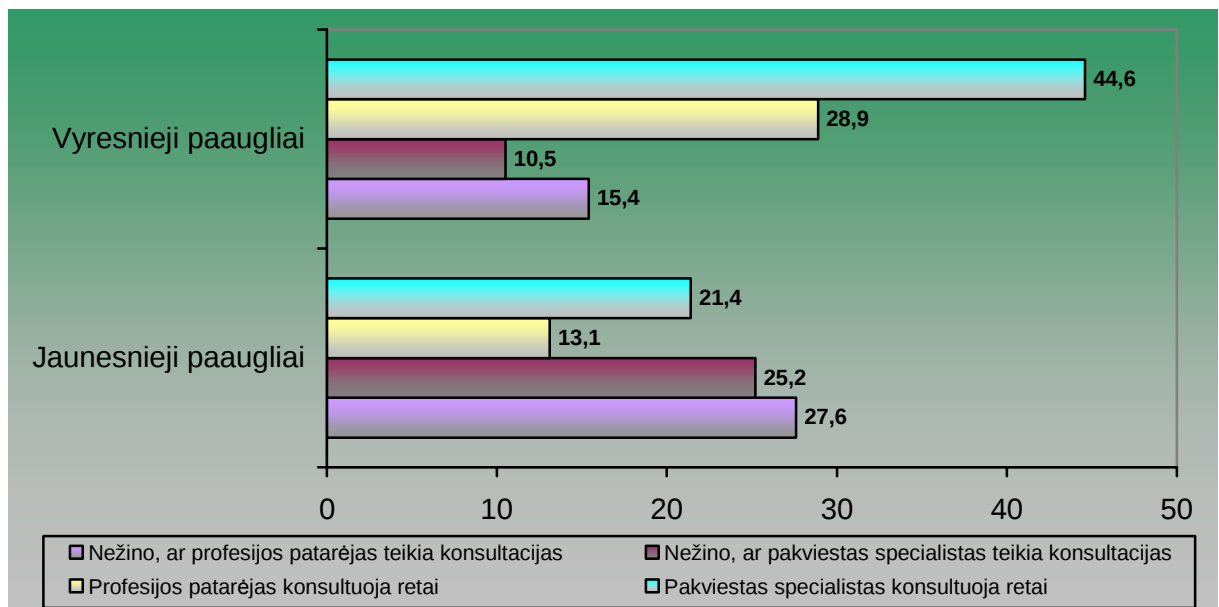
Vyresnieji paaugliai (18,5 proc.) dažniau nei jaunesnieji (12,8 proc.) pažymėjo, jog jiems profesinio orientavimo konsultacijas teikia klasės auklėtojas ($\chi^2=14,58$, $p<0,002$). Profesinio orientavimo konsultacijas, teikiamas direktoriaus pavaduotojo ugdymui, vyresnieji ir jaunesnieji paaugliai vertino skirtingai (40 pav.): mažiau nei ketvirtadalis jaunesnių paauglių pritarė teiginiui, jog „direktoriaus pavaduotojas ugdymui retai teikia konsultacijas“, kai tuo tarpu, net 43,3 proc. vyresniųjų paauglių, teigė, jog retai. 41,3 proc. jaunesniųjų paauglių pažymėjo, jog direktoriaus pavaduotojas ugdymui „niekada neteikia konsultacijų“. Vyresniųjų paauglių tarpe taip mąstančių buvo mažiau - 28,2 proc. ($\chi^2=59,93$, $p<0,000$).

40 pav. Direktoriaus pavaduotojo ugdymui profesinio orientavimo konsultacijų mokykloje teikimo vertinimas pagal amžiaus grupes (proc.)

Vyresnieji paaugliai labiau akcentavo ir profesijos patarėjo bei pakviesto specialisto vaidmenį profesinio konsultavimo procese (41 pav.). Daugiau nei ketvirtadalis (27,6 proc.) jaunesniųjų paauglių ir daugiau nei septintadalis (15,4 proc.) vyresniųjų paauglių

pažymėjo, jog apie „Profesijos patarėją“ nieko nežino ($\chi^2 = 33,25$, $p < 0,000$). Nieko nežinančių apie pakviestus specialistus teikti konsultacijas buvo daugiau jaunesniųjų paauglių tarpe (25,2 proc.-jaunesniųjų; 10,5 proc.- vyresniųjų tarpe) ($\chi^2 = 62,37$, $p < 0,000$).

41 pav. Nuomonės apie profesinio orientavimo konsultacijų mokykloje teikimą palyginimas pagal amžiaus grupes (proc.)

Nustatyti reikšmingi statistiniai skirtumai analizuojant mokinių atsakymus pagal tai, kokioje vietovėje mokiniai lanko mokyklą. Klasės auklėtojo ($\chi^2 = 23,07$, $p < 0,001$), dalyko mokytojo ($\chi^2 = 13,88$, $p < 0,03$) teikiamas konsultacijas daugiau akcentavo mokiniai, besimokantys miestelio ir rajono mokyklose. Tuo tarpu mokiniai, besimokantys didmiesčio mokyklose tai pažymėjo rečiau. Psichologo ($\chi^2 = 25,51$, $p < 0,000$) teikiamų konsultacijų labiausiai pasigedo didmiesčio mokyklose besimokantys mokiniai, mažiau mokiniai besimokantys rajono centre esančiose mokyklose (11 lentelė).

11 lentelė

Profesinio orientavimo konsultacijų teikimas priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla

	Klasės auklėtojas			Dalyko mokytojas			Psichologas		
	Dažnai	Retai	Niekada	Dažnai	Retai	Niekada	Dažnai	Retai	Niekada
Didmiestis	11,8	39,5	36	15,1	24	35,4	0,9	13	60,5
Apskrities/rajono centras	17,6	51	19	25,8	27,3	22,7	6	17,2	57
Miestelis	18,6	48,8	24,1	21	31,4	24,9	5,8	18,6	58,6

Profesijos patarėjo ($\chi^2 = 41,61$, $p < 0,000$) veikla teikiant profesinio orientavimo konsultacijas ryškesnė gimnazijose. Tai, kad profesijos patarėjas dažnai teikia konsultacijas gimnazijų mokiniai (21,4 proc.) pažymėjo dažniau nei vidurinėje (9,6 proc.) ar pagrindinėje (13,8 proc.) mokyklose besimokantieji.

Tyrimo duomenys parodė, jog mokiniai mokykloje vykstančius profesinio orientavimo renginius - tiek susitikimus su profesinio orientavimo specialistais, tiek susitikimus su įvairių profesijų atstovais o taip pat su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, ekskursijas į miesto, šalies įmones, organizacijas - vertina beveik vienodai, vieno ar kito renginio neišskirdami. Tačiau pastebima ir kita tendencija, t.y. daugelį renginių mokiniai negali vertinti, nes jie mokykloje tiesiog nevyksta (12 lentelė).

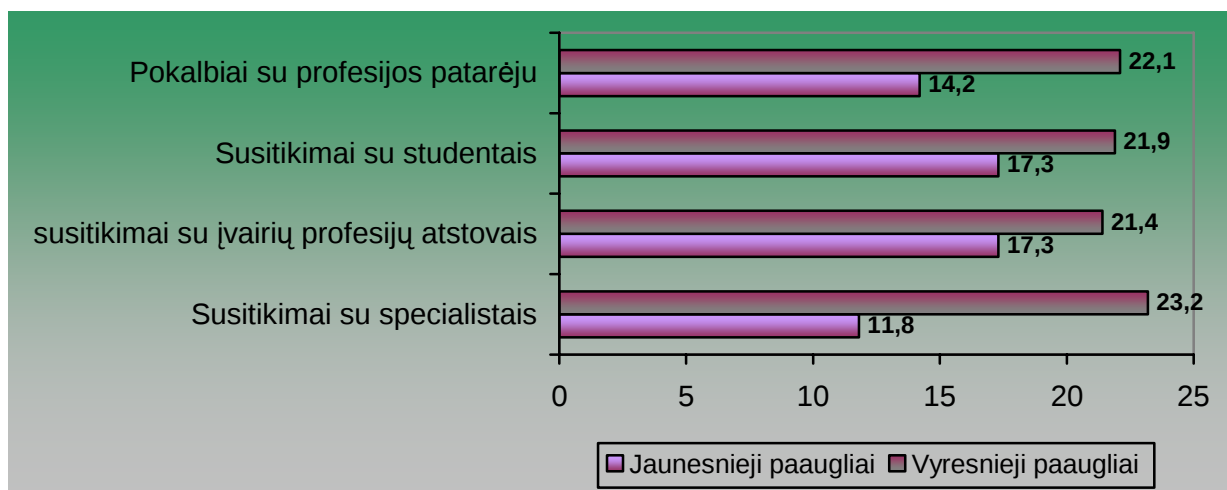
12 lentelė

Mokykloje vykstančių profesinio orientavimo renginių vertinimas

Eil. Nr.	Renginiai	Puikiai	Vidutiniškai	Prastai	Negaliu vertinti, nes jų nėra
1.	Klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis	13.7	29.8	15.6	40.9
2.	Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	19.2	30.2	12.5	38.0
3.	Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	20.0	24.7	11.8	43.5
4.	Ekskursijas į miesto, šalies įmones, organizacijas	20.0	23.0	13.3	43.8
5.	Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	20.3	27.9	12.3	39.6
6.	Pokalbius su profesijos patarėju	19.3	21.9	9.4	49.4
7.	Kita (Irašyk)				

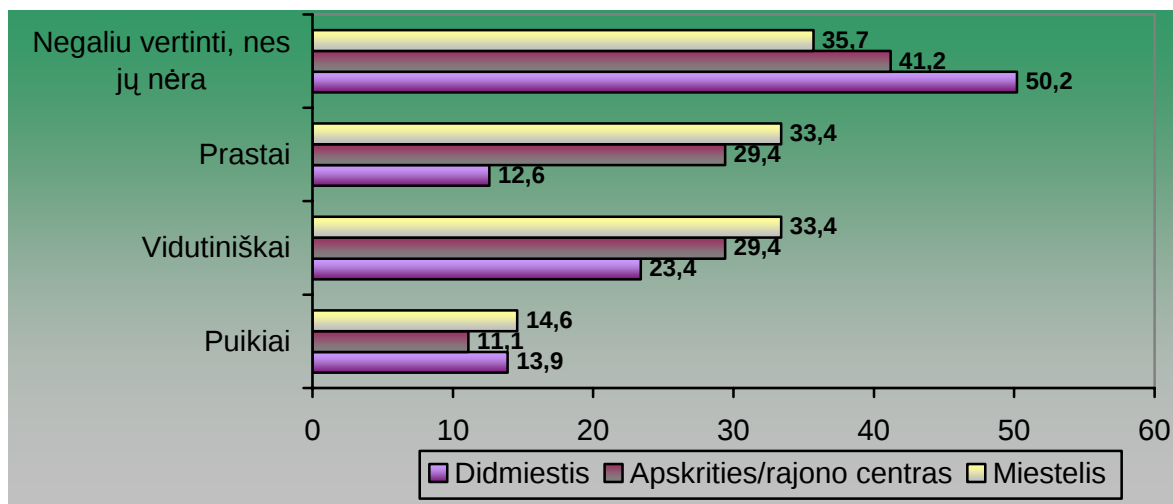
Lyginant mokinių atsakymus pagal amžiaus grupes akivaizdūs statistiškai reikšmingi skirtumai (42 pav.). Vyresnieji paaugliai žymiai palankiau vertina susitikimus su profesinio orientavimo specialistais ($\chi^2 = 75,19$, $p < 0,000$); su įvairių profesijų atstovais, ($\chi^2 = 33,95$, $p < 0,000$); su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais ($\chi^2 = 23,26$, $p < 0,000$) bei profesijos patarėjais ($\chi^2 = 32,86$, $p < 0,000$).

Galima daryti prielaidą, kad mokyklose vyresniųjų paauglių profesiniam konsultavimui teikiamas žymiai didesnis dėmesys nei jaunesniųjų paauglių. Tai akivaizdžiai rodo ir atlikto tyrimo duomenų analizė: daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių jaunesniųjų paauglių (57,7 proc.) negalėjo vertinti susitikimų su profesinio orientavimo specialistais, nes tokių renginių nebuvo; kai tuo tarpu vyresniųjų mokinių tarpe taip atsakė (27,4 proc.) paauglių.

42 pav. Mokykloje vykstančių profesinio orientavimo renginių vertinimas priklausomai nuo mokinių amžių (proc.)

Panašias tendencijas atskleidžia ir kiti atlikto tyrimo duomenys: susitikimus su įvairių profesijų atstovais mokiniai nevertino, nes jų nebuvo - (55,8 proc.- jaunesniųjų paauglių; 36,8 proc. - vyresniųjų paauglių); susitikimus su aukštųjų bei profesinių mokyklų studentais, nevertino, nes tokie renginiai nevyko - (50,5 proc.- jaunesniųjų paauglių; 33,6 proc.- vyresniųjų paauglių); pokalbius su kitos profesijos atstovais, nevertino, nes jie nevyko (62,4 proc.- jaunesniųjų paauglių; 42,3 proc.- vyresniųjų paauglių).

43 pav. Klasės valandėlių profesinio orientavimo temomis vertinimas priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla (proc.)

Beveik pusė tyrime dalyvavusių mokinių (50,2 proc.), besimokančių didmiesčio mokyklose pažymėjo, jog klasės valandėlių profesinio orientavimo temomis negali vertinti, nes jos nevyksta. Tuo tarpu miestelio mokyklose besimokančių mokinių tarpe taip vertinančių buvo mažiau t.y. šiek tiek daugiau nei trečdalis (35,7 proc.) ($\chi^2 = 16,04$, $p < 0,14$) (43 pav.).

Profesinio orientavimo renginių vertinimas priklausomai nuo mokyklos tipo

Renginiai	Vidurinė mokykla			Pagrindinė mokykla			Gimnazija		
	Puikiai	Vidutin išškai	Nevyksta	Puikiai	Vidutin išškai	Nevyksta	Puikiai	Vidutin išškai	Nevyksta
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis	13,6	27	45,7	25	33,3	25	9,9	36,6	33
Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	16,7	29,4	41,6	10,1	34,8	43,5	29,5	31,1	25,8
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	19,2	22,4	46,6	24,6	20,3	46,4	20,3	32,8	33,9
Pokalbius su profesijos patarėju	16,2	19,5	55,1	14,5	15,9	59,4	30	31,1	29,5

Analizuojant mokinių atsakymus apie tai, kaip vyksta profesinio orientavimo renginiai mokykloje pagal mokyklos tipus nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai (13 lentelė). Gauti rezultatai parodė, jog klasės valandėles, kaip profesinio orientavimo renginius, net ketvirtadalis mokinių, besimokančių pagrindinėje mokykloje vertino „puikiai“, tuo tarpu gimnazistų tarpe taip vertinančių buvo mažiau 9,9 proc. ($\chi^2=27,94$, $p<0,000$).

Susitikimai su profesinio orientavimo specialistais daugiausia buvo akcentuojami gimnazijoje besimokančių mokinių vertinimuose, mažiau mokinių, besimokančių pagrindinėje ir vidurinėje mokyklose ($\chi^2 =25,89$, $p<0,000$).

Susitikimus su įvairių profesijų atstovais mokiniai taip pat vertino skirtingai. Tyrimo duomenys rodo, jog gimnazijose tokių susitikimų vyksta daugiau nei pagrindinėje ir vidurinėje mokyklose ($\chi^2 =13,99$, $p<0,03$): teigini, jog „negaliu vertinti, nes jų nėra“ pažymėjo 33,9 proc. gimnazistų; 46,6 proc. mokinių, besimokančių pagrindinėje mokykloje ir 46,4 proc. mokinių, besimokančių vidurinėje mokykloje.

Pokalbiai su profesijos patarėjais taip buvo labiausiai akcentuojami gimnazijose besimokančių mokinių, mažiau vidurinėje ir pagrindinėje mokykloje besimokančių mokinių vertinimuose ($\chi^2 =44,81$, $p<0,000$): (30 proc. gimnazistų – vertino puikiai; 14,5 proc. – pagrindinėje mokykloje besimokančių mokinių ir 16,2 proc. besimokančių vidurinėje mokykloje).

Dalinės tyrimo išvados:

- Karjeros galimybės ir būsimo atlyginimo dydis pagrindiniai veiksniai turintys įtakos mokinių profesijos rinkimuisi. Vaikiniai lyginant su merginomis daugiau akcentavo būsimo atlyginimo dydį, draugų įtaką renkantis profesiją. Tėvų, mokytojų, profesijos patarėjo įtaka mokinių profesijos apsisprendimui ryškesnė jaunesniems paaugliams. Vyresniesiems paaugliai profesijos populiarumas renkantis profesiją daugiau svarbus nei jaunesniems. Mokiniai, besimokantys pagrindinėje mokykloje daugiau nei besimokantys vidurinėje mokykloje vertino draugų vaidmenį renkantis profesiją. Informacijos stoka apie profesijos apsunkina mokinių apsisprendimą renkantis profesiją.
- Beveik pusę apklaustųjų profesijos pasirinkimo klausimais dažniausiai konsultuoja tėvai. Trečdalis mokinių pagalbos profesijos pasirinkimo klausimais sulaukia iš vyresniųjų draugų. Giminaičiai, dažniau konsultuoja jaunesniuosius nei vyresniuosius paauglius.
- Daugiau nei pusę mokinių profesijos pasirinkimo klausimais konsultuoja dalyko mokytojas arba klasės auklėtojas. Dažniausiai mokinius konsultuoja lietuvių kalbos, istorijos, matematikos mokytojai. Rečiausiai tokias konsultacijas teikia psichologijos, tikybos, užsienio kalbų ir geografijos mokytojai. Vyresniesiems paaugliams profesinio orientavimo konsultacijas dažniau teikia klasės auklėtojas, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, „Profesijos patarėjas“ bei pakviesti specialistai.
- Mokytojai dažniausiai suteikia informaciją jų pačių organizuojamus renginius: ekskursijas į įmones, susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, pokalbius su profesijos patarėju ar profesinio orientavimo specialistais bei apie klasės valandėles profesinio orientavimo temomis. Apskrities/rajono centro ir miestelio mokiniai iš mokytojų dažniau sužino apie elektroninius šaltinius, ekskursijas į įmones, susitikimus su profesinio orientavimo specialistais bei aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais.
- Pagalbos profesijos konsultavimo klausimais mokiniai dažniausiai nesulaukia iš psichologo, socialinio pedagogo, profesijos patarėjo. Socialinio pedagogo ir psichologo vaidmenį teikiant profesinio orientavimo konsultacijas daugiau akcentavo jaunesnieji paaugliai. Psichologo, profesijos patarėjo teikiamų konsultacijų labiausiai pasigedo didmiesčio mokyklose besimokantys mokiniai, mažiau mokiniai besimokantys rajono centre esančiose mokyklose.

- Profesijos patarėjas, socialinis pedagogas profesinio informavimo šaltinius nurodo palyginti retai. Manytina, kad menką šių specialisto profesinio informavimo veiklos veiksmingumą lemia jų vykdomos veiklos naujumas Lietuvoje. Profesijos patarėjo veikla teikiant profesinio orientavimo konsultacijas ryškesnė gimnazijose nei kito tipo mokyklose.
- Klasės auklėtojas, dalyko mokytojas, tėvai ir giminaičiai profesijos pasirinkimo klausimais dažniau konsultuoja didmiesčio ir miestelio mokinius. Apskrities/rajono centro mokinius dažniau konsultuoja direktoriaus pavaduotojas ugdymui, psichologas ir profesijos patarėjas. Klasės auklėtojas, dalyko mokytojas daugiau konsultuoja mokinius, besimokančius miestelio ir rajono mokyklose lyginant su didmiesčio mokyklų mokiniais.
- Mokiniais trūksta įvairios informacijos profesinio orientavimo klausimais: profesijos pasirinkimo kelius, tinkamumą pasirinktai profesijai, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, specialybes, profesijos keliamus reikalavimus, situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Ypač tokios informacijos pasigenda jaunesnieji paaugliai. Mokiniai, besimokantys gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje daugiau nei besimokantys pagrindinėje mokykloje akcentavo informacijos trūkumą apie tinkamumą pasirinktai profesijai. Informacijos trūkumą mokykloje renkantis profesiją daugiau akcentavo merginos bei mokiniai besimokantys miestelio mokyklose bei pagrindinės mokyklos mokiniai.
- Patys mokiniai dažniausiai randa informaciją apie elektroninius šaltinius, „Atvirų durų dienas“ profesinėse ir aukštosiose mokyklose. Didmiestyje dažniau nei apskrities/rajono centre ar miestelyje gyvenantys mokiniai apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais bei aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais informaciją randa patys. Vyresnieji paaugliai informacijos apie pasirinktą profesiją gauna iš įvairių lankstinukų, bukletų, „profesijos vadovo“, internetinių svetainių. Jaunesnieji ir besimokantys didmiesčio mokyklose mokiniai iš televizijos, radijo bei tėvų. Iš tėvų apie pasirinktą profesiją daugiau informacijos gavo mokiniai, besimokantys pagrindinėje mokykloje, mažiau besimokantys gimnazijoje.
- Didžioji dauguma apklaustųjų į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas papildomai nesikreipia. Nuoroda „AIKOS“ dauguma respondentų nesinaudoja. Tyrime dalyvavusių mokinių teigimu, jų mokyklose Profesinio informavimo centrų nėra. Daugiau nei pusė apklaustų mokinių namuose turi galimybę naudotis kompiuteriu ir internetu prieiga. Tokią

galimybę mokykloje turi trys ketvirtadaliai, miesto bibliotekoje - beveik pusė respondentų.

- Mokykloje vykstančius profesinio orientavimo renginius - susitikimus su profesinio orientavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, ekskursijas į miesto, šalies įmones, organizacijas - mokiniai vertina neišskirdami vieno ar kito renginio. Pastebima tendencija, jog kai kurių renginių mokiniai nevertino, nes jie mokykloje nevyksta.
- Mokyklos daugiau orientuojasi į vyresniųjų paauglių profesinį orientavimą, nes vyresnieji paaugliai žymiai palankiau vertino susitikimus su profesinio orientavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais bei profesijos patarėjais. Gimnazijose daugiau organizuojama susitikimų su profesinio orientavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, profesijos atstovais. Klasės valandėlės profesinio orientavimo klausimais daugiau populiarios pagrindinėse mokyklose.

3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į PROFESINĮ ORIENTAVIMĄ MOKYKLOJE

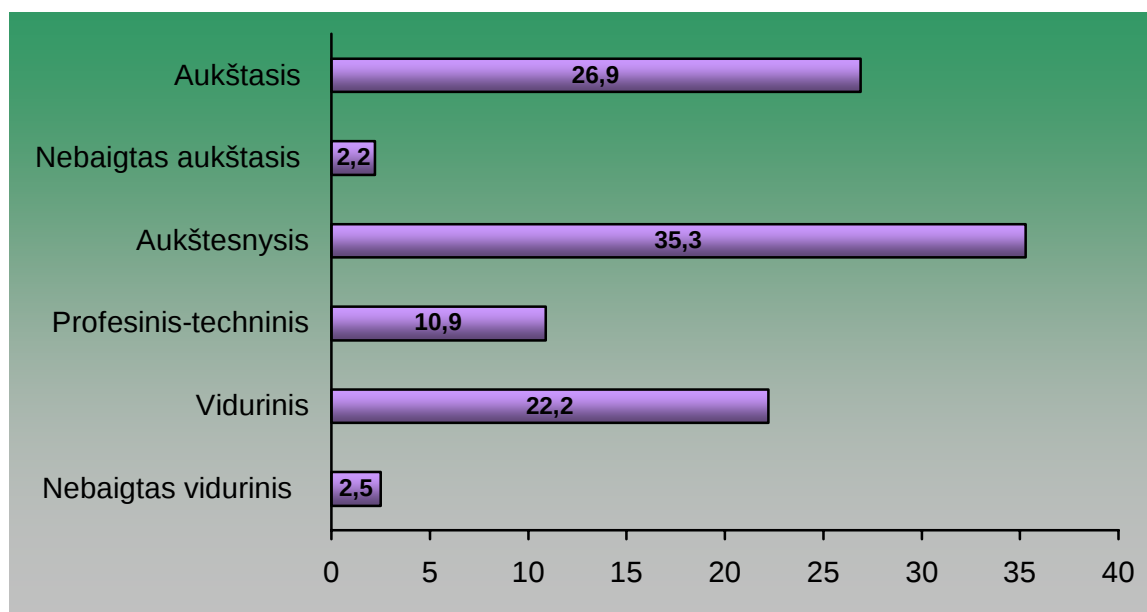
Analizuojant tiriamųjų grupę, nustatytas jų pasiskirstymas pagal amžių, lytį ir išsimokslinimą. Tiriamųjų amžius svyravo nuo 33 iki 65 metų. Kadangi ši amžiaus pasiskirstymo amplitudė labai didelė, tiriamieji suskirstyti į dvi amžiaus grupes: jauno suaugusiojo (20-40 m.) ir vidutinio amžiaus (40-65 m.). Šis skirstymas į amžiaus grupes atliktas remiantis D. J. Levinson (1978) išskirtais suaugusio žmogaus gyvenimo periodais (Lemme B.H, 2003: 82). 11 tiriamųjų nenurodė savo amžiaus, todėl nebuvo įtraukti į tą duomenų analizės dalį, kurioje reikėjo naudoti šį kintamąjį. Pagal lytį apklausoje dalyvavo 21,6 proc. vyrų ir 78,4 proc. moterų (14 lentelė).

14 lentelė

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžių ir lytį

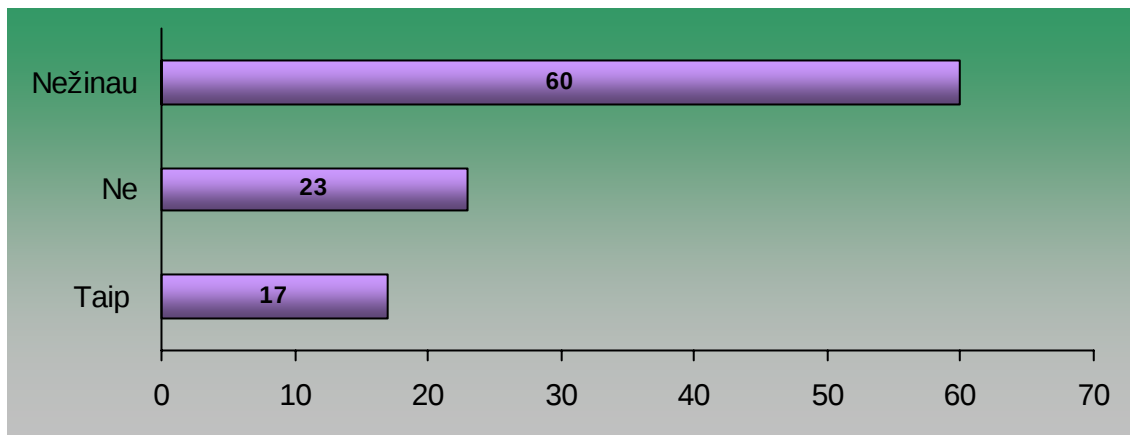
	20-40 metų	40-65 metai	Iš viso
Vyrai	22 (23,2 proc.)	73 (76,8 proc.)	95 (100 proc.)
Moterys	169 (49,1 proc.)	175 (50,9 proc.)	344 (100 proc.)
Iš viso	191 (43,5 proc.)	248 (56,5 proc.)	439 (100 proc.)

Respondentų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą: nebaigę vidurinės mokyklos – 2,5 proc., baigę vidurinę – 22,2 proc., turintys profesinį-techninį išsilavinimą – 10,9 proc., aukštesnįjį – 35,5 proc., nebaigtą aukštąjį – 2,2 proc., aukštąjį – 26,9 proc. (44 pav.)

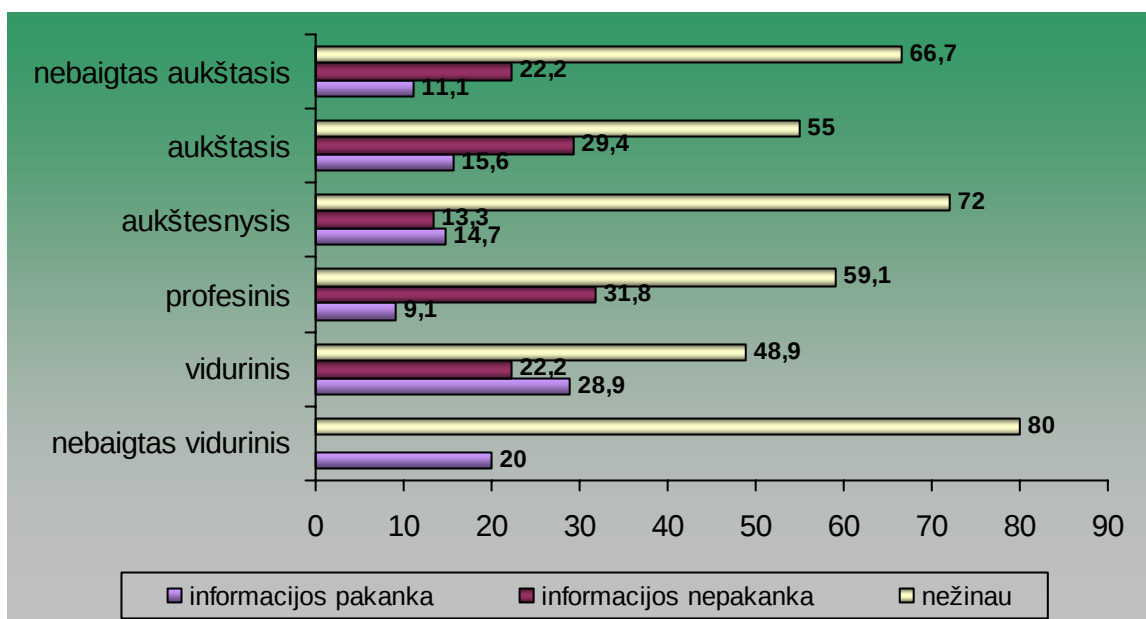
44 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą (proc.)

Norint išsiaiškinti mokinių tėvų požiūrį į profesinio orientavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokykloje: jų organizavimą, raišką ir efektyvumą, respondentų klausta ar pakanka vaikui informacijos mokykloje renkantis profesiją. Tyrimo duomenų analizė rodo, kad tik 17 proc. tėvų mano, jog tokios informacijos pakanka, o beveik 23 proc. teigė, kad informacijos mokiniams, renkantis profesiją, nepakanka. 60 proc. į klausimą atsakyti negalėjo (45 pav.).

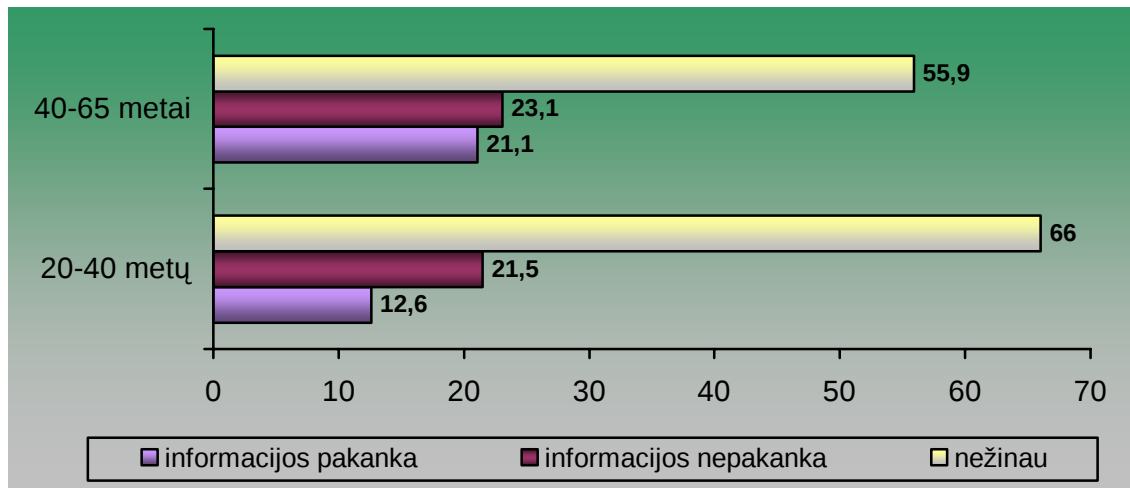
45 pav. Tėvų požiūris į tai, ar jų sūnui/dukrai pakanka informacijos renkantis profesiją (proc.)

Analizuojant šiuos rezultatus pagal tėvų išsimokslinimą (46 pav.), nustatyta, kad egzistuoja priklausomybė ($\chi^2 = 27,9$, $p < 0,005$). Vidurinį išsimokslinimą turintys tėvai (28,9 proc.) dažniau nei aukštąjį (15,6 proc.), aukštesnįjį (11,1 proc.) ar profesinį (9,1 proc.) išsimokslinimą turintieji mano, kad jų vaikui informacijos mokykloje renkantis profesiją pakanka.

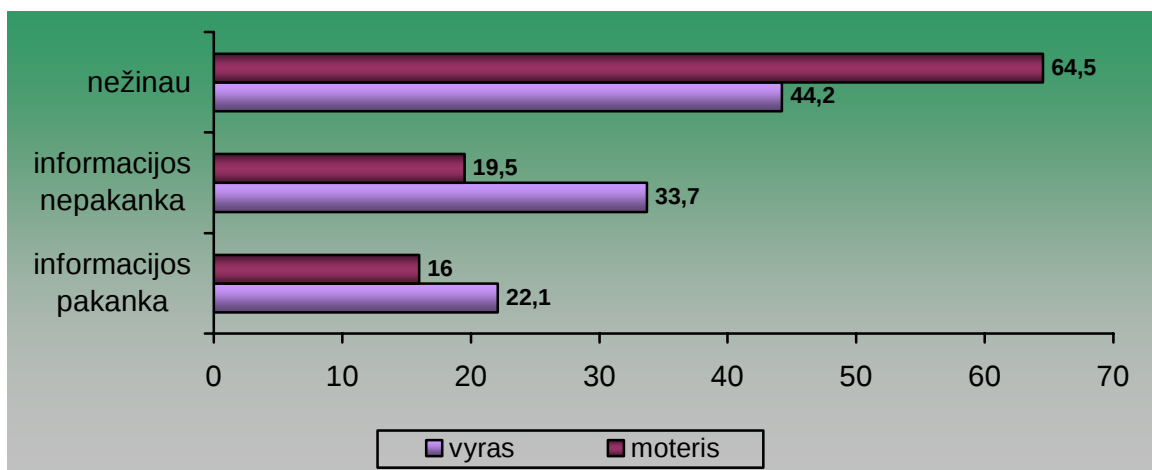
46 pav. Tėvų požiūrio į tai, ar jų sūnui/dukrai pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją, palyginimas pagal tėvų išsimokslinimą (proc.)

Atliekant šio klausimo rezultatų analizę pagal tėvų amžiaus grupes (47 pav.) paaiškėjo, kad vyresnio (21,1 proc.) dažniau nei jaunesniojo (12,6 proc.) amžiaus tėvai mano, kad jų vaikui pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją ($\chi^2= 7,8$, $p<0,05$).

47 pav. Tėvų požiūrio į tai, ar jų sūnui/duktai pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją, palyginimas pagal tėvų amžiaus grupes (proc.)

Analizuojant respondentų atsakymus į šį klausimą pagal lytį (48 pav.) nustatyta, kad moterys (64,5 proc.) dažniau nei vyrai (44,2 proc.) mano, kad jų vaikui informacijos mokykloje renkantis profesiją, pakanka ($\chi^2= 13,4$ $p<0,005$).

48 pav. Tėvų požiūrio į tai, ar jų sūnui/duktai pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją, palyginimas pagal tėvų lytį (proc.)

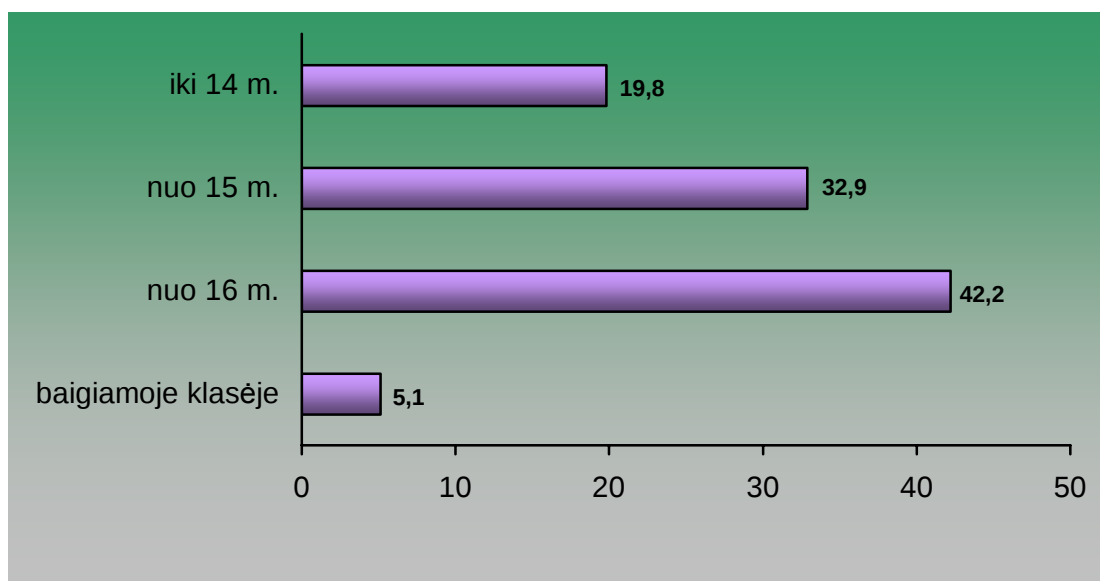
Kadangi net 60 proc. visų apklaustųjų negalėjo atsakyti į šį klausimą galima daryti tokias prielaidas:

1. Tėvai nėra informuojami apie mokykloje teikiamas profesinio orientavimo paslaugas;

2. Mokykloje profesinio orientavimo paslaugos neteikiamos arba teikiamos nenuosekliai;
3. Tėvai nesidomi profesinio orientavimo veiklos organizavimu mokykloje;
4. Tėvai nesidomi pačiu profesijos pasirinkimo procesu;
5. Tėvai nepakankamai skiria dėmesio vaikams.

Norint tikslinti tyrimo metu gautą informaciją ir išsiaiškinti realias priežastis, reikėtų atlikti papildomą tyrimą.

Siekiant atskleisti tėvų požiūrį į profesinio orientavimo paslaugas, teikiamas mokykloje, svarbu žinoti jų nuomonę apie tai, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti vaikų profesinį orientavimą. Daugumos (42,2 proc.) tėvų nuomone, šias paslaugas reikėtų pradėti teikti mokiniams nuo 16 metų. Beveik 33 proc. mano, kad vaikų profesinis orientavimas tikslingas nuo 15 metų. Apie penktadalis (20 proc.) apklaustų tėvų galvoja, kad tokias paslaugas verta pradėti teikti dar anksčiau, t. y. iki 14 metų. Tik 5 proc. tėvų nuomone, šias paslaugas tikslinga pradėti baigiamojoje klasėje (49 pav.).

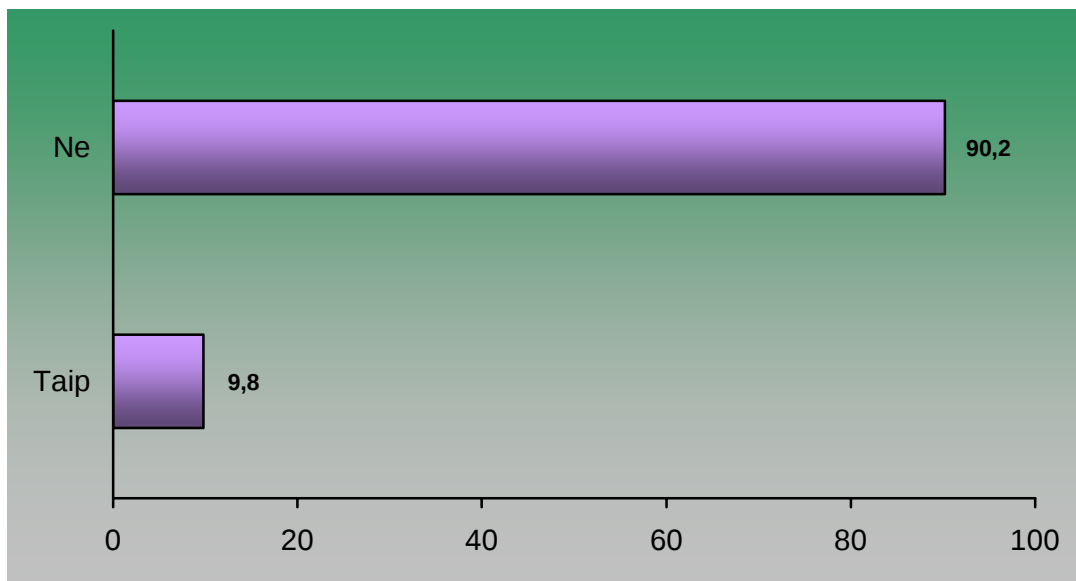

49 pav. Tėvų požiūris į tai, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti vaikų profesinį orientavimą (proc.)

Toks respondentų nuomonių pasiskirstymas leidžia teigti, kad didžioji dalis tėvų adekvačiai supranta profesinio orientavimo tikslą ir savalaikiškumą. Šias paslaugas tikslinga pradėti tuo laikotarpiu, kai mokykloje renkamasis mokymosi profilis, vertinamos tolesnio mokymosi galimybės, tai yra 9 klasėje.

Atliekant tyrimą domėtasi, ar tėvai žino profesinio orientavimo šaltinius ir institucijas, kuriose galima rasti jiems ir jų vaikams naudingą informaciją. Respondentų pasiteirauta, ar jiems yra žinoma nuoroda „AIKOS“, esanti Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje

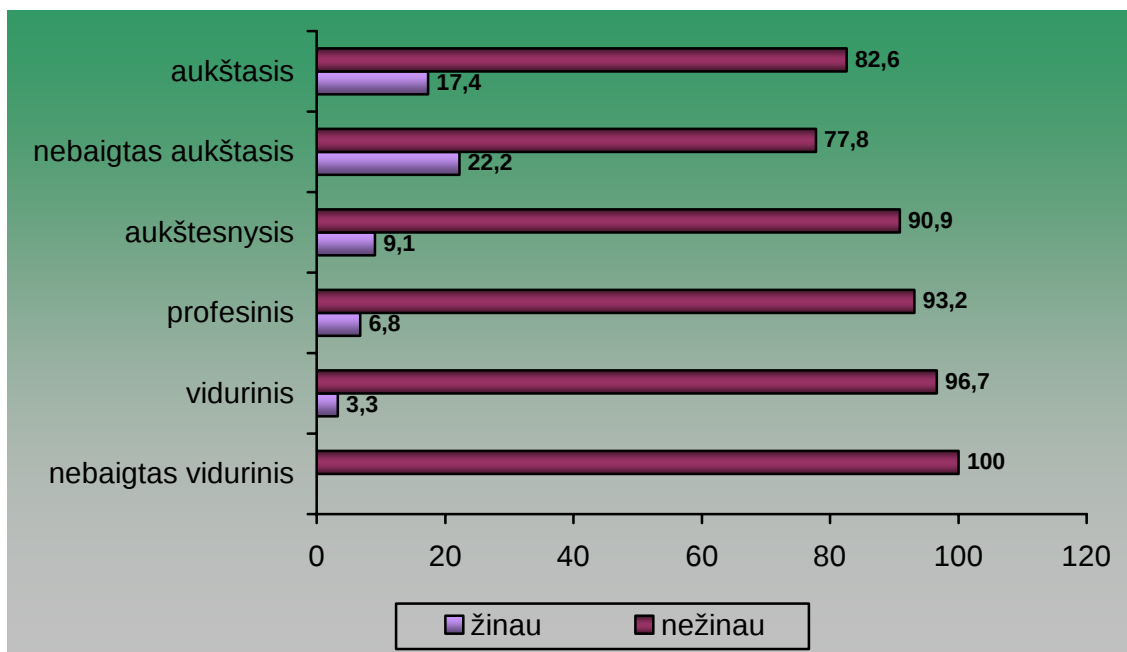
www.smm.lt ir kaip dažnai jie ja naudojami. Apibendrinus gautus atsakymus, paaiškėjo, kad ši nuoroda žinoma beveik 10 proc. respondentų (50 pav.).

50 pav. Tėvų atsakymų į klausimą „Ar žinote tinklalapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą?“ pasiskirstymas (proc.)

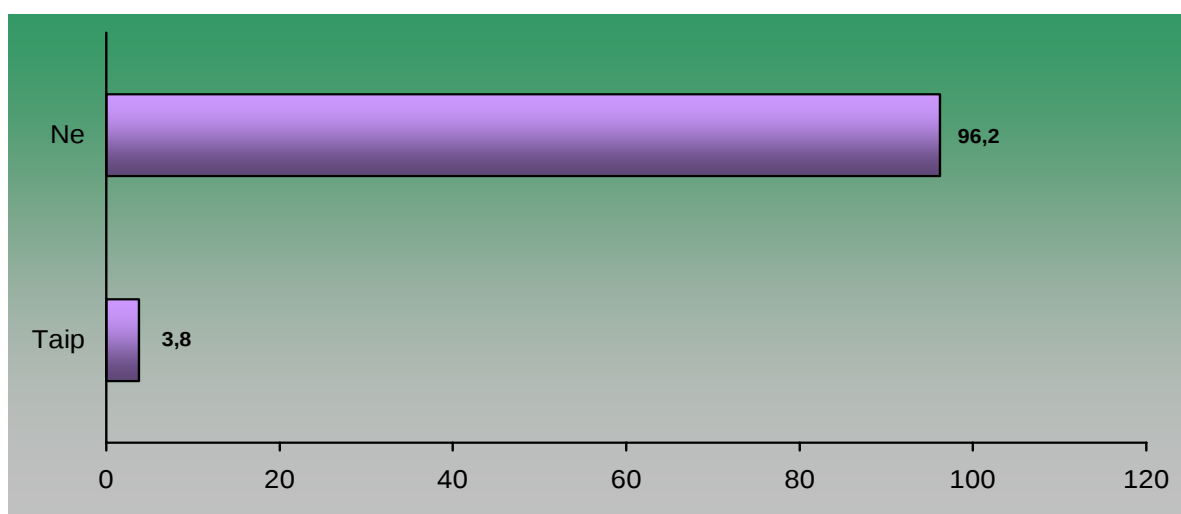
Iš jų apie 17 proc. žino, tačiau nesinaudoja. Kartais pasižiūri - 73 proc. respondentų ir tik 10 procentų mokinių tėvų „AIKOS“ nuoroda naudojasi dažnai.

Lyginant gautus rezultatus pagal tėvų išsimokslinimą (51 pav.), nustatyta ($\chi^2 = 14,5$, $p < 0,05$), kad nebaigtą aukštąjį (22,2 proc.) ar aukštąjį (17,4 proc.) turintys tėvai, dažniau nei vidurinį (3,3 proc.) ir profesinį (6,8 proc.) išsimokslinimą turintieji, žino Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje esančią „AIKOS“ nuorodą.

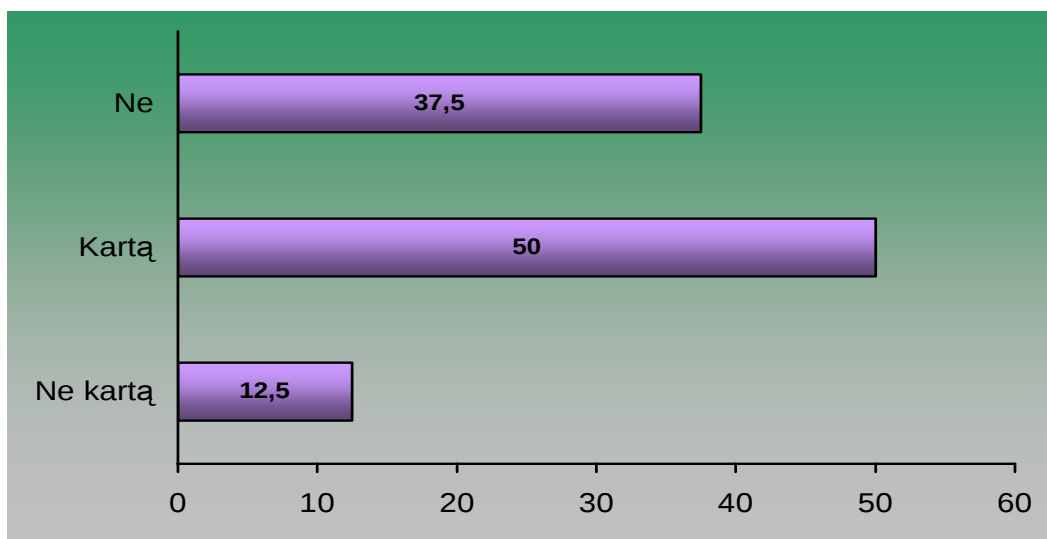
51 pav. Klausimo „Ar žinote tinklalapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą?“ rezultatų palyginimas pagal tėvų išsimokslinimą (proc.)

Neigiamų tyrimo dalyvių atsakymų į šį klausimą procentinė dalis (90,2 proc.), leidžia teigti, kad šiuo metu vykdomas tėvų informavimas apie profesinio orientavimo šaltinius – nėra efektyvus. Taip pat galima daryti prielaidą, kad tokį rezultatą veikia ir nepakankamas informacinių technologijų prieinamumas regionuose bei įgūdžių jomis naudotis stoka. Apklausoje metu siekta sužinoti, ar mokyklose, kurias lanko jų vaikai, yra profesinio informavimo vieta (PIV). Teigiamai į šį klausimą atsakė 3,8 proc. į anketos klausimus atsakiusiųjų asmenų (52 pav.).

52 pav. Atsakymų į klausimą „Ar mokykloje yra profesinio informavimo vieta?“ pasiskirstymas (proc.)

Atlikus tyrimo duomenų analizę, paaiškėjo (53 pav.), kad pusė tyrimo dalyvių, patvirtinusių, kad mokykloje veikia profesinio informavimo vieta, teigia, kad jų vaikas ten kreipėsi vieną kartą. 12,5 proc. tėvų pažymėjo, kad šios institucijos paslaugomis naudotasi ne kartą. Daugiau nei trečdalis mokinių tėvų (37,5 proc.) yra informuoti apie šios profesinio informavimo institucijos egzistavimą mokykloje, tačiau į jas nesikreipė ir šiomis paslaugomis nesinaudojo.

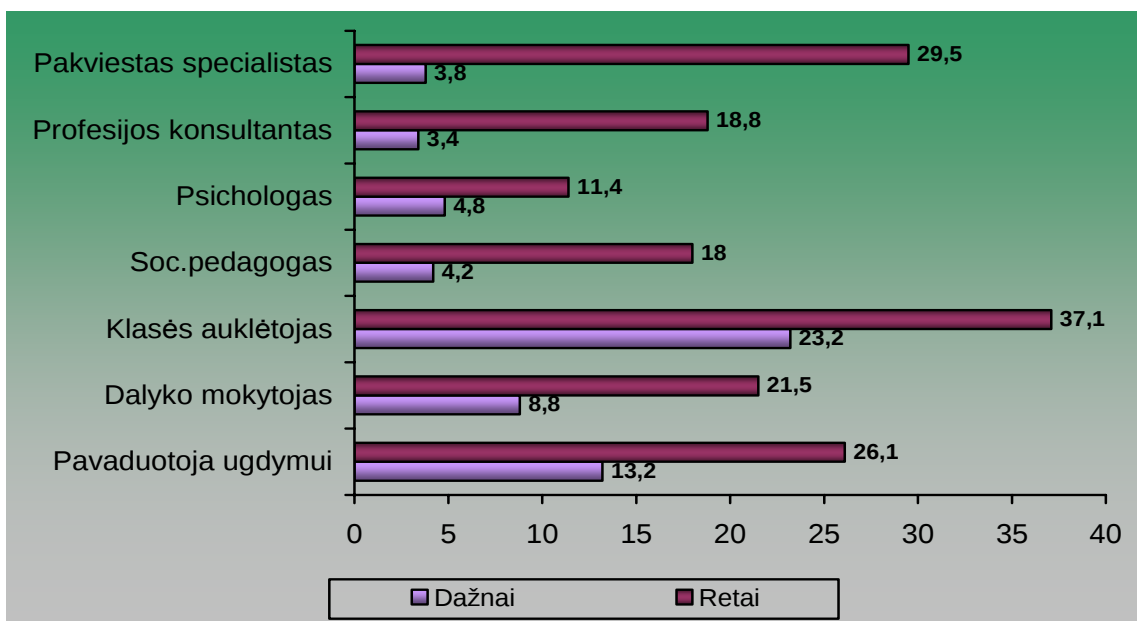

53 pav. Naudojimas profesinio informavimo vietos paslaugomis mokykloje procentinis pasiskirstymas ($n = 17$)

Tokią atsakymų pasiskirstymą galima paaiškinti tuo, kad iš 61 tik pusė, 2003-2004 m. įsteigtų profesinio informavimo vietų, veikia vidurinėse mokyklose arba gimnazijose (RMTKR Karjeros planavimo centro duomenys už 2005 m.). Taigi profesinio orientavimo paslaugų institucijų ir šios srities kvalifikuotų specialistų pasiūla neatitinka paklausos.

Taip pat galima daryti prielaidą, kad tokiai situacijai įtaką daro ir pačių PIV, kaip reiškinių bei jų vykdomos veiklos naujumas Lietuvoje. Tikėtina informacijos apie profesinio orientavimo institucijų teikiamas paslaugas stoka, nesusiformavęs tikslinės grupės, kuriai skirta ši veikla poreikis kreiptis į specialistus. Įvertinti realią situaciją bei atskleisti tiksliai priežastis, kodėl nesinaudojama profesinio informavimo vietų paslaugomis, galima atlikus papildomus tyrimus.

Norint sužinoti, mokinių tėvų požiūrį į profesinio orientavimo paslaugas mokykloje, respondentams buvo pateiktas sąrašas specialistų ir prašoma pažymėti, kurie iš jų šias paslaugas teikia ir kaip dažnai. Taip pat klausiama tiriamųjų nuomonės, kas tokias paslaugas turėtų teikti.

54 pav. Tėvų požiūris į tai, kas mokykloje teikia profesinio orientavimo konsultacijas (proc.)

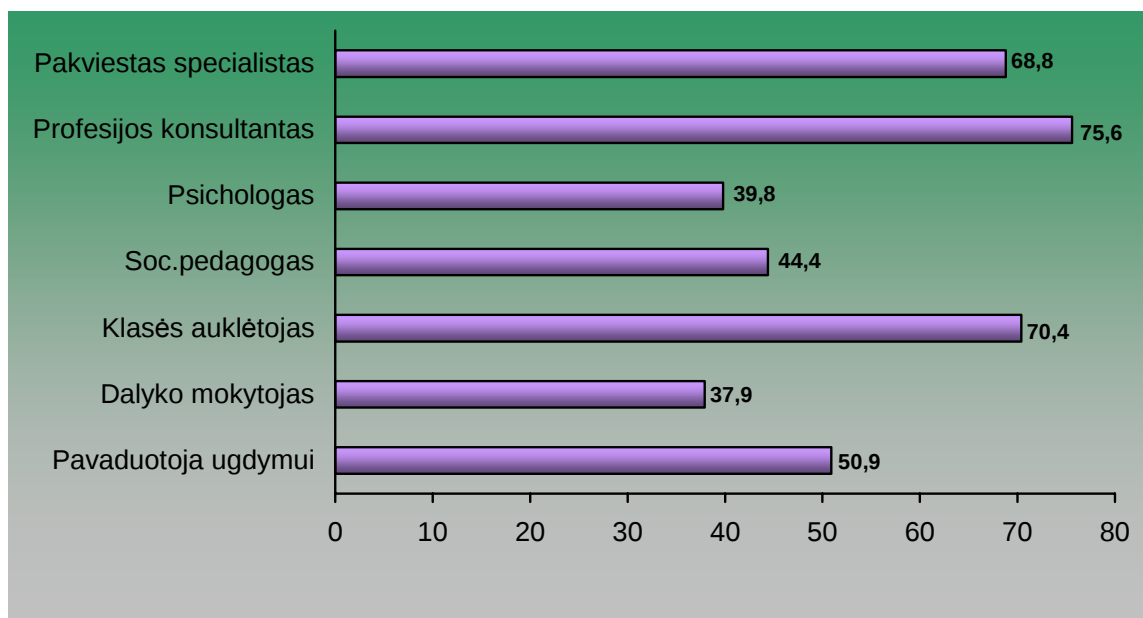
Išanalizavus tyrimo duomenis, sužinota, kad profesinio orientavimo konsultacijas mokykloje dažniausiai teikia klasės auklėtojas. Šį atsakymą pažymėjo daugiau nei penktadalis (23,2 proc.) respondentų (54 pav.). Beveik per pus mažiau - 13,2 proc. mokinių tėvų teigė, kad šią veiklą dažnai vykdo direktoriaus pavaduotoja ugdymui, o 8,8 proc. - dalyko mokytojas. Tėvai nurodė, kad jų sūnų/dukra konsultuoja lietuvių kalbos (n=10), matematikos (n=8), istorijos (n=8) bei anglų kalbos (n=6).

Kad klasės auklėtojas konsultuoja profesinio orientavimo klausimais, tačiau retai, teigia 37,1 proc. tyrimo dalyvių. Taip pat retai, tačiau šias paslaugas mokiniams teikia, pakviestas specialistas (29,5 proc.), mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui (26,1 proc.) ir dalyko mokytojas - 21,5 proc.

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų apraše nustatyti reikalavimai bendrojo lavinimo mokyklų klasių auklėtojams teikti atitinkamą informaciją VIII-XII klasių tėvams. 16,4 proc. respondentų mano, jog klasės auklėtojas šios veiklos niekada nevykdo. Taigi, galima daryti išvadą, kad mokykloje tikslinga stiprinti profesinio orientavimo paslaugų teikimo sritį, ypatingą dėmesį skiriant klasių auklėtojų informuotumui bei visokeriopai pagalbai, skatinant jų iniciatyvą bei domėjimąsi šia veikla, akcentuojant jiems deleguotų funkcijų įtaką ir reikšmę.

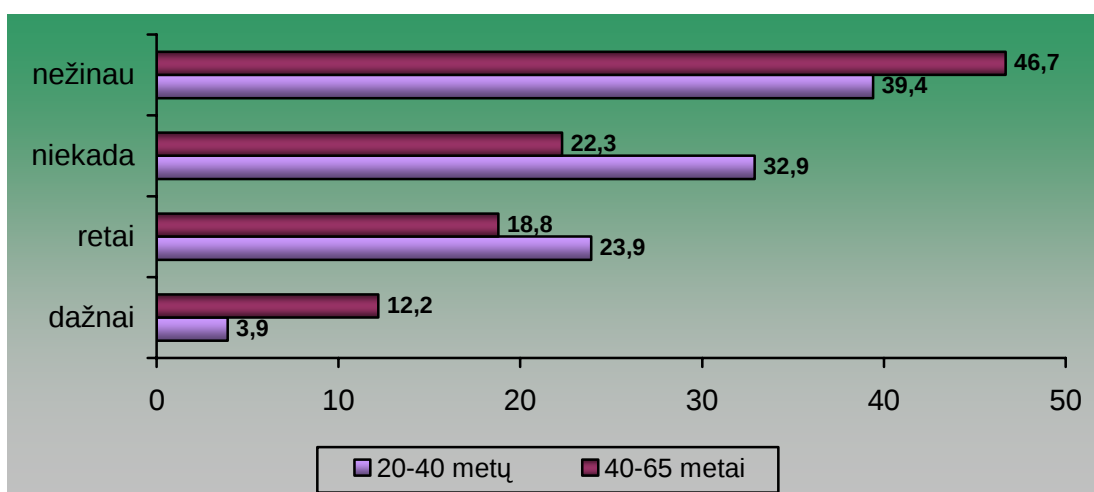
Siekiant atskleisti tėvų požiūrį į profesinio orientavimo veiklą mokykloje, domėtasi ne tik esama situacija, bet ir pageidaujama. Išanalizavus tyrimo rezultatus matyti (55 pav.), kad didžioji dalis (70,4 proc.) respondentų galvoja, kad dažnai šias paslaugas turėtų teikti profesijos konsultantai ir klasės auklėtojai. Šiek tik mažesnės dalies - 68,8 proc. – teigimu,

tai turėtų daryti pakviestas specialistas. Rečiausiai profesinio orientavimo paslaugų teikimą priskyrė dalyko mokytojams. Tėvai pažymėjo, kad dažniausiai tai turėtų daryti visų dalykų (n=26) bei matematikos (n=14) ir lietuvių kalbos (n=8) mokytojai. Keletas tėvų (n=5) mano, kad tokio pobūdžio paslaugas turėtų teikti dalykų, kuriuos jų vaikai pasirinko A lygiu, mokytojai.

55 pav. Tėvų požiūris į tai, kas mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas (proc.)

Analizuojant šio klausimo rezultatus pagal tėvų amžiaus grupes (56 pav.), paaiškėjo, kad vyresnio amžiaus tėvai (12,2 proc.) dažniau nei jaunesniojo (3,9 proc.) mano, kad jų vaikui profesinio orientavimo konsultacijas dažnai turėtų teikti dalyko mokytojas ($\chi^2 = 12,8$, $p < 0,005$).

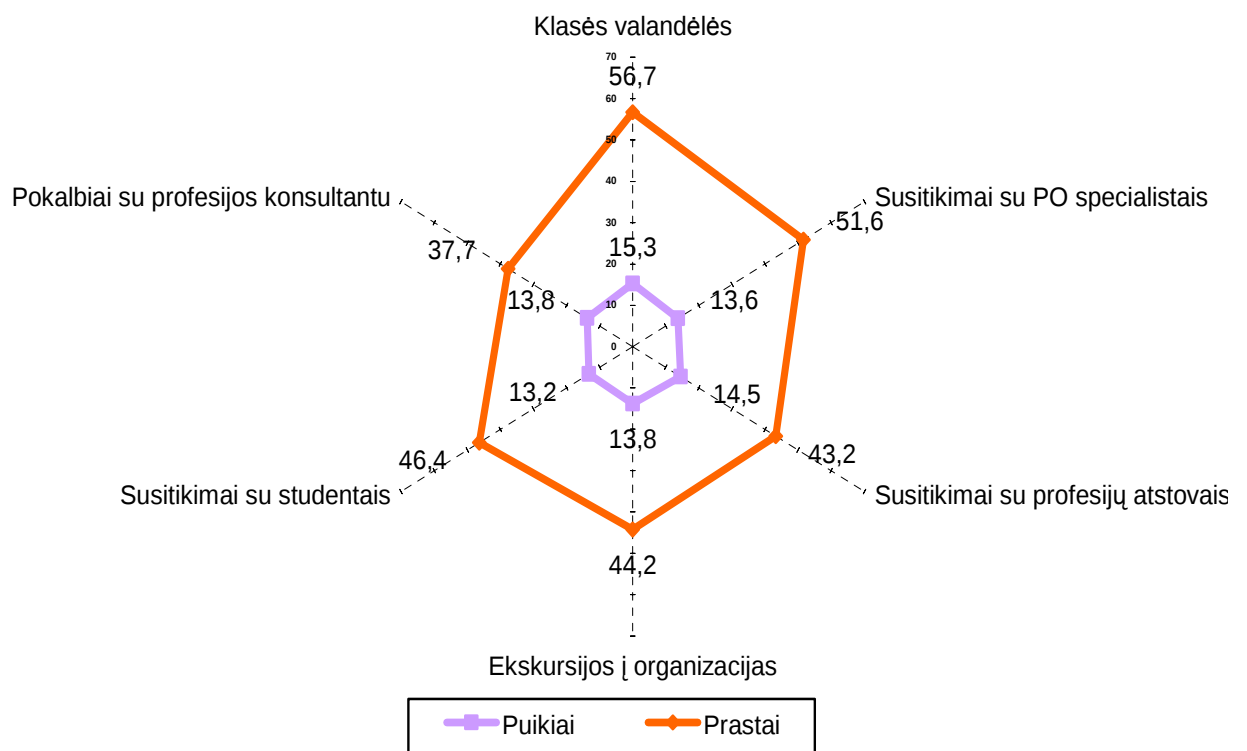

56 pav. Tėvų požiūrio į tai, kas mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas palyginimas pagal amžiaus grupes (proc.)

Taigi, lyginant atsakymų, kas teikia profesinio orientavimo paslaugas ir kas turėtų jas teikti duomenis (esamos ir idealios/pageidaujamos situacijos santykis pateiktas 5 priede), matyti, kad profesinio orientavimo veiklą būtina intensyvinti, į procesą tikslingai įtraukiant atsakingus ir motyvuotus specialistus. Tinkamai organizuojamos, atsakingai ir profesionaliai vykdomos, teisiniuose aktuose numatytos funkcijos, sudarytų sąlygas profesinio orientavimo paslaugų kokybės didinimui.

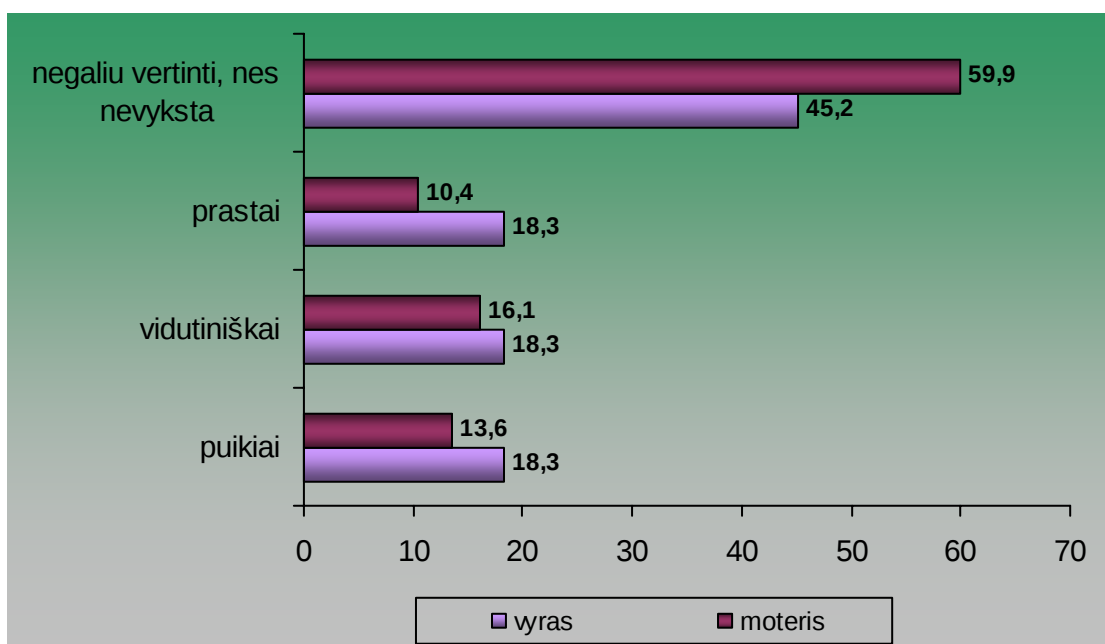
Bendrojo lavinimo mokyklose viena iš profesinio orientavimo priemonių yra renginių organizavimas mokiniams, kurių metu jie susitiktų su įvairių profesijų specialistais, studentais besimokančiais profesinėse ir aukštosiose mokyklose, profesinio orientavimo specialistais ir gautų betarpišką, tikslingą informaciją. Dar viena iš profesinio informavimo formų – pažintinių ekskursijų į įmones ir įstaigas organizavimas. Itin reikšmingas vaidmuo, atliekant informacinę funkciją, tenka klasės auklėtojų rengiamoms klasės valandėlėms profesinio orientavimo temomis.

Vykdam tyrimą, mokinių tėvai buvo prašomi įvertinti šiuos renginius (57 pav.). Puikiai šiuos renginius įvertino mažiau nei penktadalis respondentų. Daugiausiai respondentų (15,3 proc.) puikiai vertino klasės valandėles, šiek tiek mažiau - 14,5 procento - taip įvertino susitikimus su įvairių profesijų atstovais. Maždaug po 13 proc. tyrimo dalyvių aukščiausius vertinimus skyrė kitiems renginiams: susitikimams su profesinio orientavimo specialistais, studentais bei pokalbiams su profesijos konsultantais.

57 pav. Profesinio orientavimo renginių mokykloje vertinimas tėvų požiūriu

Akivaizdu, jog didesnė dalis tėvų profesinio orientavimo renginius mokiniams vertina prastai. Pokalbiai su profesijos konsultantu prastai įvertinti rečiau (37,7 proc.), nei kiti renginiai, organizuojami bendrojo lavinimo mokykloje. Iš pateikto anketoje renginių sąrašo, respondentai prastą vertinimą dažniausiai (56,7 proc.) skyrė klasės valandėlėms. Dar didesnė dalis respondentų teigia negalintys vertinti, nes tokie renginiai mokykloje nevyksta: 43,3 proc. nevertintinomis pažymėjo klasės valandėles profesinio orientavimo temomis, 48,4 proc. susitikimus su profesinio orientavimo specialistais. Daugiau kaip pusė tyrimo dalyvių (53,6 proc.) tokį vertinimą skyrė susitikimams su studentais, besimokančiais profesinėse ir aukštosiose mokyklose, 55,8 proc. teigimu neorganizuojamos ekskursijos į organizacijas. Susitikimų su įvairių profesijų atstovais nevertino 56,8 procento tyrimo dalyvių. Didžiausia dalis – 62,3 proc. - akcentavo, kad mokyklose nevyksta, taigi ir negali būti įvertintini, pokalbiai su profesijos konsultantais. Papildomai tėvai (n=6) pažymėjo, kad mokykloje tėvams organizuojami susitikimai su administracija – direktoriumi arba direktoriaus pavaduotoju ugdymui. Taigi galima teigti, kad mažiau nei penktadalis tėvų deklaravo teigiamą požiūrį į mokykloje vykdomus renginius. Žymiai dažniau išreikšta nuomonė, kad tokie renginiai mokiniams neorganizuojami. Analizuojant tyrimo rezultatus pagal respondentų lytį (58 pav.) paaiškėjo, kad moterys (59,9 proc.) dažniau nei vyrai (45,2 proc.) negali vertinti susitikimų su įvairių profesijų atstovais, nes tokie renginiai mokykloje nevyksta ($\chi^2 = 7,7$, $p < 0,05$).

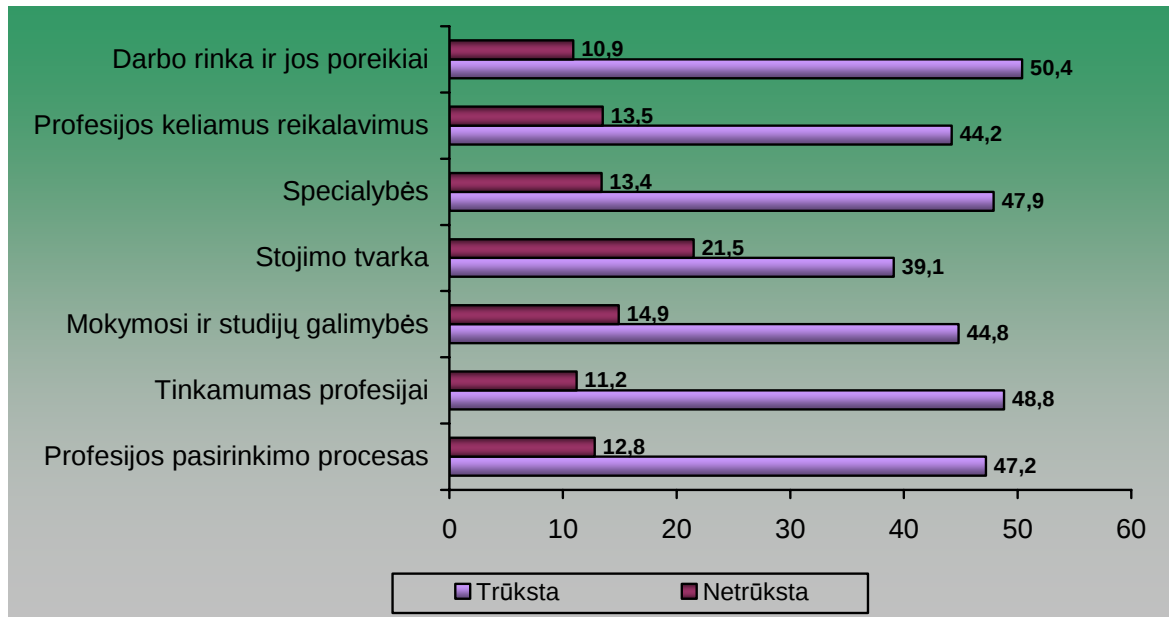

58

pav. Profesinio orientavimo renginių mokykloje vertinimo palyginimas pagal tėvų lytį (proc.)

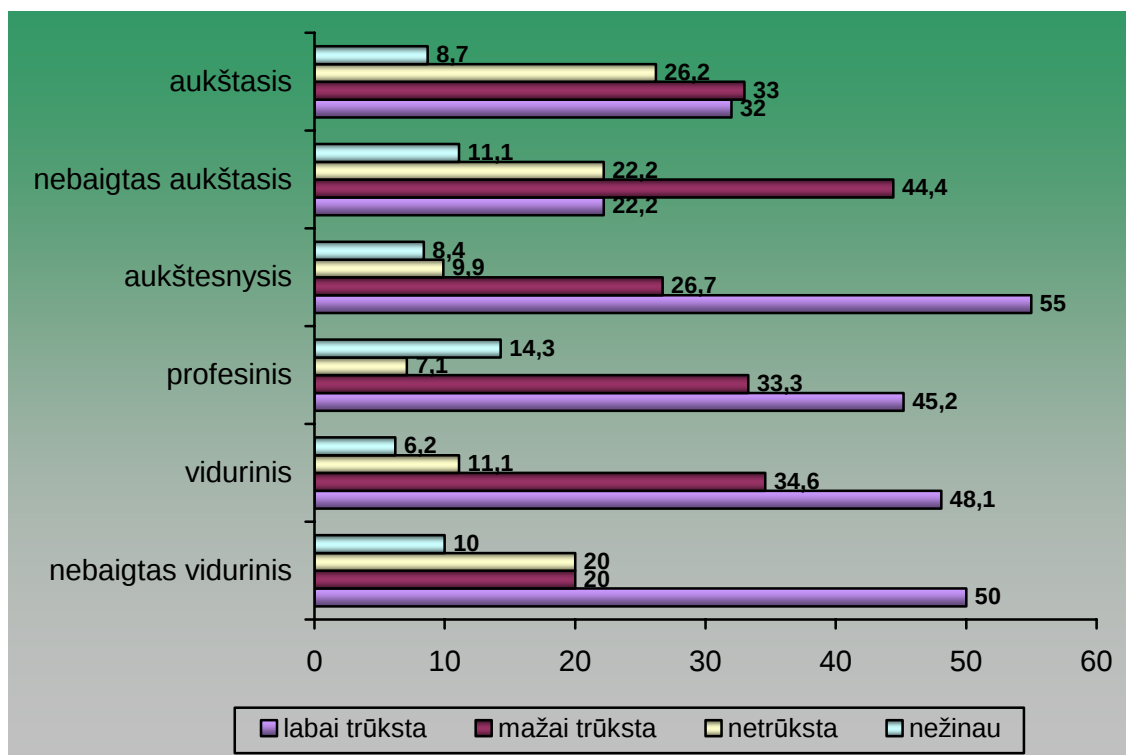
Apibendrinant, galima konstatuoti, jog dar nepakankamai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai. Tikslinga skatinti asmenų, atsakingų už šių paslaugų organizavimą mokykloje ir jų teikimą, kūrybiškumą bei iniciatyvą.

Siekiant įvertinti mokykloje teikiamos informacijos, susijusios su profesijos pasirinkimu, poreikį, tyrimo dalyvių buvo prašoma pažymėti, kokios informacijos trūksta jų vaikams. Gauti rezultatai pateikti 59 paveiksle.

59 pav. Informacijos renkantis profesiją poreikis, tėvų požiūriu (proc.)

Galima teigti, kad mažiausiai tėvų (10,9 procento) mano, kad informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius pakanka. Šiek tik daugiau (14,9 proc.) pažymėjo ganėtiną informuotumą apie mokymosi ir studijų galimybes, o geriausiai mokiniai informuoti apie stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką (21,5 proc.).

60 pav. Informacijos apie tolesnio mokymosi ir studijų galimybes trūkumą, vertinimo palyginimas pagal tėvų išsimokslinimą (proc.)

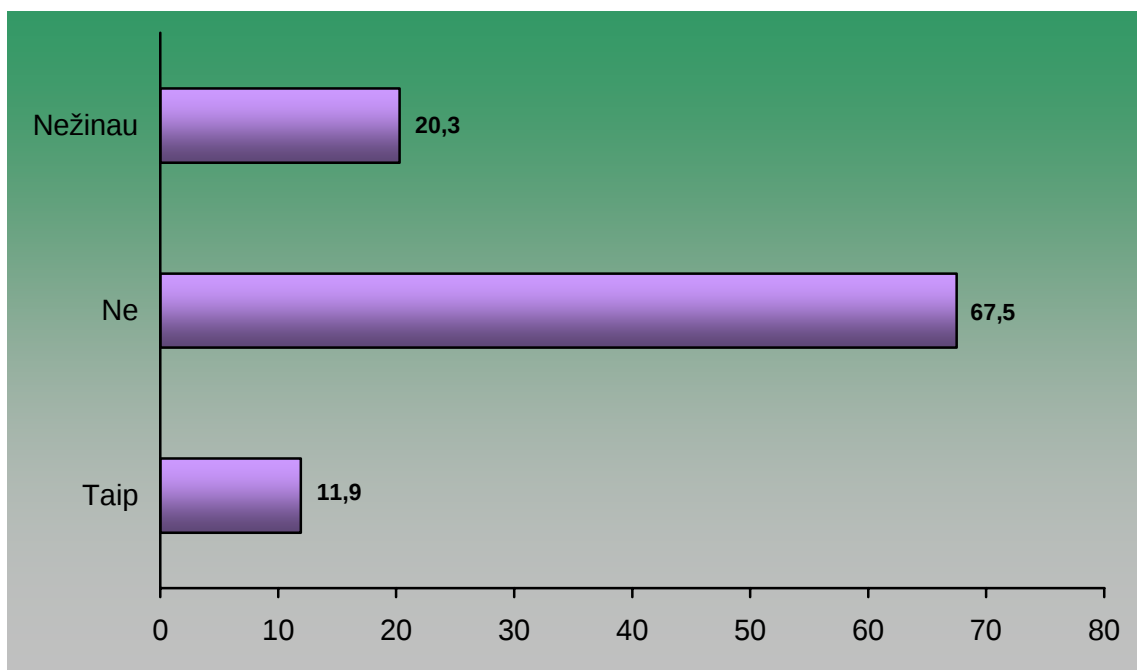
Palyginus gautus duomenis pagal tėvų išsimokslinimą (60 pav.), matyti, kad aukštesnįjį (55 proc.) išsimokslinimą turintys tėvai dažniau nei nebaigtą aukštąjį (22,2 proc.) ar aukštąjį (32 proc.) išsimokslinimą turintieji teigia, jog jų vaikui trūksta informacijos apie tolesnio mokymosi ir studijų galimybes ($\chi^2 = 26,4$, $p < 0,05$).

Taigi, galima teigti, jog tėvų, turinčių aukštąjį ir nebaigtą aukštąjį išsilavinimą, mažiau nei kitokį išsilavinimą turinčių požiūriu, jų vaikams stinga informacijos apie tolesnio mokymosi ir studijų galimybes.

Anketavimo metu surinkti duomenys rodo bet kurios, sąraše išvardintos, informacijos stoką. Dažniausiai, tėvų manymu, mokiniams trūksta informacijos apie darbo rinką ir jos poreikius (50,4 proc.). Žinių deficitą apie tinkamumą tam tikrai profesijai pažymėjo beveik pusė (48,8 proc.) tyrimo dalyvių. Tėvų požiūriu, vaikams dažnai trūksta informacijos apie specialybes (47,9 proc.) ir profesijos pasirinkimo procesą - 47,2 proc.

Apibendrinant, konstatuotinas poreikis aktyvinti informacijos apie profesijos pasirinkimą teikimą, didinti prieinamumą.

Viena iš priemonių, kuriomis mokykla gali įgyvendinti jai teisiniais aktais priskirtą funkciją, susijusią su profesiniu orientavimu - informuoti mokinių tėvus apie mokymosi profilius, mokymo ir studijų sistemą, priėmimo sąlygas bei specialybes, profesijos pasirinkimo procesą, profesinio informavimo ir konsultavimo šaltinius bei institucijas yra įvairių tikslinių renginių organizavimas.

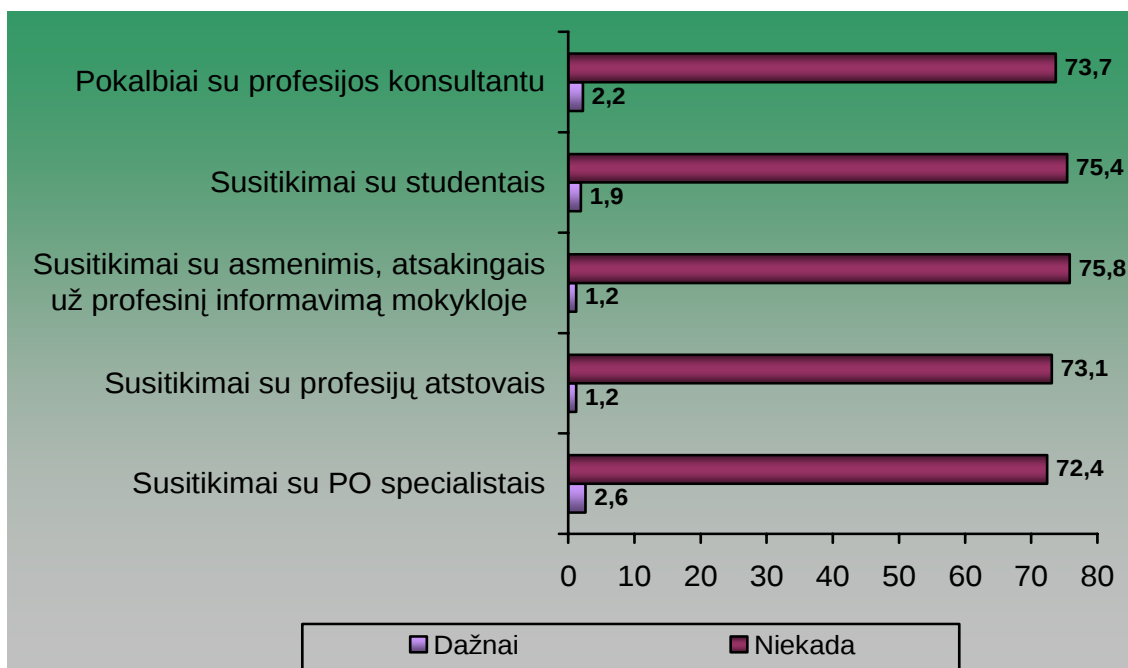

61 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų sūnaus/dukters mokykloje vyksta profesinio informavimo renginiai tėvams?“ pasiskirstymas (proc.)

Tyrimu siekta sužinoti, ar organizuojami informaciniai renginiai tėvams mokykloje, kokie ir kaip dažnai. Nagrinėjant gautus atsakymus (61 pav.) nustatyta, jog daugiau nei dešimtadalis (11,9 proc.) tėvų teigia, kad tokie renginiai organizuojami. Dauguma (67,5 procento) tyrime dalyvavusiųjų deklaravo neigiamą atsakymą, o 20,3 proc. nuomonės neturėjo.

Apibendrinant šiuos rezultatus, teiktina išvada, jog informacinių renginių mokinių tėvams organizuojama mažai. Galima daryti prielaidą, kad tėvų informavimas profesinio orientavimo klausimais vykdomas kitomis priemonėmis.

Teigiamai atsakiusiųjų prašyta pažymėti kokie renginiai mokykloje vyksta, taip pat pasiūlyta įvertinti jų organizavimo dažnį. Respondentams pateiktas priemonių sąrašas, kurias įgyvendinat bendrojo lavinimo mokykla gali suteikti visapusišką ir naudingą informaciją tėvams, besidomintiems vaikų ateitimi bei sėkminga jų socializacija, siekiantiems tinkamai padėti renkantis profesijos pasirinkimo proceso metu.

62 pav. Profesinio orientavimo renginių organizavimas tėvams mokykloje (proc.)

Išanalizavus gautus duomenis, sužinotas respondentų požiūris į mokykloje įgyvendinamas informavimo priemones (62 pav.). 2,6 proc. tėvų teigimu dažnai jų vaikų mokykloje vyksta susitikimai su profesinio orientavimo specialistais. 2,2 proc. respondentų pažymėjo dažnus pokalbius su profesijos konsultantu. Panaši dalis (1,9 proc.) konstatavo, kad jiems dažnai organizuojami susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais. Dar mažiau tėvų – po 1,2 proc. - teigė, kad dažnai vyksta susitikimai su įvairių profesijų atstovais ir asmenimis, atsakingais už profesinį informavimą mokykloje. Nuomonės šiuo klausimu neturėjo maždaug ketvirtadalis tėvų. Reikia pažymėti, kad daugelio respondentų teigimu, tokie renginiai mokykloje neorganizuojami.

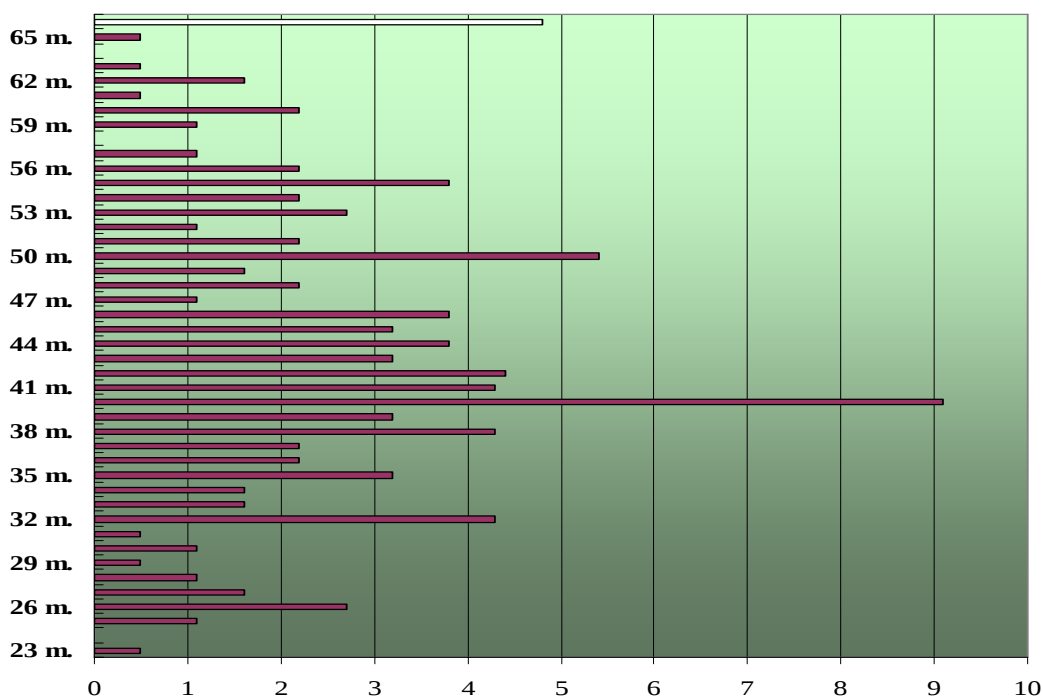
Dalinės tyrimo išvados:

- Kiek daugiau nei penktadalio tėvų teigimu, vaikui renkantis profesiją informacijos mokykloje pakanka. Vidurinį išsimokslinimą turintys tėvai dažniau nei aukštąjį, aukštesnįjį ar profesinį išsimokslinimą turintieji mano, kad jų vaikui mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją.
- Didžioji dalis tėvų adekvačiai supranta profesinio orientavimo tikslą ir savalaikiškumą. Šias paslaugas tikslinga pradėti tuo laikotarpiu, kai mokykloje renkamas mokymosi profilis, vertinamos tolesnio mokymosi galimybės, tai yra 9 klasėje nuo 15 -16 metų.

- Nepakankamas informacinių technologijų prieinamumas regionuose bei įgūdžių jomis naudotis stoka lėmė tai, kad Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje esančią „AIKOS“ nuorodą žino tik kas dešimtas apklaustas tėvas. Šią nuorodą nebaigtą aukštąjį ar aukštąjį turintys tėvai, dažniau žino nei vidurinį ir profesinį išsimokslinimą turintieji.
- Profesinio orientavimo paslaugų institucijų ir šios srities kvalifikuotų specialistų pasiūla neatitinka paklausos. Iš 61 įsteigtos profesinio informavimo vietos, tik pusė veikia vidurinėse mokyklose arba gimnazijose. Apie profesinio informavimo vietą mokyklose žino tik labai maža dalis tyrime dalyvavusių tėvų.
- Profesinio orientavimo konsultacijas mokykloje dažniausiai teikia klasės auklėtojas arba direktoriaus pavaduotojas ugdymui. Daugiau nei trečdalis tėvų manymu, klasės auklėtojas retai konsultuoja profesinio orientavimo klausimais. Taip pat retai, tačiau šias paslaugas mokiniams teikia, pakviestas specialistas mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui ir dalyko mokytojas.
- Profesinio orientavimo paslaugas mokykloje tėvų požiūriu, turėtų teikti profesijos konsultantai ir klasės auklėtojai arba pakviestas specialistas. Vyresnio amžiaus tėvai dažniau nei jaunesniojo mano, kad jų vaikui profesinio orientavimo konsultacijas dažnai turėtų teikti dalyko mokytojas.
- Profesinio orientavimo veiklą būtina intensyvuoti, į procesą tikslingai įtraukiant atsakingus ir motyvuotus specialistus. Tinkamai organizuojamos, atsakingai ir profesionaliai vykdomos, teisiniuose aktuose numatytos funkcijos, sudarytų sąlygas profesinio orientavimo paslaugų kokybės didinimui.
- Mokykloje nepakankamai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai. Didesnė dalis tėvų profesinio orientavimo renginius mokiniams vertina prastai. Dažniausiai prastai vertinamos klasės valandėlės. Beveik pusė apklaustųjų teigia negalintys vertinti profesinio orientavimo renginių mokykloje, nes tokie renginiai nevyksta.
- Tik kas dešimtas tėvas mano, kad jo vaikui pakanka informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Pusės apklaustųjų teigimu mokiniams trūksta informacijos apie darbo rinką ir jos poreikius, apie tinkamumą tam tikrai profesijai, specialybes ir profesijos pasirinkimo procesą.
- Informacinių renginių mokinių tėvams organizuojama mažai. Daugelio respondentų teigimu, tokie renginiai mokykloje neorganizuojami. Tik labai mažos dalies tėvų teigimu dažnai jų vaikų mokykloje vyksta susitikimai su profesinio orientavimo specialistais, profesijos konsultantu.

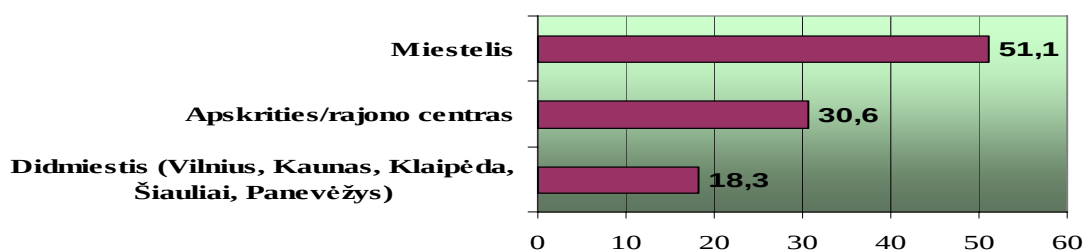
4. KLASĖS AUKLĖTOJŲ POŽIŪRIS Į MOKINIŲ PROFESINĮ INFORMAVIMĄ, KONSULTAVIMĄ IR ORIENTAVIMĄ MOKYKLOJE

Tyrimo metu buvo apklausti 189 klasės auklėtojai iš 15 Lietuvos pagrindinių, vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų ir gimnazijų. Pagal lytį tyrime dalyvavo 90,9 proc. moterų ir 8,9 proc. vyrų, 0,5 proc. respondentų į šį klausimą neatsakė.

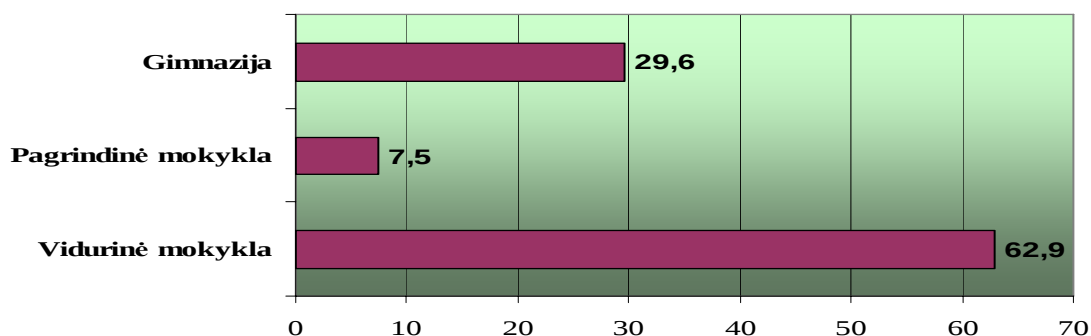
63 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

63 pav. pavaizduotas tyrime dalyvavusių klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal amžių: nuo 23 iki 40 metų pedagogai sudaro 24,2 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų, 41- 65 metų amžiaus pedagogai sudarė 71,0 proc. respondentų, 4,8 proc. respondentų nenurodė savo amžiaus.

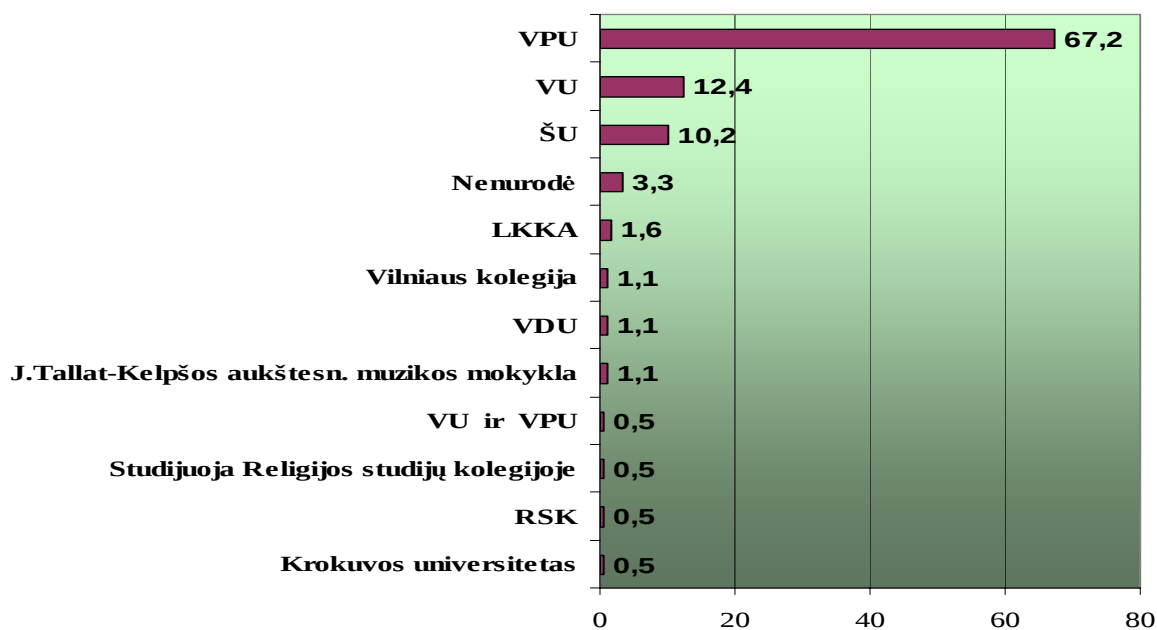
64 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Didmiesčiuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje) buvo apklausta 18,3 proc. klasės auklėtojų. Apskritis/rajono centruose - 30,6 proc., miesteliuose - 51,1 proc. pedagogų (64 pav.).

65 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (proc.)

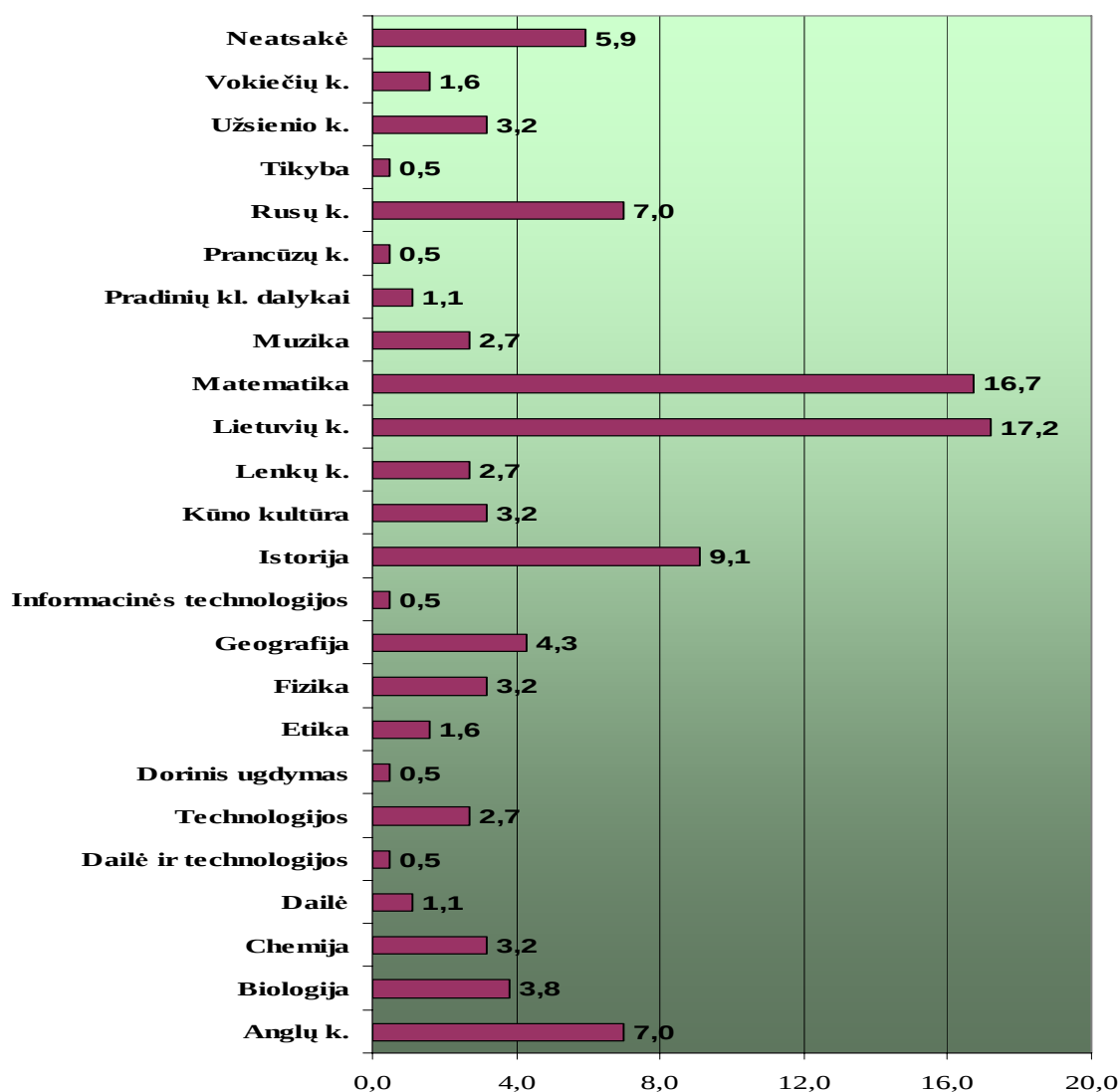
Klasės auklėtojai pagal mokyklos tipą tyrime pasiskirstė taip: 62,9 proc. dirba vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose, 29,6 proc. - gimnazijose, 7,5 proc. – pagrindinėse mokyklose (65 pav.).

66 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos baigimą (proc.)

Pagal pedagoginį darbo stažą daugiau nei penktadalis (20,4 proc.) pedagogų darbo stažas iki 10 metų; 33,9 proc. - iki 20 metų. 27,4 proc. klasės auklėtojų darbo stažas buvo iki 30 metų; 13,5 proc. - iki 40 metų. Dalis (4,8 proc.) klasės auklėtojų savo darbo stažo nenurodė.

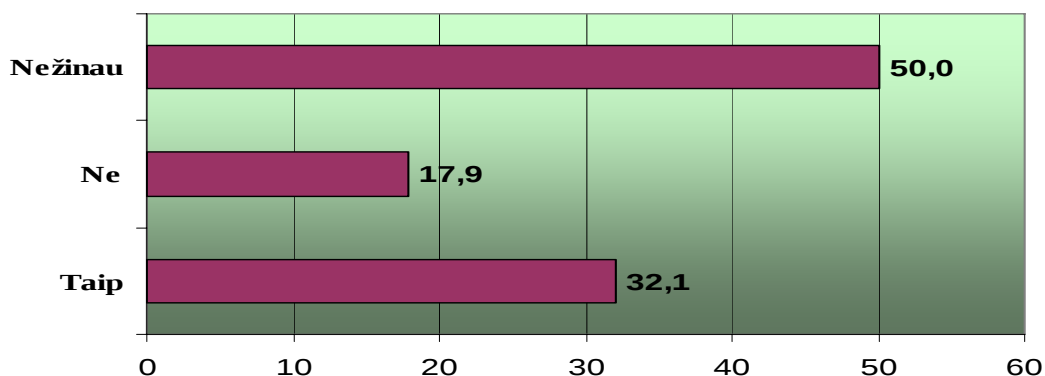
Pateikti duomenys (66 pav.) rodo, kad daugiausia tyrime dalyvavo pedagogų, kurie yra baigę VPU (67,2 proc.), VU (12,4 proc.) ir ŠU (10,2 proc.).

67 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal dėstomus dalykus (proc.)

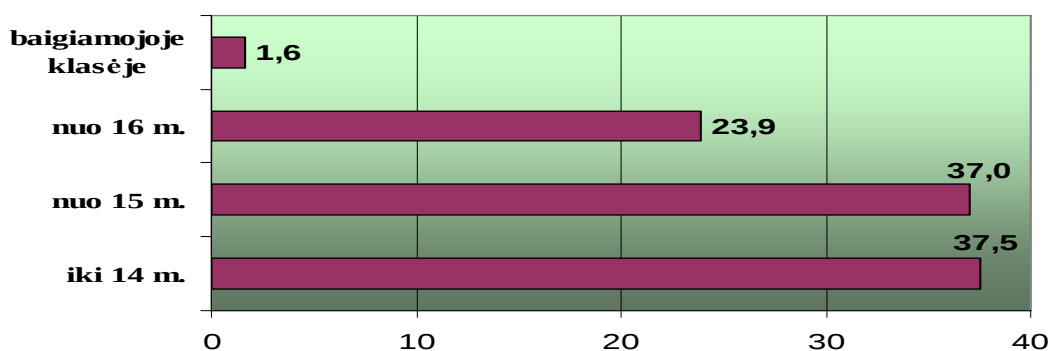
Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal dėstomus dalykus rodo, kad tyrimu buvo apimti visų dėstomų dalykų pedagogai, tačiau daugiausia apklausta lietuvių kalbos, matematikos, užsienio (anglų, vokiečių, prancūzų) kalbos, istorijos mokytojų (67 pav.).

Šios tyrimo dalies tikslas buvo išsiaiškinti tirtų mokyklų klasės auklėtojų požiūrį į profesinį informavimą, orientavimą ir konsultavimą. Apklausos metu siekta išsiaiškinti kaip organizuojamas profesinis informavimas, orientavimas ir konsultavimas mokyklose, kokie ryšiai su kitomis įstaigomis, teikiančiomis profesinio orientavimo paslaugas, kokia pagalba teikiama mokykloje ir už jos ribų mokiniams renkantis profesiją.

68 pav. Klasės auklėtojų vertinimas, ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją (proc.)

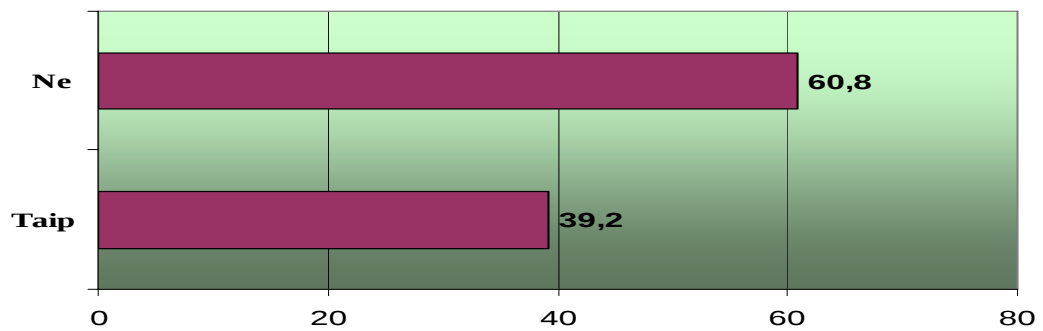
Gauti duomenys rodo (68 pav.), kad tik mažiau nei trečdalis (32,1 proc.) pedagogų pažymėjo, kad mokiniams jų mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją. Pusė, atsakiusių į šį klausimą klasės auklėtojų pažymėjo, kad nežino, ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją.

69 pav. Klasės auklėtojų požiūris į tai, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą (proc.)

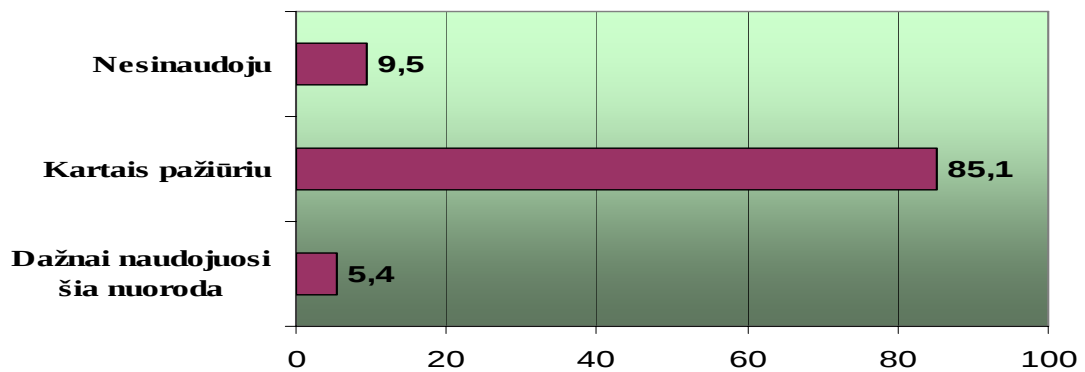
Apklaustųjų atsakymai apie mokinių amžių, nuo kurio reikėtų pradėti profesinį orientavimą pasiskirstymas (69 pav.) rodo, kad pedagogų nuomone profesinis orientavimas turėtų prasidėti atitinkamai iki 14 metų (37,0 proc.) ir nuo 15 metų (37,5 proc.). Daugiau nei ketvirtadalis (23,9 proc.) klasės auklėtojų teigimu, mokinių profesinį orientavimą reikėtų pradėti nuo 16 metų. Tik 1,6 proc. visų į šį klausimą atsakiusių pedagogų nurodė, kad profesinį orientavimą reikėtų pradėti baigiamojame klasėje.

Tyrimo metu buvo siekta sužinoti ką pedagogai žino ir kaip dažnai naudojami Švietimo ir mokslo ministerijos tinklapyje esančia „AIKOS“ nuoroda (70 pav.).

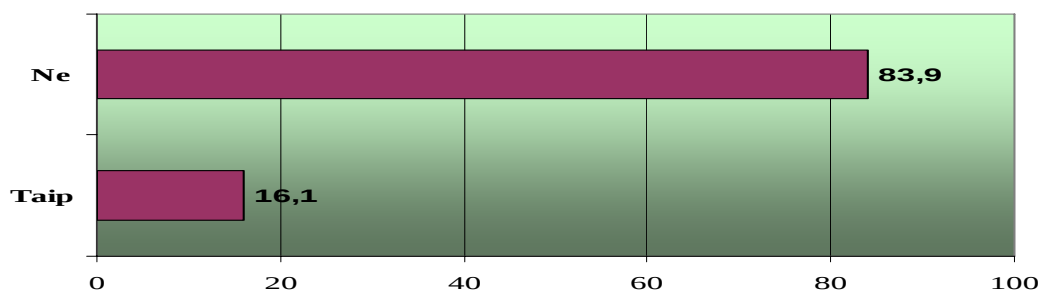
70 pav. Klasės auklėtojų atsakymų į klausimą „ar žinote tinklalapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą pasiskirstymas (proc.)

Rezultatai parodė, kad apie tinklalapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą žino tik mažiau nei du penktadaliai (39,2 proc.) pedagogų.

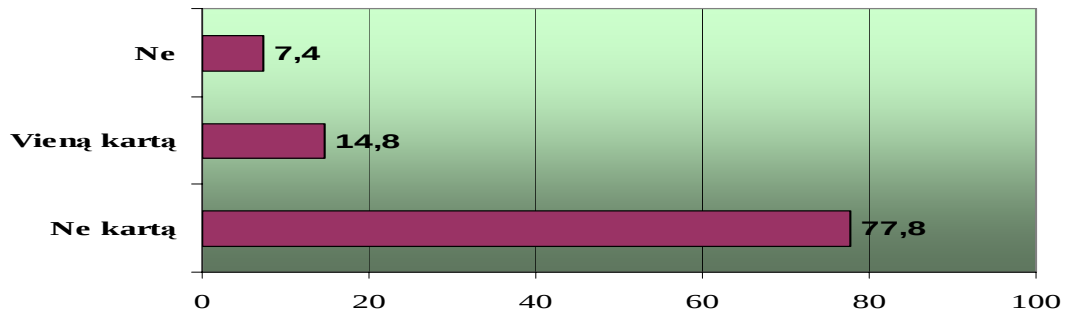
71 pav. Klasės auklėtojų naudojimasis „AIKOS“ nuoroda (proc.)

71 pav. pateikti duomenys rodo, kad nors mažiau nei du penktadaliai atsakiusių žino apie „AIKOS“ nuorodą, tačiau tik daugiau nei kas dvidešimtas (5,4 proc.) iš jų dažnai naudojami šia nuoroda. 85,1 proc. klasės auklėtojų, iš žinojusių šią nuorodą, tik kartais pažiūri į nuorodoje patalpintą informaciją. Tyrimo rezultatai parodė, kad 9,5 proc. klasės auklėtojų, kurie žino apie šią nuorodą, ja nesinaudoja.

72 pav. Klasės auklėtojų atsakymo į klausimą „Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras?“ procentinis pasiskirstymas

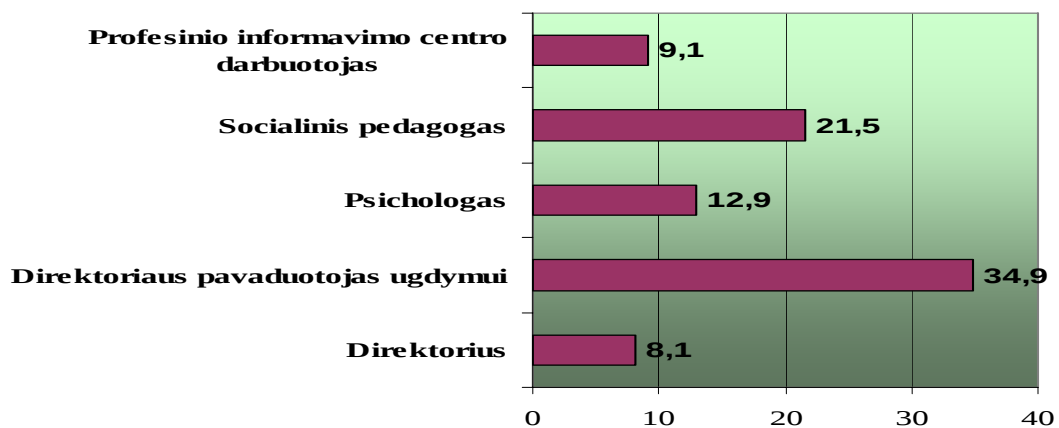
Klasės auklėtojų taip pat buvo pasiteirauta, ar jų mokykloje yra profesinio informavimo centras (72 pav.). Tik 16,1 proc. apklaustųjų nurodė, kad jų mokykloje yra profesinio informavimo centrai, 83,9 proc. pedagogų pažymėjo, kad jų mokyklose tokių centrų nėra.

73 pav. Klasės auklėtojų rekomendavimo mokiniams kreiptis į mokykloje esantį profesinio informavimo centrą pasiskirstymas (proc.)

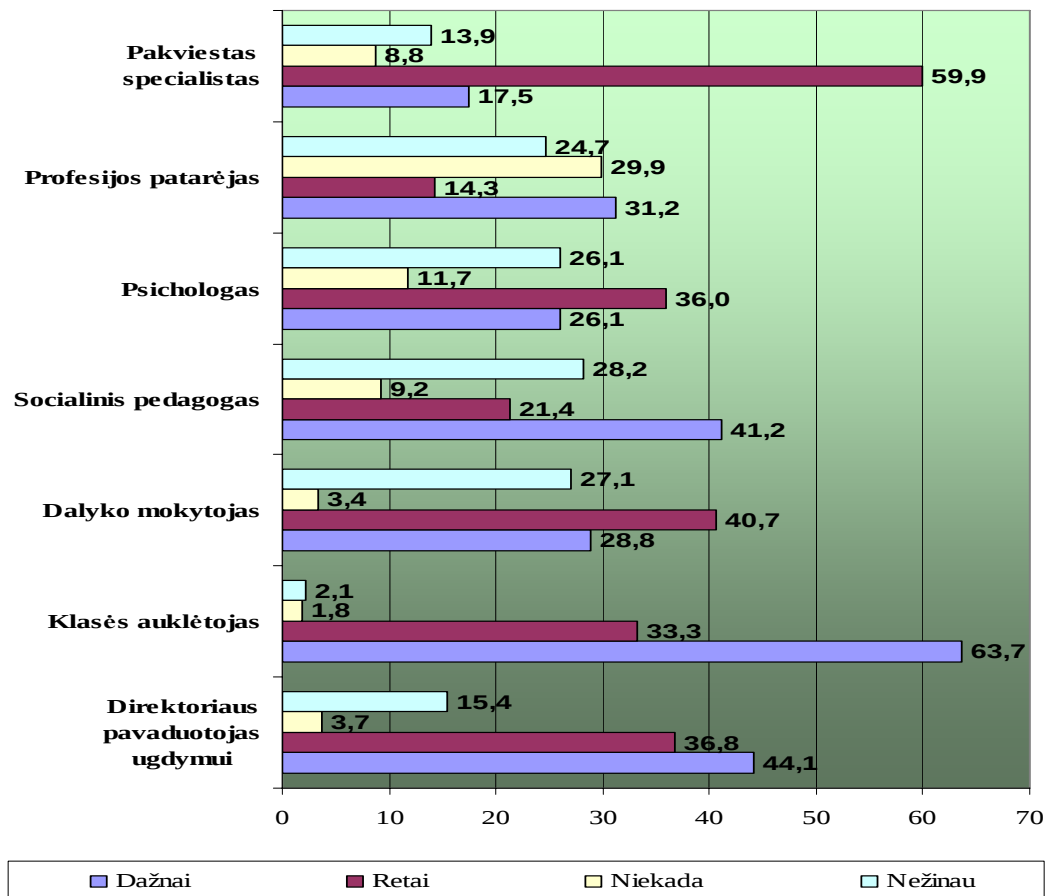
Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad tik 14,8 proc. respondentų, pažymėjusių, kad jų mokyklose veikia profesinio informavimo centras, rekomenduoja auklėtiniams kreiptis į jį. Net 77,8 proc. klasės auklėtojų pažymėjo, kad nė karto mokiniams nerekomendavo kreiptis į mokykloje veikiančią profesinio informavimo centrą (73 pav.).

Siekta išsiaiškinti, kas mokykloje atsakingas už profesinio orientavimo organizavimą, kas teikia konsultavimo paslaugas ir kas tokias paslaugas turėtų teikti mokykloje.

74 pav. Atsakingų už profesinio orientavimo organizavimą mokykloje pasiskirstymas klasės auklėtojų požiūriu (proc.)

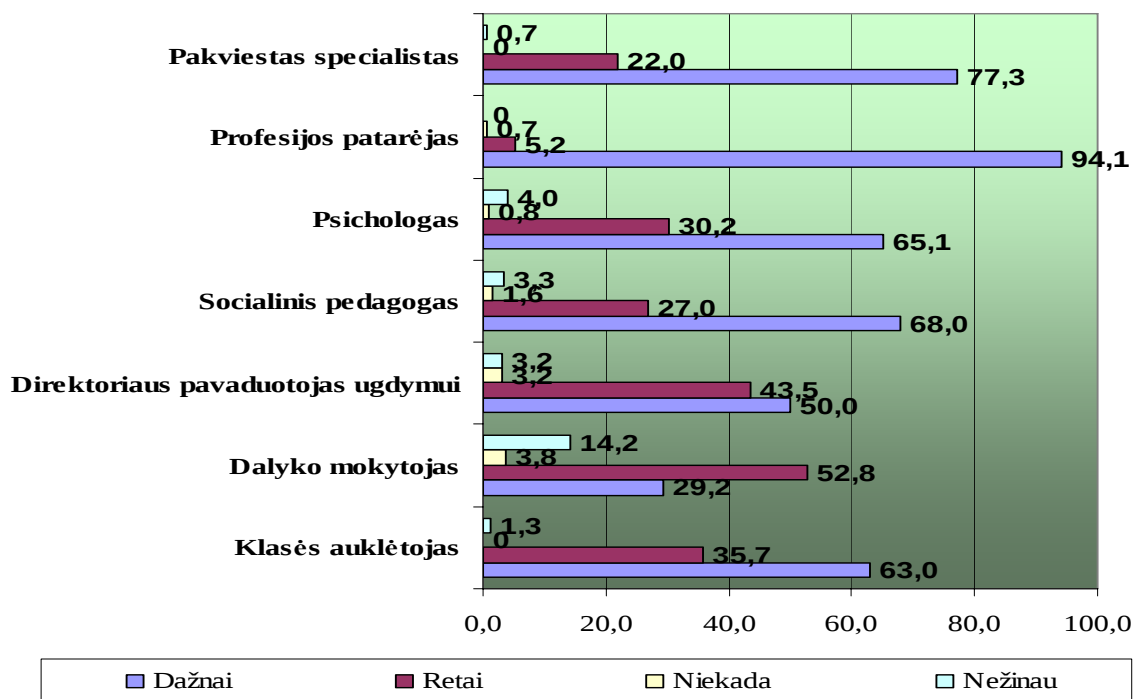
Klasės auklėtojų teigimu (74 pav.), dažniausia už profesinio orientavimo organizavimą mokykloje yra atsakingas direktoriaus pavaduotojas ugdymui (34,9 proc.), socialinis pedagogas (21,1proc.), psichologas (12,9 proc.). Rečiausia – profesinio informavimo centro darbuotojas (9,1 proc.) ir direktorius (8,1 proc.).

75 pav. Asmenys, teikiantys profesinio orientavimo konsultacijas mokykloje (proc.)

Dažniausia profesinio orientavimo konsultacijas teikia klasės auklėtojas (63,7 proc.), direktoriaus pavaduotojas ugdymui (44,1 proc.), socialinis pedagogas (41,2 proc.), profesijos patarėjas (31,2 proc.). Rečiausiai - pakviestas specialistas, dalyko mokytojas, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, psichologas (atitinkamai 59,9 proc.; 40,7 proc.; 36,8 proc.; 36,0 proc.) (75 pav.).

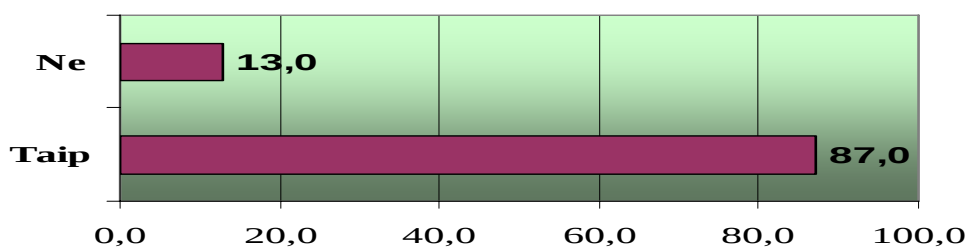
Paradoksalu, tačiau klasės auklėtojų nuomone, niekada tokių paslaugų neteikia: profesijos patarėjas (24,7 proc.), psichologas (11,7 proc.), socialinis pedagogas (9,2 proc.). Apie profesijos patarėjų, psichologų, dalyko mokytojų, socialinių pedagogų teikiamas arba neteikiamas profesinio orientavimo konsultacijų paslaugas nežino dalis tyrime dalyvavusių pedagogų (atitinkamai 24,7 proc.; 26,1proc.; 27,1 proc.; 28,2 proc.).

76 pav. Asmenys, turintys teikti profesinio orientavimo konsultacijas mokykloje klasės auklėtojų požiūriu (proc.)

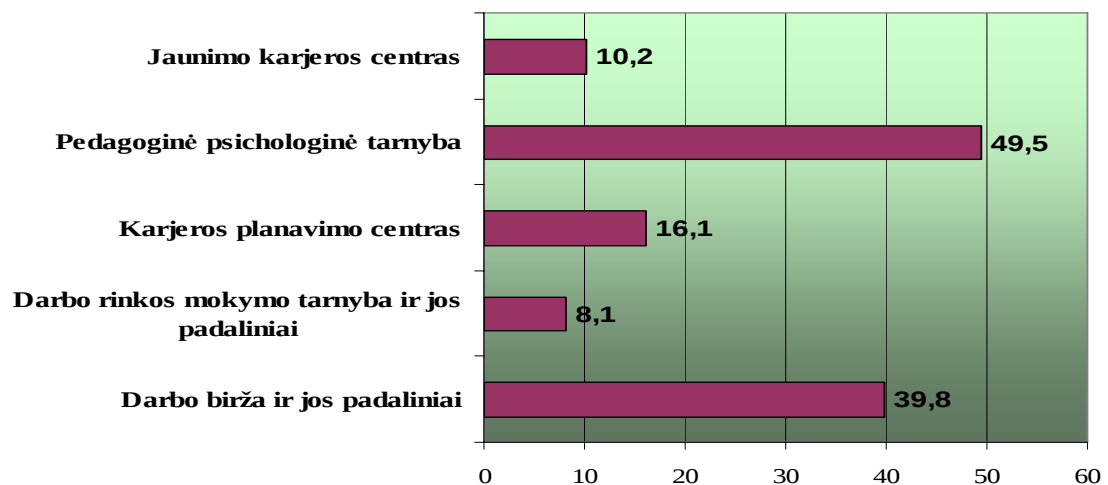
Klasės auklėtojų nuomone (76 pav.) dažniausiai profesinio orientavimo konsultacijas turėtų teikti profesijos patarėjas (94,1 proc.), pakviestas specialistas (77,3 proc.), socialinis pedagogas (68,0 proc.), psichologas (65,1proc.) bei klasės auklėtojas (63,0 proc.).

Taigi pateikti duomenys rodo, kad reali situacija ir situacija, kurios tikėtusi pedagogai, teikiant profesinio orientavimo konsultacijas mokiniams skiriasi.

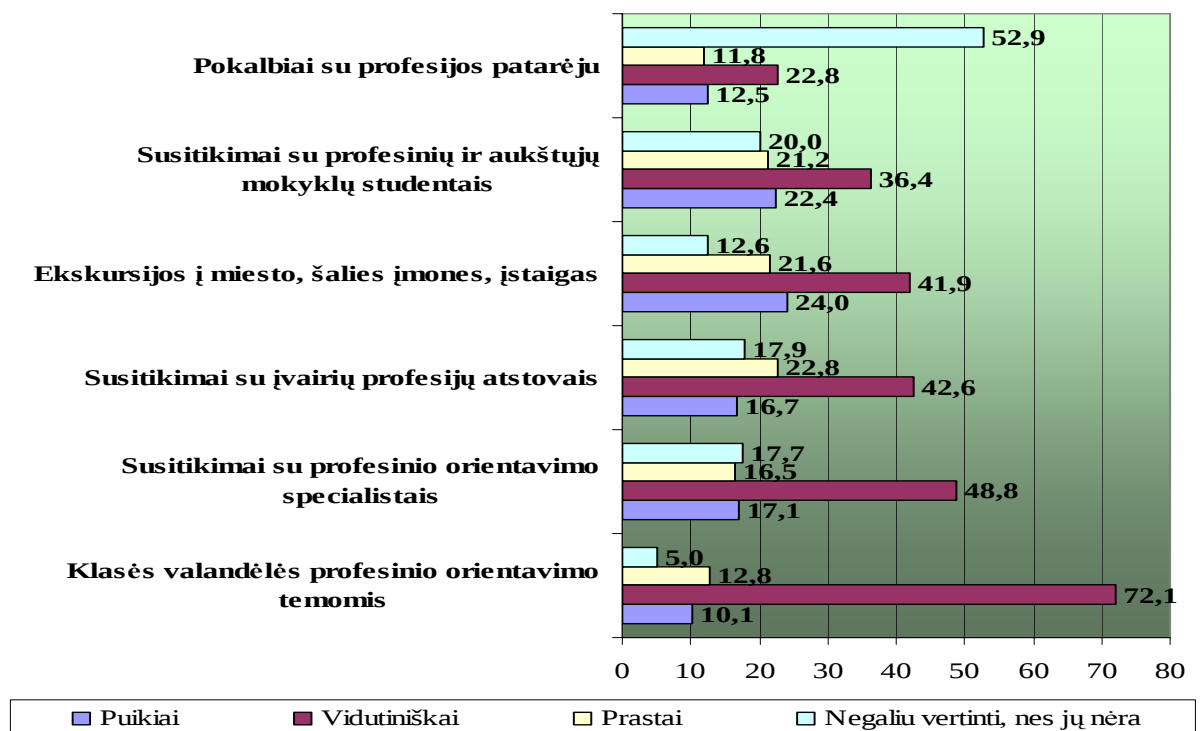
77 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų mokykla bendradarbiauja su kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis?“ procentinis pasiskirstymas

Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar mokyklos bendradarbiauja su kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis (77 pav.). Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma (87,0 proc.) mokyklų bendradarbiauja su kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis, tačiau daugiau nei kas dešimta mokykla (13,0 proc.) to nedaro.

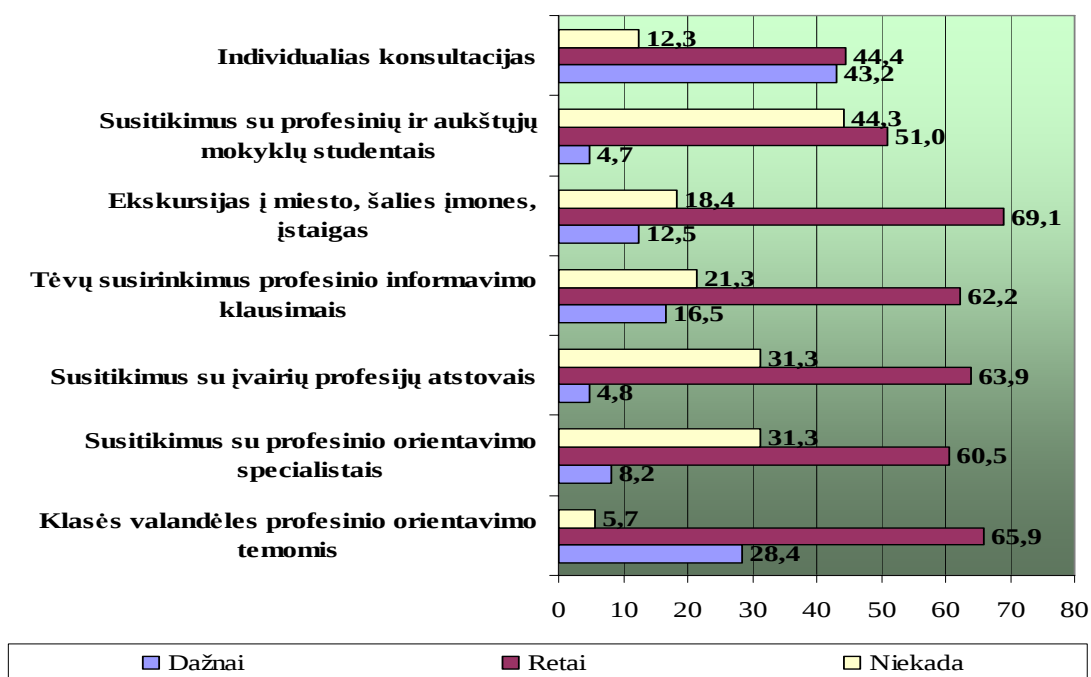
78 pav. Profesinio orientavimo paslaugas teikiančios įstaigos, su kuriomis bendradarbiauja mokykla (proc.)

Beveik pusės (49,5 proc.) apklaustų klasės auklėtojų teigimu, jų mokyklos daugiausia bendradarbiauja su pedagogine psichologine tarnyba. Beveik du penktadaliai (39,8) teigia, kad jų mokykla bendradarbiauja su darbo birža ir jos padaliniais. Tačiau tik nedidelė apklaustųjų dalis pažymėjo kitas, profesinio orientavimo paslaugas teikiančias įstaigas. 16,1 proc. nurodė, kad jų mokykla bendradarbiauja su karjeros planavimo centru. Kas dešimtas (10,2 proc.) – su jaunimo karjeros centru, o 8,1 proc. – su darbo rinkos tarnyba ir jos padaliniais (78 pav.).

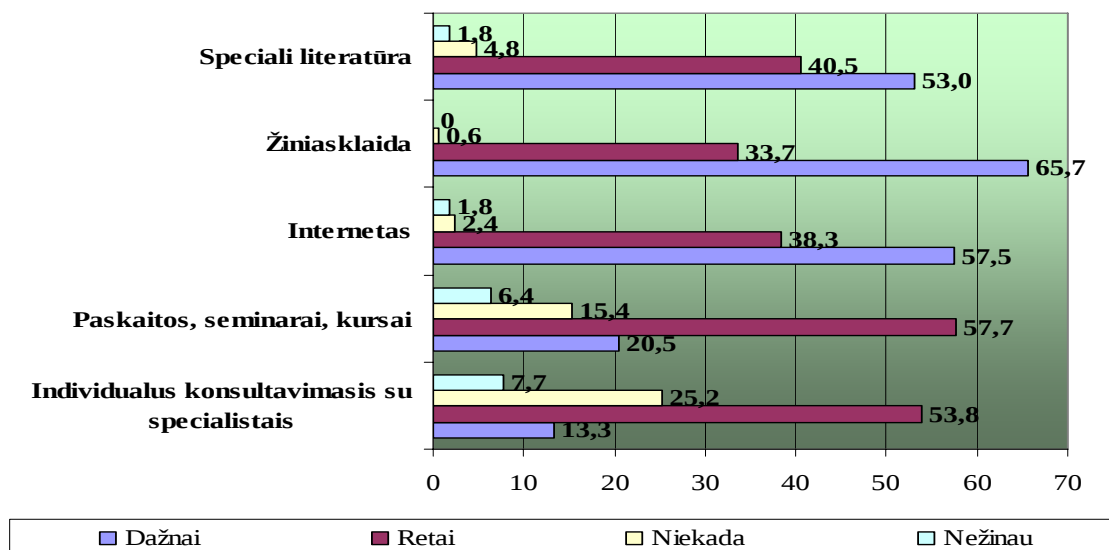
79 pav. Mokykloje vykstančių profesinio orientavimo ir informavimo renginių vertinimas klasės auklėtojų požiūriu (proc.)

Klasių auklėtojų atsakymai (79 pav.) rodo, kad daugiau nei penktadalis (24,0 proc.) respondentų geriausia vertina ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas. 22,4 proc. akcentavo susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų mokiniais ir studentais. Dažniausiai (72,1 proc.) vidutiniškai yra vertinamos valandėlės profesinio orientavimo klausimais, susitikimai su profesinio orientavimo specialistais (48,8 proc.). Pokalbių su profesijos patarėju negali vertinti daugiau nei pusė (52,9 proc.) pedagogų, kurie nurodė, kad jų mokyklose tokie pokalbiai neorganizuojami.

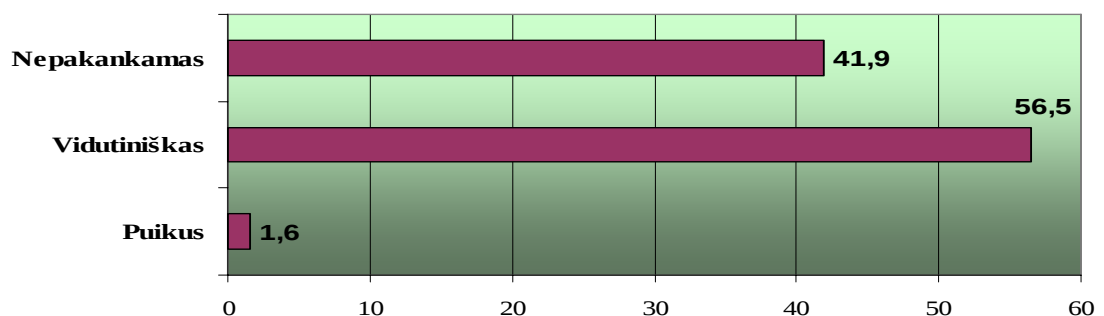
80 pav. Profesinio orientavimo renginių, kuriuos organizuoja klasės auklėtojas, dažnumo procentinis pasiskirstymas

Klasės auklėtojų atsakymai (80 pav.) rodo, kad jie dažniausia organizuoja individualias konsultacijas (43,2 proc.) ir klasės valandėles profesinio orientavimo klausimais (28,4 proc.). Paradoksalu, tačiau 44,4 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad klasės auklėtojas individualias konsultacijas organizuoja retai. Didelė dalis (65,9 proc.) respondentų nurodė, kad per klasės valandėles retai kalba profesinio orientavimo temomis. Rezultatai parodė, kad klasės auklėtojai taip pat retai organizuoja susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais, ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas. Paaiškėjo, kad retai organizuojami susitikimai su įvairių profesijų atstovais, tėvų susirinkimai profesinio informavimo klausimais, susitikimai su profesinio orientavimo specialistais. Nemaža dalis pedagogų atsakė, kad jie niekada nėra organizavę susitikimų su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais (44,3 proc.), profesinio orientavimo specialistais (31,3 proc.), įvairių profesijų atstovais (31,3 proc.).

81 pav. Šaltinių apie profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą, kuriais naudojasi klasių auklėtojai, procentinis pasiskirstymas

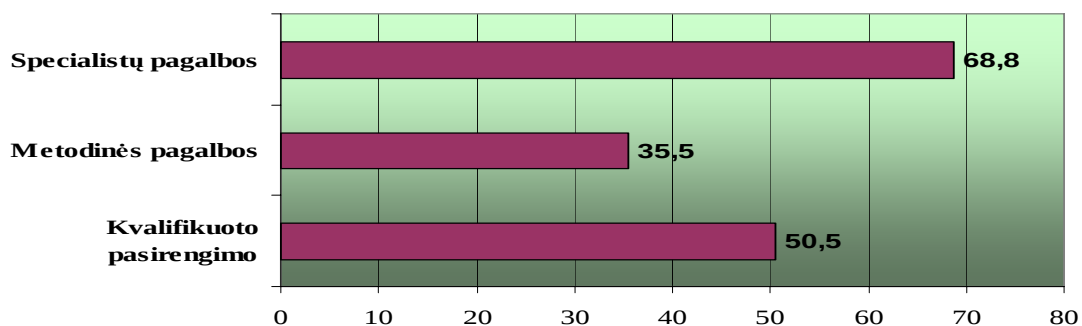
Gauti tyrimo rezultatai (81 pav.) rodo, kad apklaustieji kaip šaltiniais apie profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą dažnai naudojami žiniasklaida (65,7 proc.), internetu (57,5 proc.), specialiąją literatūrą (53,0 proc.). Ketvirtadalis klasės auklėtojų (25,2 proc.) niekada nesinaudoja individualiomis konsultacijomis su specialistais. Rezultatai rodo, kad daugiau nei pusė apklaustų klasės auklėtojų kaip šaltiniais apie profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą retai naudojami paskaitomis, seminarais, kursais (57,7 proc.), individualiomis konsultacijomis su specialistais (53,8 proc.). Daugiau nei trečdalis apklaustųjų nurodė, kad retai naudojami specialia literatūra (40,5 proc.), žiniasklaida (33,7 proc.), internetu (38,3 proc.).

82 pav. Pasirengimo teikti mokiniams profesinio orientavimo konsultacijas vertinimas klasių auklėtojų požiūriu (proc.)

Teirautasi, kaip klasės auklėtojai vertina savo pasirengimą teikti mokiniams profesinio orientavimo konsultacijas (82 pav.). Rezultatai rodo, kad tik 1,6 proc. pedagogų savo pasirengimą teikti mokiniams profesinio orientavimo konsultacijas vertina puikiai, 56,5

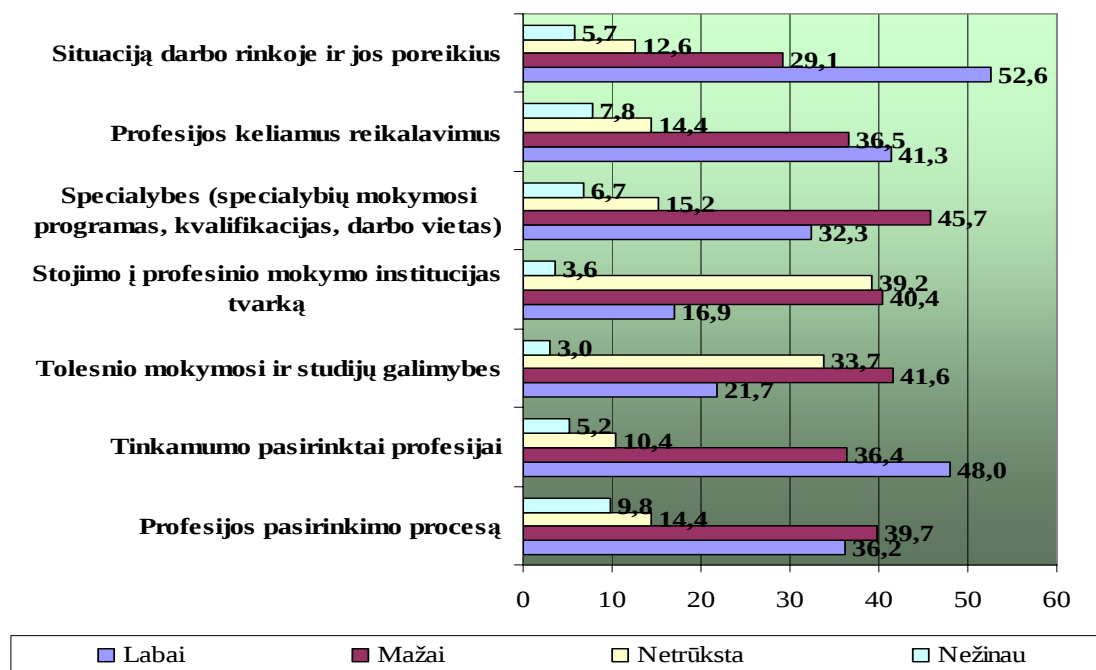
proc. respondentų nurodė, kad šią savo veiklą vertintų vidutiniškai ir daugiau nei du penktadaliai savo pasirengimą konsultuoti mokinius profesijos rinkimosi klausimais vertina nepatenkinamai.

83 pav. Atsakymų į klausimą „Kaip manote, ko trūksta, kad profesinio orientavimo konsultacijos būtų efektyvesnės?“ procentinis pasiskirstymas

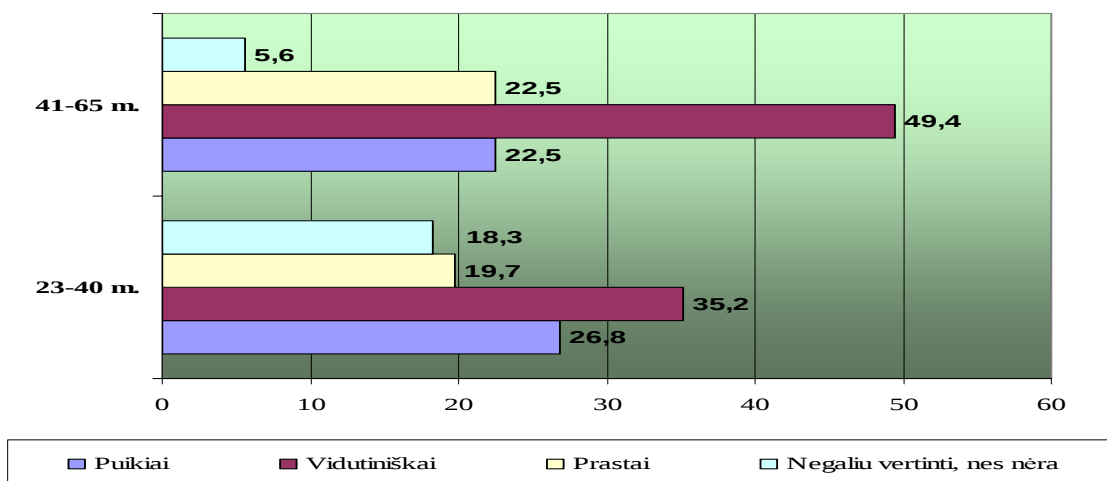
Dažniausiai (83 pav.) klasės auklėtojai mano, kad profesinių konsultacijų efektyvumui trūksta specialistų pagalbos (68,8 proc.) ir kvalifikuoto pasirengimo (50,5 proc.). Trečioje vietoje yra nurodomas metodinės pagalbos trūkumas (35,5 proc.).

Į atvirą klausimą „Kokius kvalifikacijos kėlimo kursus, skirtus profesinio informavimo klausimams nagrinėti, esate išklausę?“ dauguma tyrime dalyvavusių klasės auklėtojų (87 proc.) atsakė, kad nėra tekę klausyti jokių kursų. Po viena pedagogą (0,5 proc.) pažymėjo, kad jie nėra išklausę tokio kurso, nes to nereikia. Po puse procento pedagogų yra išklausę paskaitą, dalyvavo Jaunimo karjeros centro renginyje, lankė klasės auklėtojai skirtus seminarus. Tuose renginiuose kalbėjo apie profesinį orientavimą, lankė psichologines programas, skatinančias kūrybiškumą ir savianalizę, dalyvavo seminare „Profesinis konsultavimas ir orientavimas“. Taip pat po vieną pedagogą mano, kad šiek tiek profesinio orientavimo temos buvo paliestos profilinio ugdymo turinio konsultantų seminaruose, seminaruose „Ateities karjera“, įvairiose paskaitose (mokinių ugdymo karjeros kompetencija mokykloje, profesinis pasirinkimas, tolesnės mokymosi galimybės). 1,6 proc. klasės auklėtojų pažymėjo, kad klausėsi paskaitų PPRC. 2,1 proc. pedagogų dalyvavo seminaruose, o tiek pat apklaustųjų neatsimena. 1,07 proc. pedagogų klausėsi „AIKOS“ informavimo sistemos pristatymo, dalyvavo seminare „Profesinio orientavimo modulis - PIC“, „Karjeros planavimas“.

84 pav. Klasės auklėtojų požiūris į tai, kokios informacijos trūksta auklėtiniams renkantis profesiją (proc.)

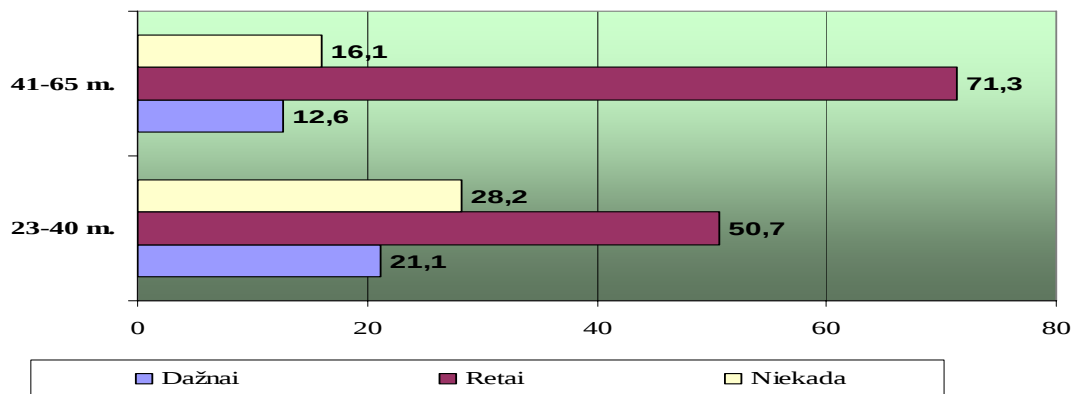
Klasės auklėtojų buvo pasiteirauta, kokios informacijos trūksta jų auklėtiniams, renkantis profesiją (84 pav.). Pedagogų nuomone auklėtiniams daugiausia trūksta informacijos apie situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius (52,6 proc.), auklėtinių žinojimo apie tinkamumą pasirinktai profesijai (48,0 proc.), profesijos keliamus reikalavimus (41,3 proc.), stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką (40,4 proc.). Kita vertus paradoksalu, nes nemaža dalis apklaustų klasės auklėtojų mano, kad jų auklėtiniams netrūksta informacijos apie stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką, (39,2 proc.) bei informacijos tolesnio mokymosi ir studijų galimybes (33,7 proc.).

85 pav. Klasės auklėtojų požiūrio į organizuojamas mokiniams ekskursijas palyginimas pagal amžiaus grupes (proc.)

Atliekant duomenų analizę siekta palyginti skirtingų amžiaus grupių atsakymus profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo klausimais.

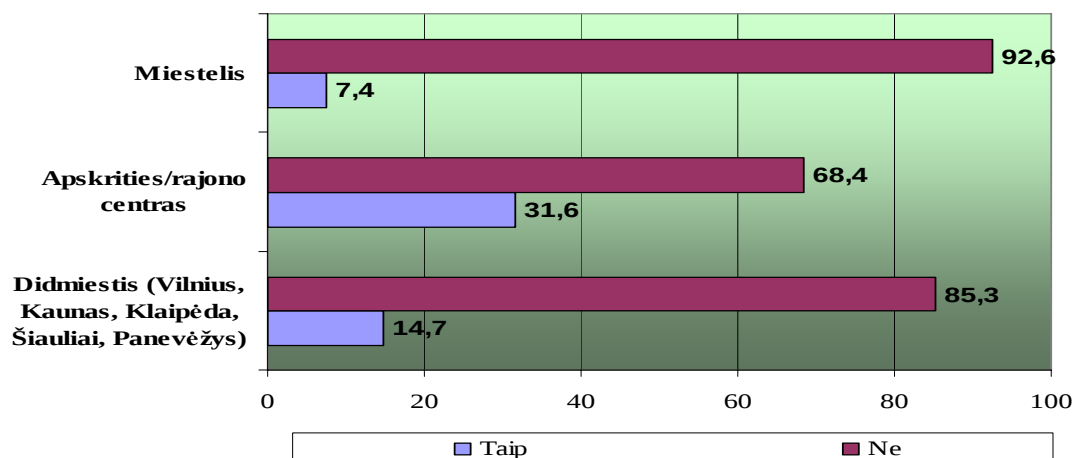
Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2 = 7,9$, $p < 0,05$). tarp pedagogų amžiaus grupių: 23-40 metų klasių auklėtojai dažniau puikiai vertina ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas, o 41- 65 metų pedagogai jų poveikį dažniau vertina vidutiniškai ir prastai (85 pav.).

86 pav. Tėvų susirinkimų profesinio informavimo klausimais organizavimo dažnumas pagal skirtingas amžiaus grupes

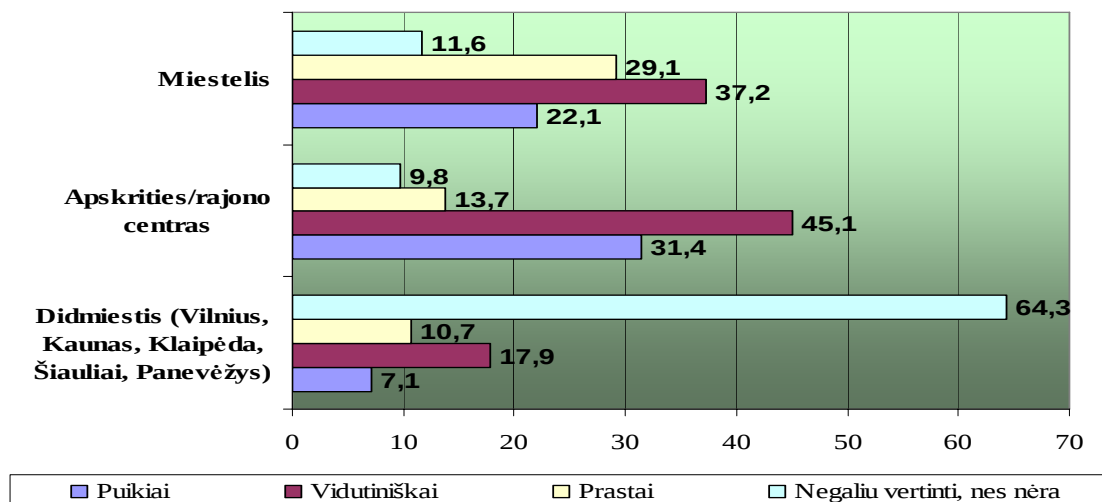
Nustatyta, kad 23-40 metų pedagogai dvigubai dažniau nei 41-65 metų (86 pav.), linkę organizuoti tėvų susirinkimus profesinio informavimo klausimais ($\chi^2 = 7,0$, $p < 0,05$).

Atliekant duomenų analizę taip pat buvo siekta palyginti mokyklas pagal profesinio informavimo centrų mokyklose buvimą.

87 pav. Profesinio informavimo centrų mokykloje pasiskirstymas priklausomai nuo vietovės (proc.)

Gauti rezultatai (87 pav.) rodo, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai tarp profesinio informavimo centro mokykloje buvimo priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla. ($\chi^2=15,4$, $p<0,000$). Nustatyta, kad dažniausiai profesinio informavimo centrai veikia mokyklose, kurios yra apskrities/rajono centruose, rečiausiai - miesteliuose.

88 pav. Susitikimų su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais vertinimas priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla (proc.)

Gauti rezultatai rodo, kad egzistuoja statistiškai reikšmingi skirtumai vertinant susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais priklausomai nuo vietovės, kurioje yra mokykla ($\chi^2=46,8$, $p<0,000$). Aukščiausiai tarp klasės auklėtojų, dirbančių apskrities/rajono centrų mokyklose, lyginant su mokyklomis esančiomis didmiesčiuose ir miesteliuose yra vertinami susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais (88 pav.)

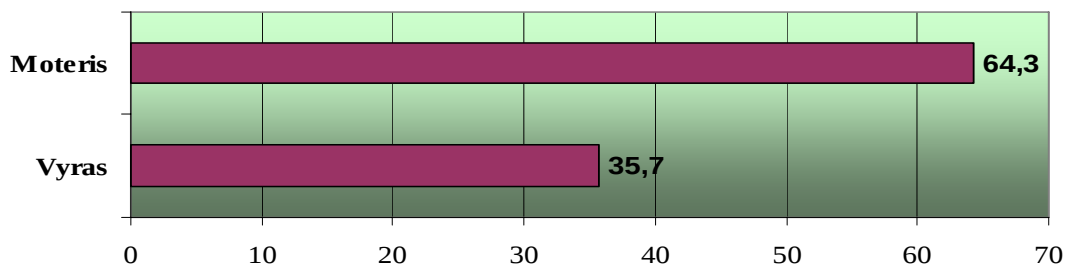
Dalinės tyrimo išvados:

- Pusė visų tyrime dalyvavusių klasės auklėtojų nežino, ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją. Pedagogų nuomone mokinių profesinį orientavimą tikslinga būtų pradėti, kai mokiniai pasiekė 14-16 metų amžių.
- Du penktadaliai klasės auklėtojų žino apie „AIKOS“ informacinę sistemą, tačiau tik daugiau nei kas dvidešimtas dažnai naudojami šia nuoroda. Mažiau nei penktadalyje mokyklų veikia profesinio informavimo centrai, tačiau daugiau nei trys penktadaliai klasės auklėtojų, kurių mokyklose yra šie centrai, tačiau ne karto nėra rekomendavę mokiniams į juos kreiptis.

- Dažniausiai mokykloje už profesinio orientavimo organizavimą yra atsakingi direktoriaus pavaduotojai ugdymui, socialiniai pedagogai, psichologai.
- Profesinio orientavimo konsultacijas teikia klasės auklėtojai, direktoriaus pavaduotojai ugdymui, socialiniai pedagogai. Klasės auklėtojų nuomone turėtų teikti profesijos patarėjai, socialiniai pedagogai, psichologai, klasės auklėtojai. Profesinių konsultacijų efektyvumui daugiausia trūksta specialistų pagalbos ir kvalifikuoto pasirengimo. Du penktadaliai pedagogų savo pasirengimą vesti profesinio orientavimo konsultacijas vertina nepakankamai.
- Klasės auklėtojų nuomone dažniausiai mokyklos profesinio orientavimo klausimais bendradarbiauja su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, darbo rinkos mokymo tarnybomis ir jų padaliniais, tačiau tik kas dešimtas pedagogas nurodė, kad jų mokyklos bendradarbiauja su jaunimo karjeros centrais.
- Dažniausiai klasės auklėtojai kaip informacijos šaltiniais profesinio orientavimo klausimais naudojami žiniasklaida, internetu, specialiąja literatūra. Beveik devyni iš dešimties tyrime dalyvavusių pedagogų pažymėjo, kad jie nėra dalyvavę kursuose skirtuose profesinio informavimo klausimams. Klasės auklėtojai palyginti retai organizuoja įvairius profesinio orientavimo renginius.
- Tyrimas leido nustatyti šiuos statistiškai reikšmingus skirtumus:
 - a) 23-40 metų amžiaus dažniau nei 41-65 metų amžiaus klasės auklėtojai yra linkę organizuoti tėvų susirinkimus informavimo klausimais, puikiai vertina ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas.
 - b) dažniausiai profesinio informavimo centrai veikia mokyklose, kurios yra apskrities/rajono centruose, rečiausia- miesteliuose.
 - c) klasės auklėtojai, dirbantys apskrities/rajono centrų mokyklose labiau nei dirbantys didmiesčių ir miestelių mokyklose vertina susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais.

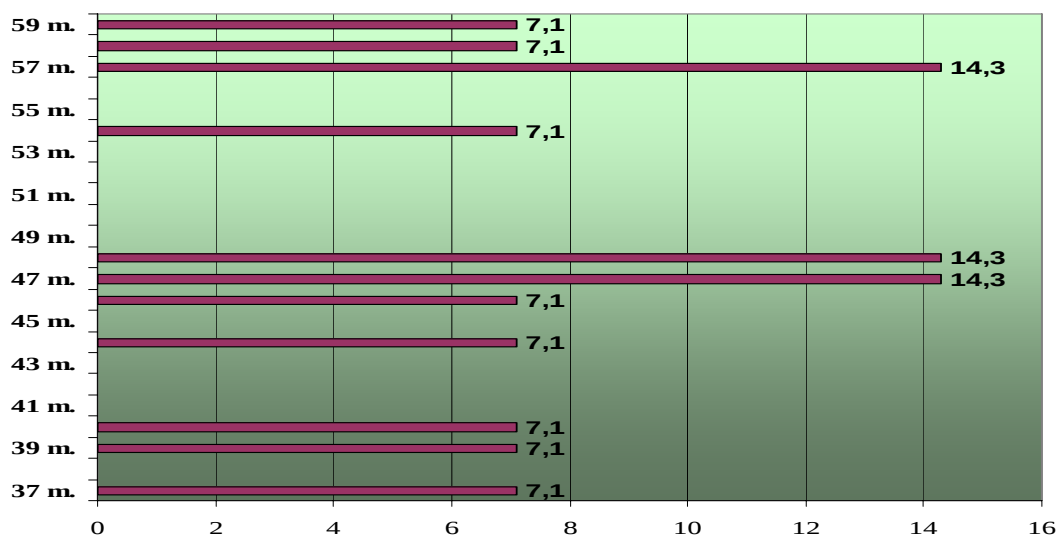
5. MOKYKLŲ VADOVŲ POŽIŪRIS Į MOKINIŲ PROFESINĮ INFORMAVIMO, KONSULTAVIMO IR ORIENTAVIMO ORGANIZAVIMĄ

Tyrime dalyvavo 14 bendrojo lavinimo mokyklų vadovų. Iš jų 64,3 proc. sudarė moterys ir 35,7 proc. - vyrai (89 pav.).

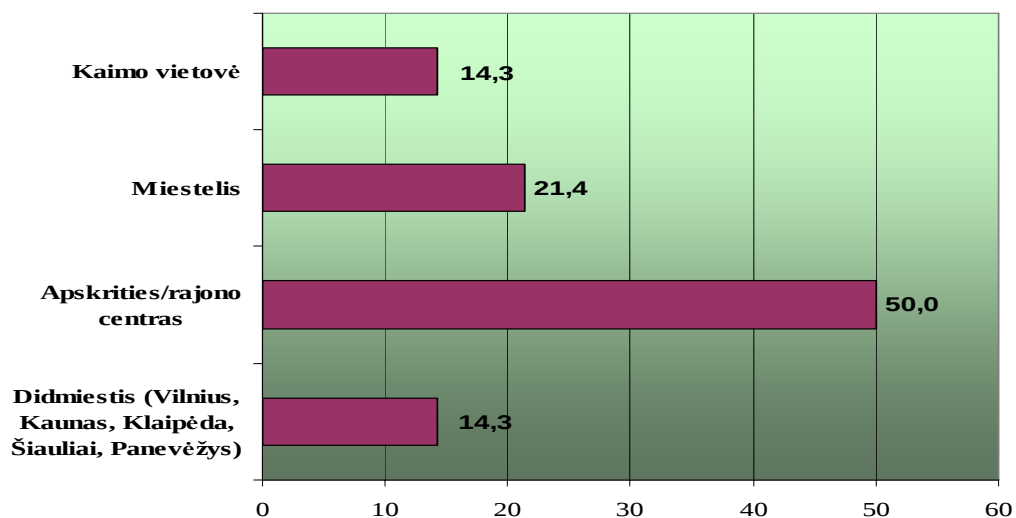
89 pav. Mokyklų vadovų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Tarp tyrime dalyvavusių mokyklų vadovų daugiausia šias pareigas užima 37-49 metų respondentai (90 pav.).

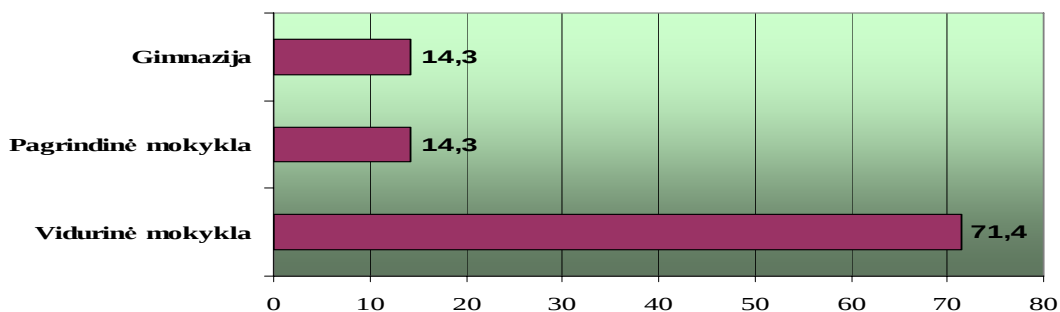
90 pav. Mokyklų vadovų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Pusė tyrime dalyvavusių mokyklų vadovų dirba mokyklose, kurios yra apskrities/rajono centruose, daugiau nei kas penktas - miestelyje (91 pav.).

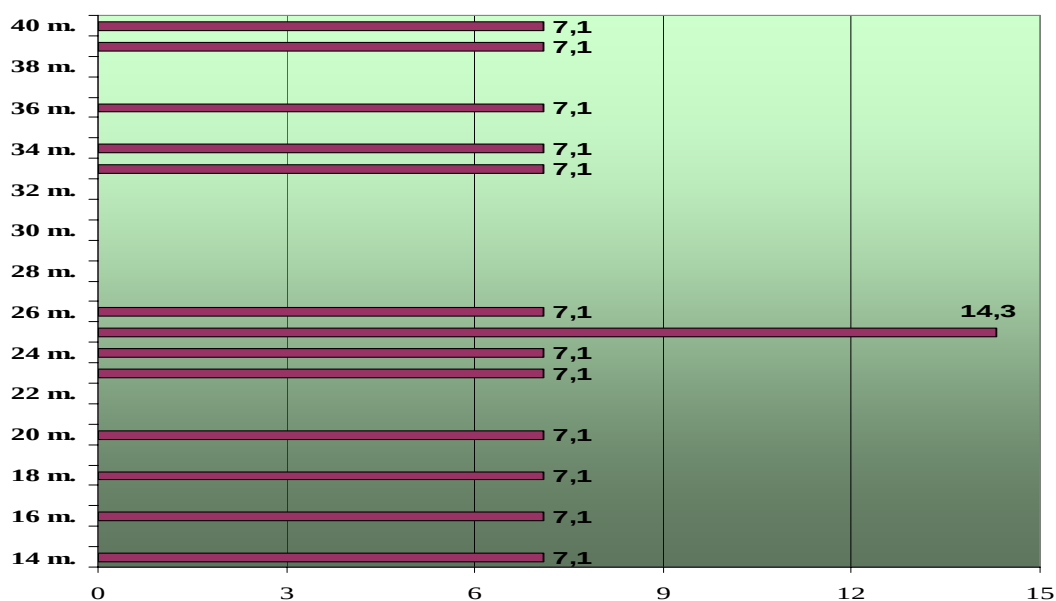
91 pav. Mokyklų vadovų, pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje yra mokykla (proc.)

Daugiausia mokyklų vadovų dirba vidurinėse mokyklose (71,4 proc.), gimnazijose ir pagrindinėse mokyklose dirba po 14,3 proc. vadovų (92 pav.).

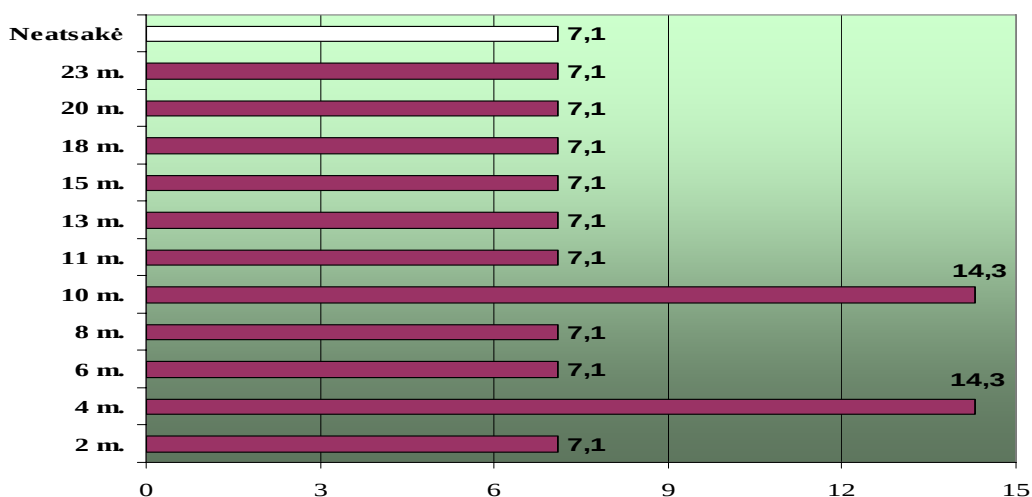
92 pav. Mokyklų vadovų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (proc.)

Mokyklos vadovų pedagoginis darbo stažas svyruoja nuo 14 iki 40 metų (93 pav.). Daugumos (n= 9) apklaustų mokyklų vadovų pedagoginis darbo stažas yra nuo 14 iki 26 metų.

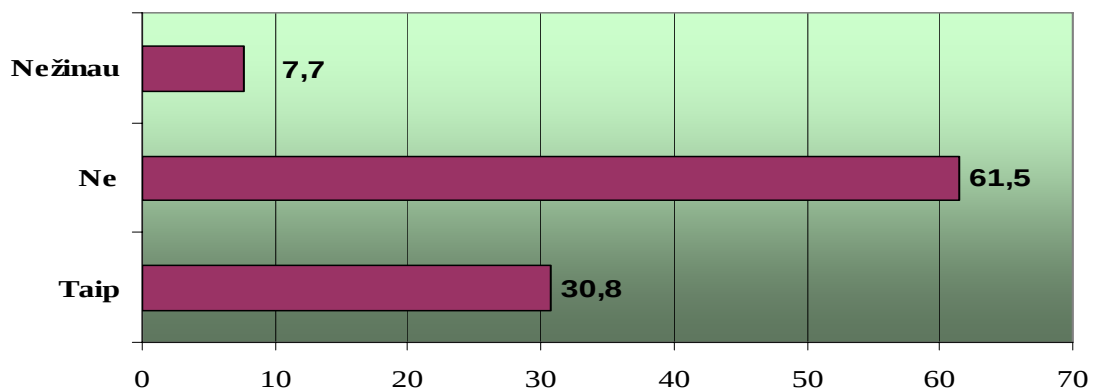
93 pav. Mokyklų vadovų pasiskirstymas pagal pedagoginį darbo stažą (proc.)

Pagal vadovavimo mokyklai darbo stažą mokyklų vadovai pasiskirstę taip (94 pav.): nuo 2 iki 10 metų mokyklai vadovauja šeši vadovai, nuo 11 iki 23 metų atitinkamai septyni mokyklų vadovai. Iš jų šeši mokyklų vadovai išsilavinimą įgijo VPU, vienas- VPU ir LTU, keturi- VU ir trys ŠU.

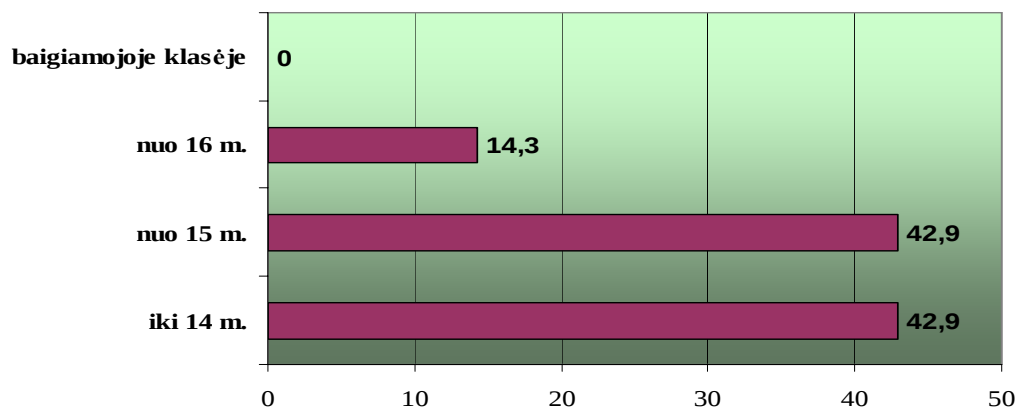
94 pav. Mokyklų vadovų pasiskirstymas pagal vadovavimo mokyklai darbo stažą (proc.)

Siekiant išanalizuoti mokyklų vadovų požiūrį į profesinį informavimą, orientavimą ir konsultavimą, norėta išsiaiškinti kaip organizuojamas profesinis informavimas, orientavimas ir konsultavimas mokyklose, kokie ryšiai su kitomis įstaigomis, teikiančiomis profesinio orientavimo paslaugas, kokia pagalba teikiama mokykloje ir už jos ribų mokiniams renkantis profesiją.

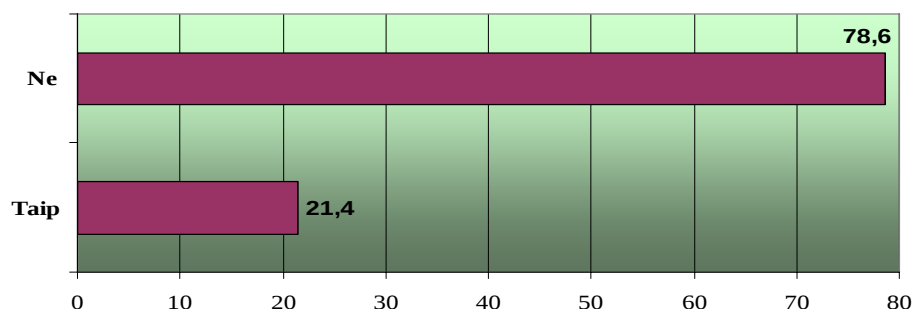
95 pav. Atsakymų į klausimą „Ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją?“ procentinis pasiskirstymas

Tyrimo rezultatai (95 pav.) parodė, kad 61,5 proc. mokyklų vadovų mano, jog mokiniams mokykloje renkantis profesiją nepakanka informacijos ir tik mažiau nei trečdalis vadovų (30,8 proc.) mano, kad informacijos profesijos rinkimosi klausimais mokykloje pakanka.

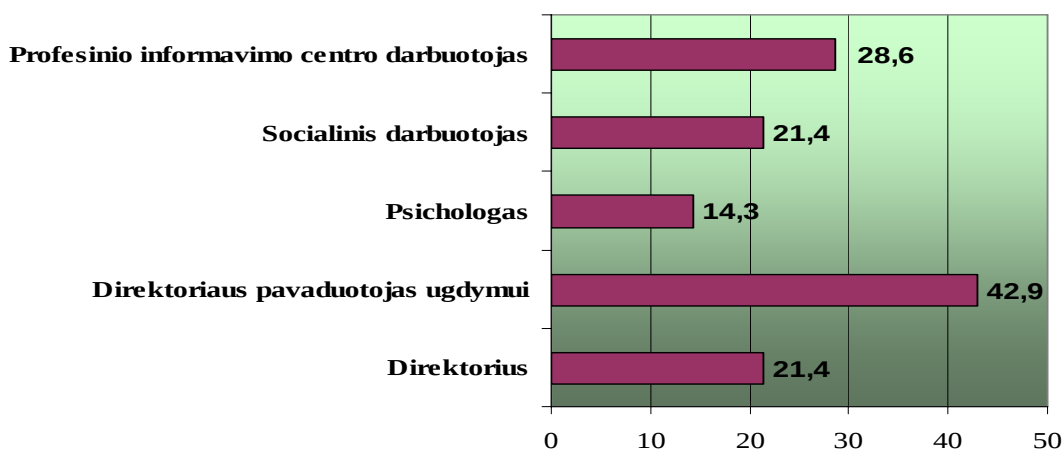
96 pav. Amžius, nuo kurio tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą, vadovų požiūriu (proc.)

Rezultatai (96 pav.) rodo, kad daugumos vadovų nuomone mokinių profesinis orientavimas turėtų būti vykdomas, kai mokiniams yra iki 14 metų (42,9 proc.) ir nuo 15 metų (42,9 proc.). 14,3 proc. apklaustų mokyklų vadovų teigia, kad mokinių profesinis informavimas turėtų būti pradedamas nuo 16 metų.

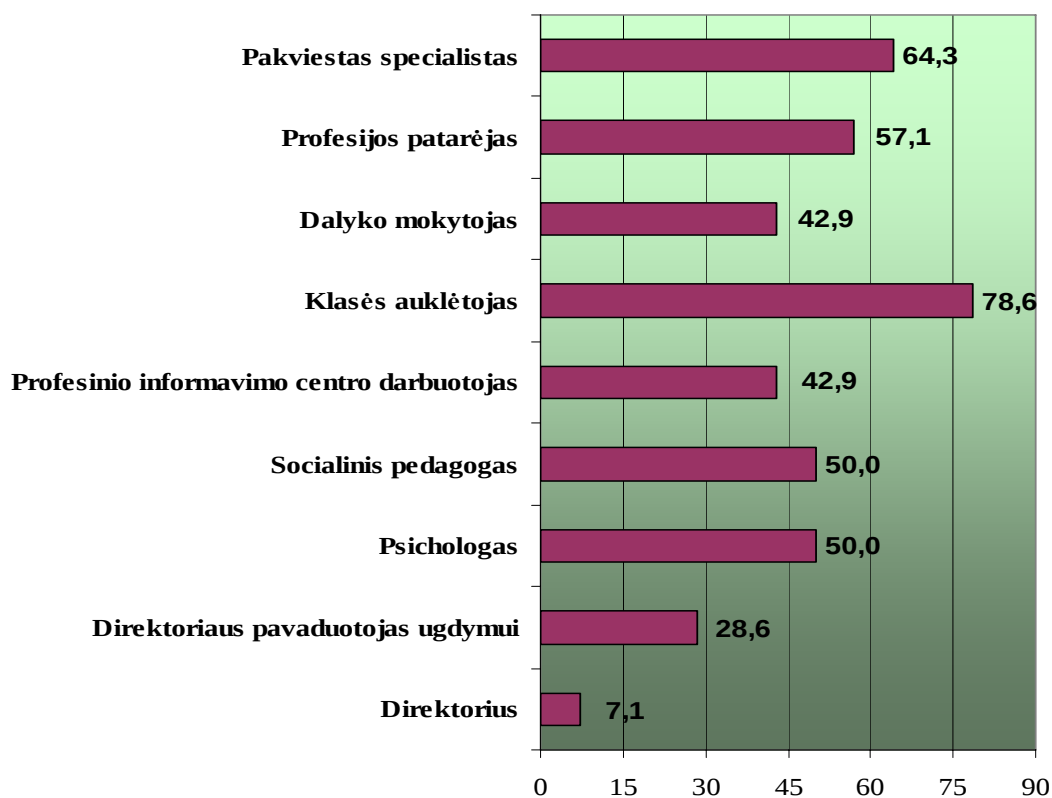
97 pav. Mokyklų vadovų atsakymo į klausimą „Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras?“ procentinis pasiskirstymas

Gauti duomenys (97 pav.) rodo, kad mažiau nei keturių penktadalių mokyklų (78,6 proc.) vadovų teigimu jų mokyklose nėra profesinio informavimo centrų. Tik daugiau nei penktadalis (21,4 proc.) vadovų pažymėjo, kad jų mokyklose yra profesinio informavimo centrai.

98 pav. Mokykloje atsakingi už profesinio orientavimo organizavimą asmenys (proc.)

Mokyklų vadovų atsakymai (98 pav.) rodo, kad už profesinį orientavimą mokykloje dažniausia yra atsakingas direktoriaus pavaduotojas ugdymui (42,9 proc.) ir profesinio informavimo centro darbuotojas (28,6 proc.). Taip pat vienodas procentas (po 21,4 proc.) mokyklų vadovų nurodė, kad už profesinio orientavimo organizavimą mokykloje yra atsakingas direktorius arba socialinis pedagogas.

99 pav. Asmenys, kurie mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas

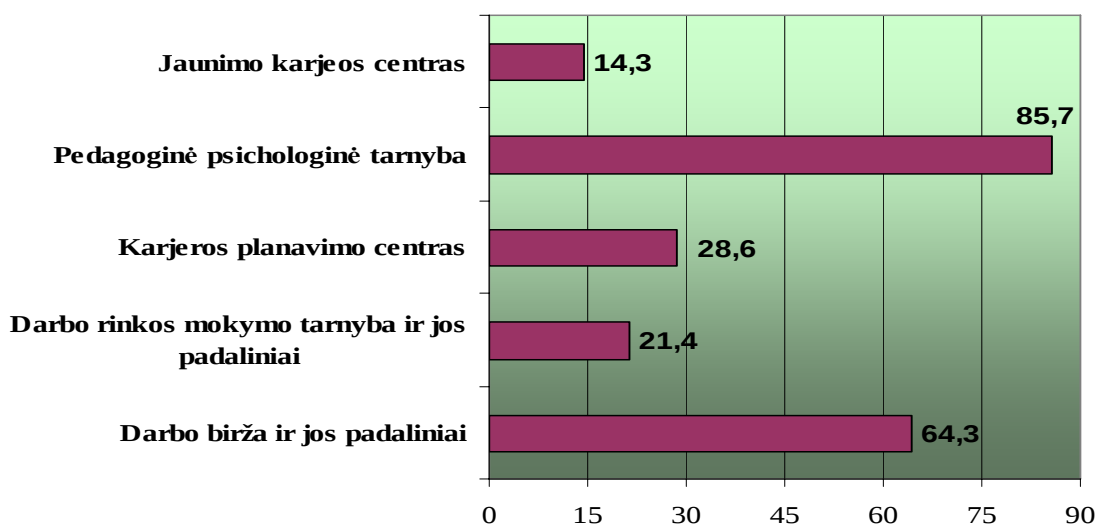
Teirautasi mokyklos vadovų nuomonės apie tai, kas mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas (99 pav.). Daugumos apklaustųjų požiūriu, tokias konsultacijas turėtų teikti klasės vadovas (78,6 proc.), pakviestas specialistas (64,3 proc.) ar profesijos patarėjas (57,1 proc.). Taip pat kas antras mokyklos vadovas nurodė, kad profesinio orientavimo konsultacijas turėtų teikti socialinis pedagogas arba psichologas. Kai kurių vadovų nuomone, profesinio orientavimo konsultacijas galėtų teikti profesinio informavimo centro darbuotojas ar dalyko mokytojas.

Mokyklų vadovai savo nuomonei paaiškinti pateikia šiuos argumentus:

- Pagalba turi būti teikiama įvairių specialistų, kurie gerai pažįsta mokinį, o mokiniai juo pasitiki (n=4).
- Mokyklos veikla profesinio konsultavimo klausimais turėtų būti kryptinga įvairiapusiška (n=2).
- Mokykloje turėtų būti profesionalas, kurio pagrindinė užduotis būtų teikti pagalbą profesinio orientavimo klausimais (n=3).

Analizuojant mokyklų vadovų atsakymus buvo siekta išsiaiškinti, ar mokyklos bendradarbiauja su kitomis įstaigomis profesinio orientavimo klausimais (100 pav.). Visi

apklausti mokyklų vadovai nurodė, kad jų mokyklos bendradarbiauja su kitomis profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis.

100 pav. Profesinio orientavimo paslaugas teikiančios įstaigos, su kuriomis bendradarbiauja mokykla

Vadovų atsakymai rodo, kad dažniausiai profesinio orientavimo klausimais mokyklos bendradarbiauja su pedagogine psichologine tarnyba (85,7 proc.), darbo birža ir jos padaliniais (64,3 proc.), karjeros planavimo centru (28,6 proc.).

Mokyklų vadovai nurodo šiuos konkrečius bendradarbiavimo su minėtomis įstaigomis būdus:

- Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų konsultacijos mokytojams, mokiniams, tėvams (n=7).
- Susitikimai, individualios konsultacijos, paskaitos, pokalbiai su PPT ar Darbo biržos atstovais (n=6).
- Lankymasis darbo biržoje (n = 4).
- Ekskursijos (n=3).
- Bendri projektai (pvz., su KTU), atvirų durų dienos (n=2).

Taigi apibendrinant mokyklų vadovų atsakymus aiškėja, kad dažniausiai mokyklų bendradarbiavimas su profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis yra susijęs su pedagoginių psichologinių tarnybų ar darbo biržos teikiamomis paslaugomis.

Mokyklų vadovų atsakymai į atvirą klausimą, “kokias iš metodinių priemonių, naudojamų mokykloje mokinių profesiniam orientavimui galite paminėti?” rodo skirtingą jų pasirengimą padėti mokiniams pasirinkti profesiją. Galima būtų išskirti mokyklų vadovus,

kurie pakankamai gerai informuoti. Tai matyti iš šių atsakymų, nes mokykloje yra naudojamosi:

- Lankstinukais, plakatais (visų aukštųjų mokyklų, kolegijų, profesijos rengimo centrų) (n=6).
- Leidiniu „Kur stoti“(n=5).
- „Profesinės karjeros vadovu“ (n=4).
- Holando, R. Amthauerio testais (n=3).
- Informacine sistema AIKOS (n=3).

Atsakydami į atvirą klausimą “Kokių metodinių priemonių, skirtų profesiniam orientavimui trūksta Jūsų mokykloje? “ mokyklų vadovai nurodė, kad jų nuomone mokyklose trūksta:

- Video medžiagos (n=6).
- Testų asmenybės gebėjimams, tinkamumo profesijai nustatyti (4) .
- Metodinių rekomendacijų, priemonių, skirtų profesinio orientavimo organizavimui (n=4).
- Interneto svetainės, skirtos profesinio orientavimo klausimams (n=1)

Taigi mokyklų vadovai norėtų, kad mokyklose būtų ne tik įprastinė medžiaga profesinio orientavimo klausimais, bet ir įvairi vaizdinė-video medžiaga, interneto svetainė.

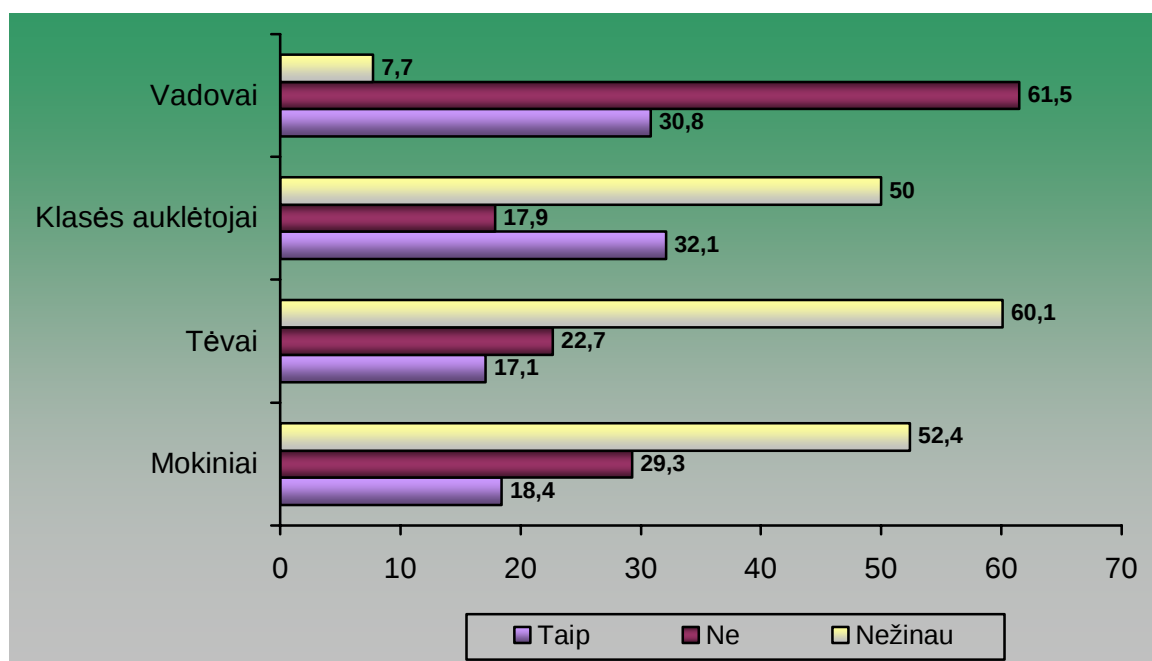
Dalinės tyrimo išvados:

- Trys penktadaliai mokyklų vadovų mano, kad mokiniams mokykloje nepakanka informacijos renkantis profesiją. Tik daugiau nei penktadalis mokyklų vadovų pažymėjo, kad jų mokyklose yra profesinio informavimo centrai.
- Daugelio mokyklos vadovų nuomone mokinių profesinis orientavimas turėtų būti pradėtas vykdyti anksčiau nei 14 ir 15 metų mokiniams.
- Už profesinį orientavimą mokykloje dažniausia mokyklose yra atsakingas direktoriaus pavaduotojas ugdymui ir profesinio informavimo centro darbuotojas.
- Mokyklos vadovų nuomone mokykloje profesinio orientavimo konsultacijas turėtų teikti klasės vadovas, pakviestas specialistas, profesijos patarėjas. Kas antras mokyklos vadovas nurodė, kad profesinio orientavimo konsultacijas turėtų teikti socialinis pedagogas arba psichologas.
- Mokiniams profesinio orientavimo pagalba turėtų būti teikiama įvairių specialistų, kurie gerai pažįsta mokinį, su kuriais mokiniai bendrauja ir pasitiki.

- Profesinio orientavimo konsultacijos mokykloje turėtų būti įvairiapusiškos t.y. apimti mokinio savęs pažinimą, įsivertinimą, galimybes bei kitus profesijos pasirinkimo aspektus.
- Dažniausia profesinio orientavimo klausimais mokyklos bendradarbiauja su pedagogine psichologine tarnyba, darbo birža ir jos padaliniais. Tam yra naudojamos įvairios bendradarbiavimo formos.
- Dauguma vadovų yra susipažinę su įvairiomis priemonėmis, būtinomis profesiniam orientavimui, informavimui ir konsultavimui organizuoti, tačiau jų nuomone mokyklose trūksta modernesnių metodinių priemonių (interneto svetainės profesinio orientavimo klausimais, video medžiagų ir pan.).

6. RESPONDENTŲ POŽIŪRIO Į PROFESINIO ORIENTAVIMO ORGANIZAVIMĄ PALYGINIMAS

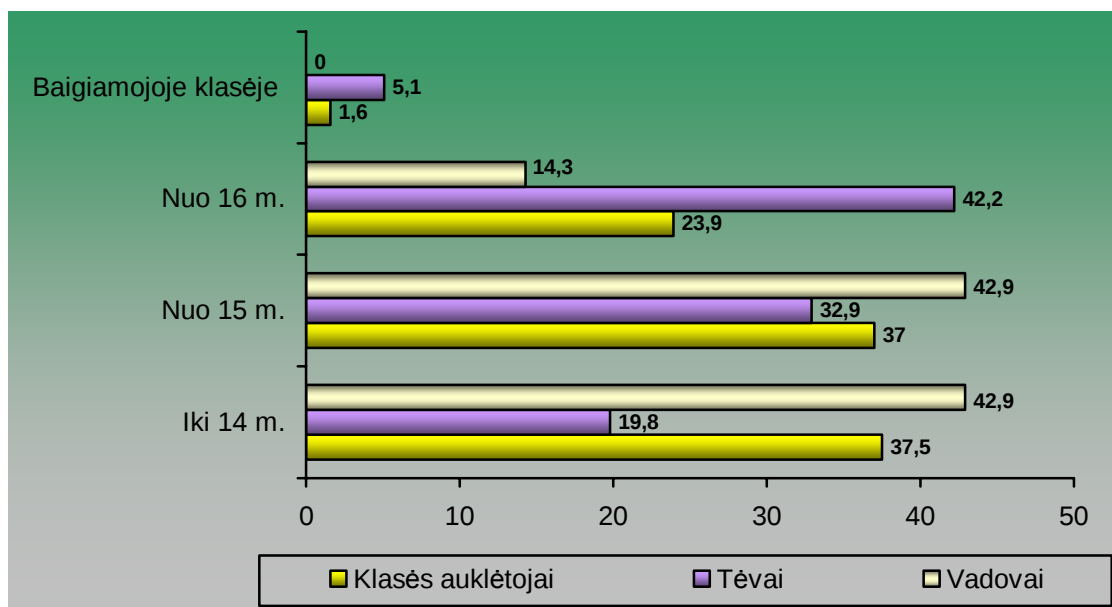
Analizuojant tyrimo rezultatus buvo palygintas visų tyrime dalyvavusių respondentų - mokinių, tėvų, klasės auklėtojų ir vadovų - požiūris į tai, ar renkantis profesiją mokiniams pakanka informacijos mokykloje (101 pav.). Gerokai daugiau nei pusė visų grupių apklaustųjų, išskyrus mokyklos vadovus, negalėjo atsakyti, ar mokiniams tokios informacijos pakanka.

101 pav. Atsakymų į klausimą „Ar pakanka mokykloje informacijos renkantis profesiją?“ pasiskirstymas (proc.)

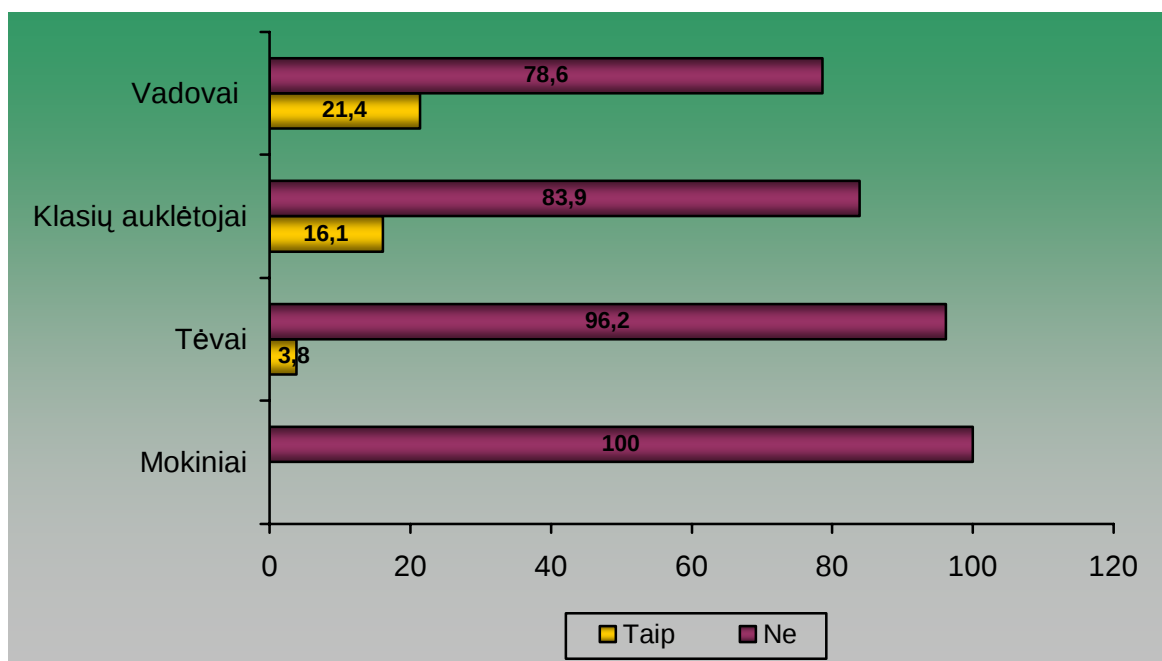
Beveik trečdalis klasės auklėtojų nurodė, kad informacijos renkantis profesiją mokiniams pakanka. Su tuo sutinka 30,8 proc. mokyklų vadovų, mažiau nei penktadalis (18,4 proc.) mokinių ir 17,1 proc. tėvų. Vadovai (61,5 proc.) dažniau nei mokiniai (29,3 proc.), klasės auklėtojai (17,9 proc.) ir tėvai (22,7 proc.) mano, kad informacijos renkantis profesiją, mokykloje nepakanka.

Palygintas tėvų ir mokytojų požiūris į tai, nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą (102 pav.). Nustatyta, kad vadovai (42,9 proc.) ir klasės auklėtojai (37,5 proc.) dažniau nei tėvai (19,8 proc.) mano, jog mokinių profesinį orientavimą tikslinga pradėti nuo 14 metų.

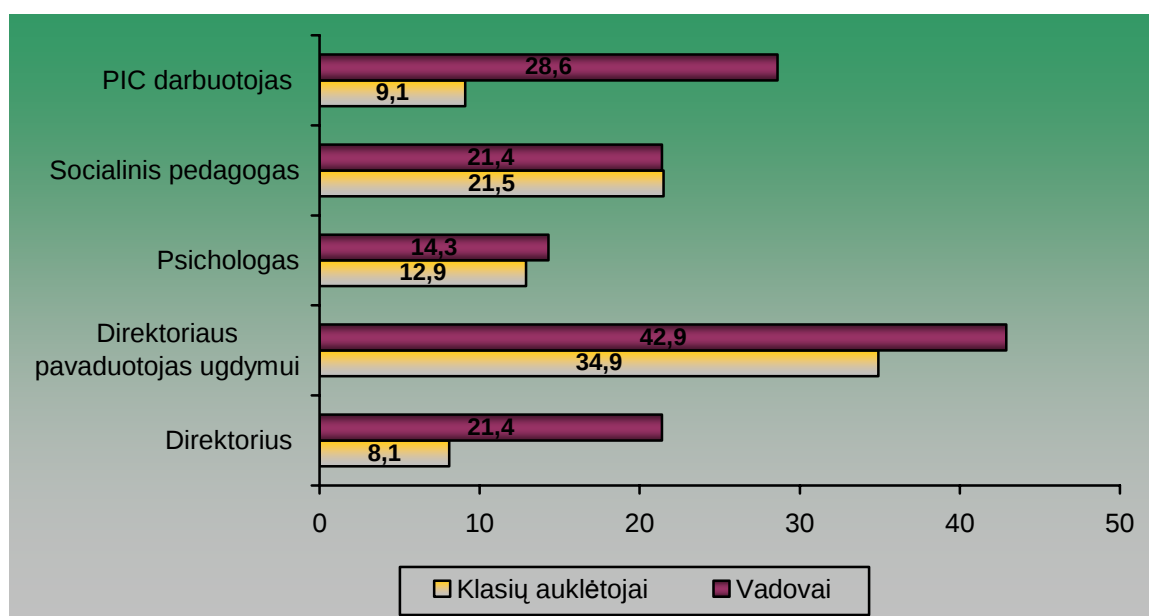
102 pav. Atsakymų į klausimą „Nuo kokio amžiaus tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą?“ pasiskirstymas (proc.)

Tai, kad mokinių profesinį informavimą reikia pradėti nuo 15 metų taip pat dažniau teigia vadovai (42,9 proc.), nei tėvai (32,9 proc.) Tėvai (42,2 proc.) dažniau nei klasės auklėtojai (23,9 proc.) ir vadovai (14,3 proc.) mano, kad mokinių profesinį orientavimą reiktų pradėti nuo 16 metų. Taigi, didžiosios dalies vadovų (85,8 proc.) ir klasės auklėtojų (64,5 proc.) teigimu, profesinį orientavimą tikslinga pradėti nuo 14 -15 metų. Tuo tarpu tėvų požiūriu tai tikslinga daryti nuo 15 – 16 metų.

103 pav. Atsakymų į klausimą „Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras?“ pasiskirstymas (proc.)

Tyrimo duomenų analizė rodo (103 pav.), kad mokiniai nežino apie jų mokykloje veikiančią Profesinio informavimo centrą. Apklaustų mokinių manymu, jų mokyklose Profesinio informavimo centro nėra. Kai tuo tarpu penktadalio tų pačių mokyklų vadovų teigimu, jų mokyklose tokie centrai veikia. Tai leidžia manyti, kad šių centrų veikla dar nėra pakankamai išvystyta, mokiniai centrų paslaugomis nesinaudoja, todėl ir apie jo egzistavimą nežino.

104 pav. Atsakymų į klausimą „Kas Jūsų mokykloje atsakingas už profesinio orientavimo organizavimą?“ pasiskirstymas (proc.)

Palyginus mokyklų vadovų ir klasių auklėtojų atsakymus į klausimą „Kas Jūsų mokykloje atsakingas už profesinio orientavimo organizavimą?“ (104 pav.), nustatyta, kad klasių auklėtojai ir mokyklų vadovai dažniausiai šią funkciją deleguoja direktoriaus pavaduotojui ugdymui. Mokyklų vadovai (21,4 proc.) dažniau nei klasių auklėtojai (8,1 proc.) šią atsakomybę priskiria direktoriui. Taip pat vadovų (28 proc.) dažniau nei klasių auklėtojų (9,1 proc.) požiūriu už profesinio orientavimo organizavimą atsakingas PIC darbuotojas. Daugiau nei penktadalio vadovų ir klasių auklėtojų manymu, šią funkciją atlieka socialinis pedagogas.

Dalinės išvados:

Didžioji dauguma visų apklaustųjų, išskyrus mokyklos vadovus, negalėjo atsakyti, ar mokiniams pakanka informacijos profesinio informavimo klausimais. Mokyklų vadovai dažniau mano, kad tokio pobūdžio informacijos mokykloje nepakanka.

Vadovų ir klasės auklėtojų manymu profesinį orientavimą tikslinga pradėti nuo 14 -15 metų. Tėvų požiūriu tai tikslinga daryti nuo 15 – 16 metų.

Profesinio informavimo centrai veikia penktadalyje tyrime dalyvavusių mokyklų, tačiau šių mokyklų mokiniai apie tokių centrų egzistavimą nežino.

Klasių auklėtojų ir mokyklų vadovų teigimu už profesinį orientavimą atsakingi direktoriaus pavaduotojai ugdymui. Daugiau nei ketvirtadalio vadovų požiūriu už organizavimą atsakingas PIC darbuotojas.

IŠVADOS

- Mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas, nors profesinio orientavimo paslaugų mokykloje reikšmingumas teoriškai yra aktualizuojamas. Mažai dėmesio skiriama įvairioms profesinio orientavimo paslaugų formoms bei raiškai. Veikiančiai juridinei bazei, kuri išsamiai reglamentuotų profesinio orientavimo politiką, sistemos struktūrą, koordinavimo ir veiklos principus, laiduotų teikiamų paslaugų kokybę bei efektyvumą dar trūksta vientisumo.
- Mokinių, jų tėvų ir klasės auklėtojų nuomone, profesijos pasirinkimo klausimais mokykloje dažniausiai konsultuoja klasės auklėtojas. Dalyko (lietuvių kalbos, istorijos, matematikos) mokytojų ir tėvų konsultacijas ypač akcentavo mokiniai; direktoriaus pavaduotojo ugdymui - tėvai, direktoriaus pavaduotojo ir socialinio pedagogo - klasės auklėtojai.
- Pagalbos profesijos konsultavimo klausimais mokiniai dažniausiai nesulaukia iš psichologo, socialinio pedagogo, profesijos patarėjo. Socialinis pedagogas ir psichologas dažniau konsultavo jaunesnius paauglius. Psichologo, profesijos patarėjo teikiamų konsultacijų daugiau pasigedo didmiesčio nei rajono centro mokyklose besimokantys mokiniai.
- Tėvų, klasės auklėtojų ir vadovų nuomone, profesinio orientavimo paslaugas mokykloje turėtų teikti profesijos patarėjai ir klasės auklėtojai. Pakviesto specialisto svarbą profesiniame orientavime pažymėjo tėvai; socialinio pedagogo, psichologo - klasės auklėtojai. Mokyklos vadovų nuomone, mokiniams profesinio orientavimo pagalba turėtų būti teikiama įvairių specialistų, kurie gerai pažįsta mokinių, su kuriais mokiniai bendrauja ir jais pasitiki.
- Klasės auklėtojų ir vadovų teigimu, mokykloje už profesinio orientavimo organizavimą dažniausiai yra atsakingas direktoriaus pavaduotojas ugdymui, rečiau - socialiniai pedagogai, psichologai ir profesinio informavimo centro darbuotojai.
- Tyrimas parodė, kad mokykloje teikiamo profesinio informavimo paslaugų mokiniams nepakanka. Mokiniams trūksta įvairios informacijos profesinio orientavimo klausimais: profesijos pasirinkimo kelius, tinkamumą pasirinktai profesijai, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, profesijos keliamus reikalavimus, situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius.

- Didžioji dauguma mokinių į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas papildomai nesikreipia. Dauguma mokinių, jų tėvų ir klasės auklėtojų nuoroda „AIKOS“ beveik nesinaudoja.
- Klasės auklėtojų ir mokinių nuomonės dėl profesinio informavimo centrų mokyklose egzistavimo nesutapo: pedagogų teigimu, penktadalyje mokyklų veikia profesinio informavimo centrai, tačiau mokiniai nurodo, kad tokių centrų nėra.
- Profesinio informavimo paslaugas apie mokytojų organizuojamus renginius: ekskursijas į įmones, susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, pokalbius su profesijos patarėju ar profesinio orientavimo specialistais bei apie klasės valandėles profesinio orientavimo temomis, mokinių nuomone, dažniausiai suteikia patys mokytoja.
- Patys mokiniai dažniausiai randa informaciją apie elektroninius šaltinius, „Atvirų durų dienas“ profesinėse ir aukštosiose mokyklose. Vyresnieji paaugliai informacijos apie pasirinktą profesiją gauna iš įvairių lankstinukų, bukletų, „profesijos vadovo“, internetinių svetainių. Jaunesnieji ir besimokantys didmiesčio mokyklose mokiniai iš televizijos, radijo bei tėvų.
- Informacijos šaltiniai profesinio orientavimo klausimais klasės auklėtojams dažniausiai yra žiniasklaida, internetas, specialioji literatūra.
- Klasės auklėtojai palyginti retai organizuoja įvairius profesinio orientavimo renginius. Dažniausiai organizuojamos individualios konsultacijos ir klasės valandėlės profesinio orientavimo klausimais.
- Mokykloje vykstančius profesinio orientavimo renginius - susitikimus su profesinio orientavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais, ekskursijas į miesto, šalies įmones, organizacijas - mokiniai vertina neišskirdami vieno ar kito renginio. Pastebima tendencija, jog kai kurių renginių mokiniai nevertino, nes jie mokykloje nevyksta.
- Mokyklos daugiau orientuojasi į vyresniųjų paauglių profesinį orientavimą, nes vyresnieji paaugliai žymiai palankiau vertino susitikimus su profesinio orientavimo specialistais, įvairių profesijų atstovais, profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais bei profesijos patarėjais.
- Didesnė dalis tėvų profesinio orientavimo renginius mokiniams vertina prastai. Organizuojamų mokykloje informacinių renginių mokinių tėvams nepakanka.
- Dauguma vadovų yra susipažinę su įvairiomis priemonėmis, būtinomis profesiniam orientavimui, informavimui ir konsultavimui organizuoti, tačiau jų nuomone

mokyklose trūksta modernesnių metodinių priemonių (interneto svetainės profesinio orientavimo klausimais, video medžiagų ir pan.).

- Pedagogų nuomone mokinių profesinį orientavimą tikslinga būtų pradėti, kai mokiniai pasiekė 14-16 metų amžių. Didžioji dalis tėvų adekvačiai supranta profesinio orientavimo tikslą ir savalaikiškumą. Šias paslaugas tikslinga pradėti tuo laikotarpiu, kai mokykloje renkamas mokymosi profilis, vertinamos tolesnio mokymosi galimybės, tai yra 9 klasėje nuo 15 -16 metų. Daugelio mokyklos vadovų nuomone mokinių profesinis orientavimas turėtų būti pradėtas vykdyti anksčiau nei 14 metų mokiniams ir penkiolikmečiams.
- Klasės auklėtojų ir vadovų nuomone dažniausiai mokyklos profesinio orientavimo klausimais bendradarbiauja su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, darbo rinkos mokymo tarnybomis ir jų padaliniais.
- Profesinių konsultacijų efektyvumui daugiausia trūksta specialistų pagalbos ir kvalifikuoto jų pačių pasirengimo. Du penktadaliai klasės auklėtojų savo pasirengimą vesti profesinio orientavimo konsultacijas vertina kaip nepakankamą.

REKOMENDACIJOS

Švietimo politikams

- Aktyvinti profesinio informavimo centrų kūrimą mokyklose.
- Intensyvinti profesinio informavimo mokinių tėvams sklaidą, rengiant įvairią dalomąją informacinę medžiagą.
- Inicijuoti internetinės svetainės mokiniams ir jų tėvams, profesinio orientavimo, informavimo ir konsultavimo klausimais įkūrimą.
- Skatinti gerosios patirties sklaidą tarp mokyklų.
- Steigti bendrojo lavinimo mokyklose profesijos patarėjo etatus.
- Koordinuoti profesinio orientavimo paslaugas teikiančių įstaigų veiklą.

Pedagogus rengiančioms institucijoms:

- Parengti ir įtraukti į visų specialybių studijų programas profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo modulį.
- Inicijuoti profesijos patarėjo specializaciją socialiniams pedagogams, psichologams.

Pedagogų kvalifikacijos centrams:

- Siūlyti pedagogams seminarus, profesinio orientavimo, informavimo ir konsultavimo klausimais.

Bendrojo lavinimo mokykloms

- Organizuoti specialistų konsultacijas profesinio tinkamumo klausimais mokiniams ir jų tėvams;
- Inicijuoti profesinio informavimo centro steigimą mokykloje (jei tokios nėra);
- Organizuoti kvalifikacijos tobulinimo profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo seminarus pedagogų komandoms, sudarant optimalias sąlygas mokyklos specialistams kelti šios srities kvalifikaciją

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Indrašienė V. Socialinio ugdymo technologijos: mokomoji knyga. Vilnius, 2004. 128 p. ISBN 9955-516-48-8
2. Jovaiša L. Profesinio konsultavimo psichologija. Vilnius, 1999. 151 p. ISBN 9986-633-26-5
3. Jovaiša L. Pedagogikos terminai. Kaunas, 1993. 264 p. ISBN 5-430-01871-6
4. Jovaiša L. Mokinių parengimo rinktis profesiją pagrindai. Kaunas, 1970. 382 p.
5. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams. Vilnius, 2002. 298 p. ISBN 9955-534-01-X
6. Kučinskienė R. Ugdymo karjerai metodologija: monografija. Klaipėda, 2003. 229 p. ISBN 9955-585-25-0
7. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė: monografija. Vilnius, 2003. 249 p. ISBN 9955-568-04-6
8. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija: monografija. Vilnius, 2005. 186 p. ISBN 9955-20-021-9
9. Laužackas R. Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas, 2005. 64 p. ISBN 9955-12-058-4
10. Laužackas R. Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai. Kaunas, 1997. 81 p.
11. Leliūgienė I. Socialinė pedagogika: vadovėlis. Kaunas, 2002. 424 p. ISBN 8855-09-342-0
12. Lemme B. H. Suaugusiojo raida. Kaunas, 2003. 576 p. ISBN 9986-850-40-1
13. Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga / LR ŠMM. Vilnius, 1999. 104 p. ISBN 9986-03-432-9
14. Lietuvos Respublikos profesijų klasifikatorius. / Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba.-Vilnius, 1999. 371 p.
15. Matulionis A. Jaunimo socialinė - profesinė orientacija / Matulionis A., Mikšys A. Vilnius, 1992. 52 p.
16. Petrauskaitė R. Psichopedagogika profesijos pasirinkimui. Vilnius, 1996. 140 p. ISBN 9986-465-27-3
17. Profesinės karjeros vadovas / sudarytojos: Z.Baltrėnienė,V.Volbekienė. Vilnius, 1998. 715 p. ISBN 9986-689-23-6
18. Profesinis rengimas. Baltoji knyga / LR ŠMM ir LR SADM. Vilnius, 1998. 83 p.

19. Profesinio ugdymo pagrindai: vadovėlis aukštųjų mokyklų pedagoginio kryptingumo studentams, magistrantams, profesijos pedagogams / Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Makninė I., Palujanskienė A. Vilnius, 2001. 367 p. ISBN 9986-824-95-8
20. Psichologija studentui: vadovėlis. Kaunas, 2000. 260 p. ISBN 9986-13-736-5
21. Pukelis K., Garnienė D. Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. ISSN 1392-6241. – 2003, Nr. 7., p. 24-35.
22. Pukelis K., Garnienė D. Lietuvos karjeros konsultavimo sistema // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. ISSN 1392-6241. – 2004, Nr. 8., p. 92-107.
23. Reingardienė J., Zdanevičius A. Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. ISSN 1392-6241. – 2003, Nr. 7., p. 98-109.
24. Sakalas A. Personalo vadyba: mokomoji knyga. Kaunas, 2001. 81p. ISBN 9986-13-915-5
25. Socialinio pedagogo darbo knyga. Socialinis ugdymas VII / sudarė: doc.dr. G. Kvieskienė, O. Merfeldaitė. Vilnius, 2002. 85 p.
26. Šernas V. Profesinės veiklos didaktika. Profesinio rengimo tyrimai: vadovėlis. Vilnius, 1998. 318 p. ISBN 9986-516-10-2
27. Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos, 2003-2012 m.: projektas. Vilnius, 2002. 174 p.
28. Žalimienė L. Socialinės paslaugos: mokomoji knyga. Vilnius, 2003. 180 p. ISBN 9986-19-530-6
29. Herr E. L., Cramer S. H. Career Guidance and Counselling throughout the Lifespan: Systematic Approaches. New York, 1997.
30. Holland J.L. Making Vocational Choices. A theory of Vocational Personalities and Work Environments. Odessa, FL., 1997.
31. Hoppock R. Occupational information. New York, 1976.
32. Watts A.G. Rethinking Careers Education and Guidance: Theory, Policy and Practice. London, 1996. 416 p. ISBN 0-415-13974-0
33. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: учебное пособие. Москва, 1995. 222 p. ISBN : 5-211-03334-5
34. Мустаева Ф.А. Социальная педагогика: учебник для вузов. Москва, 2003. 528 p. ISBN 5-8291-0271-4

35. Зеер Э. Ф. Психология профессий: учебное пособие для вузов. Москва, 2005. 331 p. ISBN 5-8291-0469-5
36. Įsakymas Nr. 465, 1998.03.20. Dėl profesinio orientavimo tvarkos [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. – [žiūrėta 2004-03-12]. Prieiga per Internetą: < [http://www.smm.lt/old/Teisine_informacija/ Isakymai/doc/98_465.htm](http://www.smm.lt/old/Teisine_informacija/Isakymai/doc/98_465.htm) - 7k - 29 gegužės 2004)
37. LR Profesinio orientavimo strategija [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. 2003m. lapkritis. – [žiūrėta 2005-02-22]. Prieiga per Internetą: < http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/strategijos.htm >
38. Vaikų ir Jaunimo socializacijos programa [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. 2004m. vasaris. – [žiūrėta 2005-05-03]. Prieiga per Internetą: < http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/strategijos.htm >
39. Valstybinė švietimo strategija [interaktyvus]. LR Švietimo ir mokslo ministerija. 2003m. liepa.– [žiūrėta 2005-03-22]. Prieiga per Internetą: < <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc> >
40. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas [interaktyvus]. LR švietimo ir mokslo ministerija. 2005m. balandis. – [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per Internetą:< [http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116\(2\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2005-04-29-ISAK-739_A1-116(2).doc)>

Mielas moksleivi,

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio orientavimo veiklos organizavimą Jūsų mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Tau t i n k a n č i u s atsakymus įrašyk arba pažymėk šitaip ☒

1. Kas, tavo nuomone, yra svarbiausia renkantis profesiją?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	SVARBU	MAŽAI SVARBU	NESVARBU
Pažinti save (savo gabumus, interesus, vertybes)	☐	☐	☐
Žinoti, kokie sugebėjimai, asmenybės savybės būtinos profesijai	☐	☐	☐
Sužinoti apie aukštasias ir profesines mokyklas ir jose ruošiamus specialistus	☐	☐	☐
Sužinoti įsidarbinimo galimybes pagal specialybę	☐	☐	☐
Profesijos populiarumas	☐	☐	☐
Karjeros galimybės	☐	☐	☐
Būsimo atlyginimo dydis	☐	☐	☐
Profesijos prestižas	☐	☐	☐
Asmens gabumai	☐	☐	☐
Kita (įrašyk)	☐	☐	☐

2. Ar esi nusprendęs, kokią profesiją rinksiesi?

- ☐ taip
☐ dar abejoju
☐ ne

3. Jei dar neapsisprendei ar abejoji dėl būsimos profesijos, nurodyk svarbiausias priežastis:

- ☐ dar per anksti apie tai galvoti
☐ trūksta informacijos
☐ man tai nesvarbu
☐ negaliu pasakyti
☐ kita

(įrašyk).....

4. Įtakos renkantis būsimą profesiją man turi:

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAUG	MAŽAI	JOKIOS
profesijos populiarumas	☐	☐	☐
karjeros galimybės	☐	☐	☐
būsimo atlyginimo dydis	☐	☐	☐
profesijos prestižas	☐	☐	☐
tėvai	☐	☐	☐
draugai	☐	☐	☐
klasės auklėtojas	☐	☐	☐
profesijos patarėjas	☐	☐	☐
mokytojai	☐	☐	☐
kita (įrašyk)	☐	☐	☐

5. Informacijos apie pasirinktą profesiją gavau iš:

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAUG	MAŽAI	JOKIOS
spausdintos medžiagos (lankstinukai, bukletai)	☐	☐	☐
televizijos, radijo	☐	☐	☐
leidinio „Profesijos vadovas“	☐	☐	☐
internetinių svetainių	☐	☐	☐
psichologo	☐	☐	☐
tėvų	☐	☐	☐
draugų	☐	☐	☐
klasės auklėtojo	☐	☐	☐
profesijos patarėjo	☐	☐	☐
Mokytojų	☐	☐	☐
Kita (įrašyk)	☐	☐	☐

6. Ar tau pakanka informacijos mokykloje renkantis profesiją?

- ☐ taip
☐ nežinau
☐ ne

7. Kas ir kaip tavo mokykloje teikia profesinio orientavimo konsultacijas?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NIEKADA	NEŽINAU
Klasės auklėtojas	☐	☐	☐	☐
Dalyko mokytojas (nurodyk, kokio)	☐	☐	☐	☐
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	☐	☐	☐	☐
Socialinis pedagogas	☐	☐	☐	☐
Psichologas	☐	☐	☐	☐
Profesijos patarėjas	☐	☐	☐	☐
Pakviestas specialistas	☐	☐	☐	☐
Kita (Irašyk)	☐	☐	☐	☐

8. Kaip vertini mokykloje vykstančius profesinio informavimo renginius?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	Puikiai	Vidutiniškai	Prastai	Negaliu vertinti, nes jų nėra
Klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐	☐
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, organizacijas	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	☐	☐	☐	☐
Pokalbius su profesijos patarėju	☐	☐	☐	☐
Kita (Irašyk)	☐	☐	☐	☐

9. Renkantis profesiją man trūksta informacijos apie:

? @ ? @ ? @ ? @ ?	LABAI	MAŽAI	NETRŪKSTA
profesijos pasirinkimo kelius	☐	☐	☐
tinkamumą pasirinktai profesijai	☐	☐	☐
tollesnio mokymosi ir studijų galimybes	☐	☐	☐
stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką bei reikalavimus	☐	☐	☐
specialybes (specialybių mokymo programos, kvalifikacijos, darbo vietos)	☐	☐	☐
profesijos keliamus reikalavimus	☐	☐	☐
situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	☐	☐	☐
Kita (Irašyk)	☐	☐	☐

10. Kas tave konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais?

Klasės auklėtojas	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Dalyko mokytojas	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Socialinis pedagogas	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Psichologas	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Profesijos patarėjas	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Tėvai	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Giminaičiai	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Bendramoksliai	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐
Vyresni draugai	DAŽNAI ☐	RETAI ☐	NIEKADA ☐

11. Kaip gauni informaciją apie profesinio informavimo paslaugas mokykloje?

☐ ☐ ☐ ☐ ☐	pats randu	iš mokytojų	iš profesijos patarėjo	iš socialinio pedagogo	iš bendramokslių
Apie klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis	☐	☐	☐	☐	☐
Apie susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐	☐	☐
Apie susitikimus su aukštųjų ir profesinių mokyklų studentais	☐	☐	☐	☐	☐
Apie „Atvirų durų dienas“ profesinėse ir aukštosiose mokyklose	☐	☐	☐	☐	☐
Apie elektroninius šaltinius	☐	☐	☐	☐	☐
Apie ekskursijas į įmones	☐	☐	☐	☐	☐
Apie pokalbius su profesijos patarėju	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ar papildomai kreipeisi į įstaigas, teikiančias profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas?

	Jei TAIP, tai į:
☐ TAIP ☐ NE	☐ darbo biržą ir jos padalinius ☐ darbo rinkos mokymo tarnybą ir jos padalinius ☐ karjeros planavimo centrą ☐ pedagoginę psichologinę tarnybą ☐ jaunimo karjeros centrą ☐ kita (įrašyk).....

13. Kur turi galimybę naudotis internetu (žymėkite visus tinkamus variantus)?

- ☐ Namuose (turiu kompiuterį ir interneto prieigą)
- ☐ Mokykloje
- ☐ Viešojoje miesto bibliotekoje
- ☐ Mokamą interneto paslaugą teikiančiose vietose (kavinėse, skaityklose ir t.t.).
- ☐ Neturiu jokios galimybės naudotis internetu

14. Ar naudojiesi „AIKOS“ nuoroda?

- ☐ dažnai
- ☐ kartais pažiūriu
- ☐ ne

15. „AIKOS“ nuorodą man:

- ☐ pristatė klasės auklėtojas
- ☐ pristatė profesijos patarėjas
- ☐ pats radau
- ☐ parodė draugai

16.

Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras (PIC)?	Jei TAIP, tai, ar konsultavaisi su profesinio informavimo centro (PIC) specialistais profesijos pasirinkimo klausimais?
☐ TAIP ☐ NE	☐ Ne kartą ☐ Vieną kartą ☐ Ne

17. Jei TAIP, profesinio informavimo centre (PIC) gautą pagalbą vertini:

☐ puikiai	☐ vidutiniškai	☐ prastai	☐ nesulaukiau pagalbos
----------------------------------	---------------------------------------	----------------------------------	---

18.

Lytis	☐ - vaikinai ☐ - mergina
Amžius	Man metų (metai)
Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas	☐ didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys) ☐ apskrities/rajono centras ☐ miestelis ☐ kaimo vietovė
Mokyklos tipas	☐ - vidurinė mokykla ☐ - pagrindinė mokykla ☐ - gimnazija
Kokioje klasėje mokais?	

19.

Tėvų išsimokslinimas	Nebaigtas vidurinis	Vidurinis (bendrojo lavinimo mokykla)	Profesinis - techninis	Aukštesnysis	Nebaigtas aukštasis	Aukštasis
Tėvo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motinos	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dėkojame už atsakymus.

Gerbiamasis,

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio orientavimo veiklos organizavimą mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Jums t i n k a n č i u s atsakymus įrašykite arba pažymėkite šitaip ☒

1. Kaip manote, ar Jūsų sūnui/duktai pakanka informacijos mokykloje renkant profesiją?

- ☐ Taip
☐ Nežinau
☐ Ne

2. Nuo kokio amžiaus, Jūsų nuomone, tikslinga pradėti vaikų profesinį orientavimą?

- ☐ Iki 14 m.
☐ Nuo 15 m.
☐ Nuo 16 m.
☐ Baigiamojoje klasėje

3.

Ar žinote tinklapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą?	Jei TAIP, tai:
☐ TAIP ☐ NE	☐ dažnai naudojuosi šia nuoroda ☐ kartais pažiūriu ☐ nesinaudoju

4.

Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras (PIC)? (pažymėkite)	Jei TAIP, ar Jūsų sūnus/duktas ten kreipėsi?
☐ TAIP ☐ NE	☐ ne kartą ☐ vieną kartą ☐ ne

5. Kas mokykloje, kurioje mokosi Jūsų sūnus/duktas teikia profesinio orientavimo konsultacijas?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NIEKADA	NEŽINAU
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	☐	☐	☐	☐
Klasės auklėtojas	☐	☐	☐	☐
Dalyko mokytojas (nurodykite, kokio)	☐	☐	☐	☐
.....				
Socialinis pedagogas	☐	☐	☐	☐
Psichologas	☐	☐	☐	☐
Profesijos patarėjas	☐	☐	☐	☐
Pakviestas specialistas	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

6. Kas, Jūsų nuomone, mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NIEKADA	NEŽINAU
Klasės auklėtojas	☐	☐	☐	☐
Dalyko mokytojas (nurodykite, kokio)	☐	☐	☐	☐
.....				
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	☐	☐	☐	☐
Socialinis pedagogas	☐	☐	☐	☐
Psichologas	☐	☐	☐	☐
Profesijos patarėjas	☐	☐	☐	☐
Pakviestas specialistas	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

7. Kaip vertinate Jūsų sūnaus/dukters mokykloje vykstančius profesinio informavimo ir orientavimo renginius?

? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ?	Puikiai	Vertinu vidutiniškai	Vertinu prastai	Negaliu vertinti, nes nėra
Klasės valandėlės profesinio orientavimo temomis	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐	☐
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	☐	☐	☐	☐
Pokalbius su profesijos patarėju	☐	☐	☐	☐
Kita (rašykite)	☐	☐	☐	☐

8. Renkantis profesiją mano sūnui/duktai trūksta informacijos apie:

? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ?	LABAI	MAŽAI	NETRŪKSTA	NEŽINAU
profesijos pasirinkimo procesą	☐	☐	☐	☐
tinkamumą pasirinktai profesijai	☐	☐	☐	☐
tollesnio mokymosi ir studijų galimybes	☐	☐	☐	☐
stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką	☐	☐	☐	☐
specialybes (specialybių mokymo programas, kvalifikacijas, darbo vietas)	☐	☐	☐	☐
profesijos keliamus reikalavimus	☐	☐	☐	☐
situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	☐	☐	☐	☐

9. Ar Jūsų sūnaus/dukters mokykloje vyksta profesinio informavimo renginiai tėvams?

- ☐ Taip
☐ Nežinau
☐ Ne

10. Kokie profesinio orientavimo renginiai mokykloje organizuojami tėvams?

? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ? ⊙ ?	DAŽNAI	RETAI	NIEKADA	NEŽINAU
Susitikimai su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐	☐
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐	☐
Ekskursijos į miesto, šalies įmones	☐	☐	☐	☐
Susitikimai su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	☐	☐	☐	☐
Pokalbiai su profesijos patarėju	☐	☐	☐	☐
Kita (rašykite)	☐	☐	☐	☐

Jūsų lytis (	☐ - vyras ☐ - moteris
Jūsų amžius	Man metų (metai)
Jūsų profesija	
Jūsų išsimokslinimas	

Dėkojame už atsakymus

Gerbiamas kolega,

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio orientavimo veiklos organizavimą mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Jums t i n k a n č i u s atsakymus įrašykite arba pažymėkite šitaip ☒

1. Kaip manote, ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją?

- ☐ Taip
☐ Nežinau
☐ Ne

2. Nuo kokio amžiaus, Jūsų nuomone, tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą?

- ☐ Iki 14 m.
☐ Nuo 15 m.
☐ Nuo 16 m.
☐ Baigiamojame klasėje

3.

Ar žinote tinklapyje www.smm.lt esančią „AIKOS“ nuorodą?	Jei TAIP, tai kiek ją naudojatės?
☐ TAIP ☐ NE	☐ dažnai naudojuosi šia nuoroda ☐ kartais pažiūriu ☐ nesinaudoju

4.

Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras (PIC)?	Jei TAIP, tai ar rekomendavote savo auklėtiniams ten kreiptis? (pažymėkite)
☐ TAIP ☐ NE	☐ taip, ne kartą ☐ taip, vieną kartą ☐ ne

5. Kas Jūsų mokykloje atsakingas už profesinio orientavimo organizavimą?

- ☐ Direktorius
☐ Direktoriaus pavaduotojas ugdymui
☐ Psichologas
☐ Socialinis pedagogas
☐ Profesinio informavimo centro (PIC) darbuotojas
☐ Kita (įrašykite).....

6. Kas Jūsų mokykloje teikia profesinio orientavimo konsultacijas?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NEKADA	NEŽINAU
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	☐	☐	☐	☐
Klasės auklėtojas	☐	☐	☐	☐
Dalyko mokytojas (nurodykite, kokio)	☐	☐	☐	☐
.....				
Socialinis pedagogas	☐	☐	☐	☐
Psichologas	☐	☐	☐	☐
Profesijos patarėjas	☐	☐	☐	☐
Pakviestas specialistas	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

7. Kas, Jūsų nuomone, mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NEKADA	NEŽINAU
Klasės auklėtojas	☐	☐	☐	☐
Dalyko mokytojas (nurodykite, kokio)	☐	☐	☐	☐
.....				
Direktoriaus pavaduotojas ugdymui	☐	☐	☐	☐
Socialinis pedagogas	☐	☐	☐	☐
Psichologas	☐	☐	☐	☐
Profesijos patarėjas	☐	☐	☐	☐
Pakviestas specialistas	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

8. Ar Jūsų mokykla bendradarbiauja su kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis?

	Jei TAIP, tai su kuriomis?
☐ TAIP ☐ NE	☐ Darbo birža ir jos padaliniai ☐ Darbo rinkos mokymo tarnyba ir jos padaliniai ☐ Karjeros planavimo centras ☐ Pedagoginė psichologinė tarnyba ☐ Jaunimo karjeros centras ☐ Kita (įrašykite).....

9. Kaip vertinate Jūsų mokykloje vykstančius profesinio informavimo ir orientavimo renginius?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	Puikiai	Vidutiniškai	Prastai	Negaliu vertinti, nes jų nėra
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐	☐
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas	☐	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	☐	☐	☐	☐
Pokalbius su profesijos patarėju	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

10. Kokius profesinio orientavimo renginius Jūs, kaip klasės auklėtojas, organizuojate?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NEKADA
Klasės valandėles profesinio orientavimo temomis	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinio orientavimo specialistais	☐	☐	☐
Susitikimus su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐
Tėvų susirinkimus profesinio informavimo klausimais	☐	☐	☐
Ekskursijas į miesto, šalies įmones, įstaigas	☐	☐	☐
Susitikimus su profesinių ir aukštųjų mokyklų studentais	☐	☐	☐
Individualias konsultacijas	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐

11. Kokiais šaltiniais apie profesinį informavimą, konsultavimą ir orientavimą Jūs naudojate?

? @ ? @ ? @ ? @ ?	DAŽNAI	RETAI	NEKADA	NEŽINAU
Individualus konsultavimasis su specialistais	☐	☐	☐	☐
Paskaitos, seminarai	☐	☐	☐	☐
Internetas	☐	☐	☐	☐
Žiniasklaida	☐	☐	☐	☐
Speciali literatūra	☐	☐	☐	☐
Kita (įrašykite)	☐	☐	☐	☐

12. Įvertinkite savo pasirengimą teikti mokiniams profesinio orientavimo konsultacijas?

- ☐ Puikiai
☐ Vidutiniškai
☐ Prastai

13. Efektyviam Jūsų darbui organizuojant mokiniams profesinio orientavimo konsultacijas?

- ☐ Kvalifikuoto pasirengimo
☐ Metodinės pagalbos
☐ Specialistų pagalbos

14. Kokius kvalifikacijos kėlimo kursus, skirtus profesinio informavimo klausimams nagrinėti, esate išklause?

.....

15. Renkantis profesiją mano auklėtiniais trūksta informacijos apie:

? @ ? @ ? @ ? @ ?	LABAI	MAŽAI	NETRŪKSTA	NEŽINAU
profesijos pasirinkimo procesą	☐	☐	☐	☐
tinkamumą pasirinktai profesijai	☐	☐	☐	☐
tolesnio mokymosi ir studijų galimybes	☐	☐	☐	☐
stojimo į profesinio ugdymo institucijas tvarką	☐	☐	☐	☐
specialybes (specialybių mokymo programas, kvalifikacijas, darbo vietas)	☐	☐	☐	☐
profesijos keliamus reikalavimus	☐	☐	☐	☐
situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius	☐	☐	☐	☐

16.

Jūsų lytis	☐ - vyras ☐ - moteris
Jūsų amžius	Man metų (metai)
Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas	☐ didmiestis ☐ apskrities/rajono centras ☐ miestelis ☐ kaimo vietovė
Mokyklos tipas	☐ - vidurinė mokykla ☐ - pagrindinė mokykla ☐ - gimnazija
Jūsų pedagoginis stažas	 metų (metai)
Kokią aukštąją mokyklą baigėte	
Jūsų dėstomas dalykas	
Auklėjamoji klasė	

Dėkojame už atsakymus.

Gerbiamas vadove,

Šia anketa norime sužinoti apie profesinio orientavimo veiklos organizavimą mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės tobulinti šį darbą. Jums t i n k a n č i u s atsakymus įrašykite arba pažymėkite šitaip ☒

1. Kaip manote, ar mokiniams mokykloje pakanka informacijos renkantis profesiją?

- ☐ Taip
☐ Nežinau
☐ Ne

2. Nuo kokio amžiaus, Jūsų nuomone, tikslinga pradėti mokinių profesinį orientavimą?

- ☐ Iki 14 m.
☐ Nuo 15 m.
☐ Nuo 16 m.
☐ Baigiamojoje klasėje

3. Ar mokykloje yra profesinio informavimo centras (PIC)?

- ☐ Taip
☐ Ne

5. Kas Jūsų mokykloje atsakingas už profesinio orientavimo organizavimą?

- ☐ Direktorius
☐ Direktorius pavaduotojas ugdymui
☐ Psichologas
☐ Socialinis pedagogas
☐ Profesinio informavimo centro (PIC) darbuotojas
☐ Kita.....

6. Kas, Jūsų nuomone, mokykloje turėtų teikti profesinio orientavimo konsultacijas?

- ☐ Direktorius
☐ Direktorius pavaduotojas ugdymui
☐ Psichologas
☐ Socialinis pedagogas
☐ Profesinio informavimo centro (PIC) darbuotojas
☐ Klasės auklėtojas
☐ Dalyko mokytojas (*nurodykite, kokio*)
☐ Profesijos patarėjas
☐ Pakviestas specialistas
☐ Kita.....

7. Kodėl taip manote?.....

.....

8. Ar Jūsų mokykla bendradarbiauja su kitomis profesinio orientavimo paslaugas teikiančiomis įstaigomis?

	Jei TAIP, tai su kuriomis?
☐ TAIP ☐ NE	☐ Darbo birža ir jos padaliniai ☐ Darbo rinkos mokymo tarnyba ir jos padaliniai ☐ Karjeros planavimo centras ☐ Pedagoginė psichologinė tarnyba ☐ Jaunimo karjeros centras ☐ Kita (įrašykite).....

9. Nurodykite konkrečius bendradarbiavimo su nurodytomis įstaigomis būdus.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Ar Jūsų vadovaujamoje mokykloje pakanka metodinių priemonių, reikalingų mokinių profesiniam orientavimui?

- ☐ Taip
- ☐ Nežinau
- ☐ Ne

11. Kokias iš metodinių priemonių, naudojamų mokykloje mokinių profesiniam orientavimui galite paminėti?

.....

.....

.....

.....

.....

12. Kokias metodines priemones, skirtas profesiniam orientavimui norėtumėte įsigyti?

.....

.....

.....

.....

Jūsų lytis	☐ - vyras ☐ - moteris
Jūsų amžius	Man metų (metai)
Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas	☐ didmiestis ☐ apskrities/rajono centras ☐ miestelis ☐ kaimo vietovė
Mokyklos tipas	☐ - vidurinė mokykla ☐ - pagrindinė mokykla ☐ - gimnazija
Jūsų pedagoginis stažas	 metų (metai)
Mokyklai vadovaujate	 metų (metai)
Kokią aukštąją mokyklą baigėte	

Dėkojame už atsakymus.

VIII-XII klasių mokinių tėvų požiūris į profesinio orientavimo paslaugų teikėjus
bendrojo lavinimo mokykloje

Realios ir idealios situacijos santykis

